دکتور عبدالکریم بکار

زنجیرەی بڕوو 02

ژیانی خێزانیی

FAMILY LIFE

چەند کورتە باسێك لەمەڕ پەیوەندی نێوان هاوسەران و پەروەردەی نەوەکانیان دا

منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

وەرگێڕانی
یاسین ئەحمەدی زەنگەنە

منتدى إقرأ الثقافي

بڕەو

٢

ژیانی خێزانیی

چەندکورتە باسێك لەمەڕ پەیوەندی نێوان
هاوسەران و پەروەردەی نەوەکانیاندا

نووسینی : د. عبدالکریم بکار

وەرگێڕانی : یاسین أحمد زەنگەنە

ژیانی خێزانیی

ناوی کتێب بەعەرەبی: الحياة الاسرية

نوسینی: د. عبدالكريم بكار

وەرگێڕانی: یاسین احمد زەنگەنە

بڵاوکردنەوەی: نوسینگەی تەفسیر بۆ بڵاوکردنەوەو ڕاگەیاندن/ هەولێر

نەخشەسازی ناوەوە: مصعب ملا يوسف

خەت: نەوزاد کۆیی

بەرگ: أمين مخلص

نۆرە و ساڵی چاپ: یەکەم ١٤٣٥ك - ٢٠١٤ز

تیراژ: ١٥٠٠ دانە

ژمارەی سپاردن لە بەرێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتیەکان
(١٣٢٠) ساڵی (٢٠١٣)یەدراوە

©
مافی لە چاپدانەوەی پارێزراوە

نوسینگەی تەفسیر
بۆ بڵاوکردنەوەو ڕاگەیاندن
هەولێر - شەقامی دادگا - ژێر لوتکەی شیرین پالاس
Mob: +964 750 460 51 22
Tel: +964 750 818 08 66
www.tafseer-pub.com
tafseeroffice@yahoo.com

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

پێشەکی وەرگێڕ

نوسین و بابەتەکانی دکتۆر (عەبدول کەریم بەکار) لەبواری پەروەردەو خێزان و گەشەپێدانی مرۆییدا ناسك و جوان ولێوان لێوە لەزانیاری بەسوود، چونکە هەڵقوڵاوی ئەزموون و شارەزایی کەڵەکەبووی چەندین ساڵەیە، ئەم کتێبەی لەبەردەستدایە کۆمەڵە وتەیەکی بە نرخ و زێڕینە و مشتێکە لەگەوهەرو مرواری، زۆر بەکەڵکە بە تایبەت بۆ دایکان و باوکان و مامۆستایان و بانگخوازان و پەروەردەکاران، دەکرێت سوودی باشی لێ ببینرێت گەر بەوردی بخوێنرێتەوەو دواتر پراکتیزە بکرێت.

هەر لەم سۆنگەوە بەچاکمان زانی ئەم کتێبە وەرگێڕینە سەرزمانی کوردی و پشتیوان بەخوا بە نیازین زنجیرە کتێبێکی تری ئەم زاتە بەڕێزە وەرگێڕین و خوێنەرانی گەلەکەمانی پێ ئاشناکەین، تا تاك و خێزان و کۆمەڵگای کوردی بەئاراستەیەکی راست و تەندروستدا هەنگاو بنێت، ئەمەو سوپاس و دەست خۆشی لەنووسینگەی تەفسیر دەکەین کە ئەرکی چاپکردنی ئەم کتێبە بەنرخەی لە ئەستۆ گرت و پەروەردگاری مەزن و کاربەجێ سەرکەوتویان بکات و بەردەوام بن لەخزمەتی دین و ژین و ئاستی زانستی و رۆشنبیری گەلەکەمان.

یاسین احمد زەنگەنە

کانوونی دووەمی ۲۰۱۳ ـ سلێمانی

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

پێشەکی نووسەر

الحمد لله رب العالمين حمد الشاكرين، والصلاة والسلام على نبينا محمد المبعوث رحمة للعالمين، وعلى اله وصحبه اجمعين وبعد:

جیهانگەرایی ئەمرۆ بەکارێکی مەترسی دار هەڵدەستێت، کە بریتیە لە هەڵوەشاندنەوەی سیستەمە کۆمەڵایەتیەکان و دووبارە دارشتنەوەی لەسەر بنەمایەکی مادی، لەم بوارەشدا ئەندازەیەك سەرکەوتنی بەدەستهێناوە.

خێزان لەم هەڵوەشاندنەوەدا پشکی گەورەی بەرکەوتووە، زۆرێك لە هاوسەران بەدووی چێژ و خۆشییە تایبەتیەکانی خۆیاندا دەگەڕێن لە دەرەوەی بازنەی خێزانیدا، لاوازی پەیوەندی لە نێوان باوکان و نەوەکاندا و هەست کردن بە دوورکەوتنەوە مامەڵەی وشك لای خەڵکانێکی زۆر پەرەی سەندووە بڵاوبۆتەوە، زۆرێك لە باوکان و دایکان زۆر خراپ شڵەژاون لە پەروەردەکردنی نەوەکانیاندا، بەتایبەت لە مامەڵەکردنیان لەگەڵ هەرزەکاراندا.

تەکنۆلۆژیای نوێ وای کردووە، هەموو جیهان لە خەڵاتەیەکی گەورە بچێت، منداڵان زۆرشت فێردەبن و زۆر رەفتار دەنوێنن کە پێچەوانەیە بە رێنماییەکانی ئیسلام و نەریتە چاکە بۆماوەکانمان، ئەمەش بارەکەی قوڵ کردۆتەوەو بە ململانێی نەوەکان ناودەنرێت، هەروەها ئاستەنگ و

بەرووداوەستانێکی تازەلە ئارادایە، پێشتر دەترسایین لەوەی منداڵەکانمان لەماڵ دەرچن و بەرەو شەقامەکان بڕۆن، بەڵام ئەمڕۆ ترسەکان لەنێو خودی ماڵەکانیشدایە,بەهۆی ئەو هەموو هۆکارە پەیوەندی و گەیاندنەی کە لە بەردەستدان و نەوەکانمان بەکاریان دێنن و ئاگاداری رۆشنبیری جیهانی و بواره خراپەکانی و گەمژەییەکانی دەبن.

لەبەر ئەم هۆیانە گرنگە دایباب زانست وشارەزایی پەیدا بکەن، تا بتوانن دووبارە ئەندازەوشێوازی ژیانی خێزانیان ڕێك بخەنەوە بە پێی ڕێنوێنی ئیسلام و کاریگەرێتی ئەو گۆڕانکاریە جیهانیە گەورانەی روودەدەن لەسەر ئاستی حەز و خولیاو و دەرك پێکردن، وە لەسەر ئاستی پەیوەندیەکان و ئاستەنگە نوێیەکاندا، بۆیە پێویستە هەموو دایبابێك بەشێکی باش لە رۆشنبیری پەروەردەیی بەدەستبێنن، تا بتوانن هەستن بە ئەرکە پەروەردەییەکانیان بکەن، بەرامبەر نەوەکانیان بەشێوەیەکی گونجاو.

ئەوەی جێگەی سەرەنجە زۆرێك دووركەوتوونەتەوە لە خوێندنەوەی کتێبی گەورەو دوور و درێژو حەز لە وتاری کورتی پڕ زانیاری و ئەزموونی دەوڵەمەند دەکەن,بێ گوێدانە ناسنامەی خاوەنەکەی,ئەمەش گۆڕانکاریەکی تازە و هەڵوێستێکی باشە لە دانایی جیهان سەبارەت بەکێشە خێزانی و پەروەردەییەکان دەردەخان، ئەمەش پێشکەوتنێکی دڵخۆشکەرە لەبەر ئەوەی هۆکارو شێوازە پەروەردەییەکان سیمایەکی جیهانی هەیە، شتێکی باشە سود لە ئەزموونی نەتەوەکانی تر وەربگرین.

ئەم وتارانەی ئەمڕۆ دەیخەمبە بەردەستی خوێنەرانی بەڕێز، لە میانەی دوو ساڵی رابردوودا ناردومە بۆ ژمارەیەکی دیاریکراوی بەشداربووان لە

مالپەڕی تایبەت بە خێزان و پەروەردەی منداڵان، ئەم بابەتە سوپاس بۆ خودا مایەی قبوڵ و کاریگەرێتی بووە لەلایەن ئەوانەی پێیان گەیشتووە، بینیم بڵاوکردنەوەی لە کتێبێکی چاپکراودا سودەکەی فراوانتر و گشتگیر تردەکات، لەکاتێکدا خەڵکی لە دەرەوەی شانشینی سعودیە بەم نامانە ئاشنا نەبوونەو پێیان نەگەیشتووە بە دەگمەن نەبێت.

خوێندەری بەڕێز هەست بە نزیکی مانای هەندێ دەستەواژەی خولاو بەدەوری کێشەیەکدا دەکات، وەك گونجان لەنێوان هاوسەراندا یان شێوازی سزادان یان هاندانی نەوەکان،ئەمەش رووەدات بەهۆی چەقبەندی مانا یان چەمك و لێکدانەوەی زۆری ئەو دەستەواژانە.

ئەم پەیامانەم دابەشکرد بە دوو بەشەوە،بەشێکیان تایبەت بە پەیوەندی نێوان هاوسەران و ئەوی تر تایبەت بە پەروەردەی نەوەکان،ئەمەش بەمەبەستی یارمەتیدانی خوێنەراندا تا بە شێوەیەکی باشتر تێی بگەن.

لەخوای گەورە داواکارم خوێنەرانی لێی سودمەند بن،و ببێتە مایەیی زەخیرە بۆم لە رۆژی دواییدا,انە سمیع مجیب.

ا.د.عبدالکریم بکار
١٤٣٢/٢/١٢کۆچی

بەشی یەکەم

پەیوەندی هاوسەران

بەشی یەکەم

پەیوەندی هاوسەران

ـ لەدیدی ئیسلامیداپیاوسەرپەرشتی ورابەرایەتی خێزان دەکات، بۆ ئەوەی لەرابەرایەتیدا سەرکەوتوو بێت، ئەوا پێویستی بەرۆشنبیری بەرێوەبردن و پەروەردەیی باش هەیە، چونکە رابەرایەتیەکی باشی خێزان پێویستی بەلێزانی و دانایی و زانستێکی وا هەیە وەك ئەوەی سەرکەوتن لەسەرکردایەتی کردنی کۆمپانیایەکی گەورەدا پێویستێتی.

ـ ئەگەر هەر یەکێ لەئێمە توانی نیوەی رۆژەکەی بەکاربێنێ بەشێوەیەکی باش، ئەوا لەبەشی دووەمی رۆژەکەیدا کاتی بۆ دەستە بەر دەبێت بۆ حەسانەوەو سەردانی خزم و هاورێیان.... بەلأم کێشەکان خۆی لەوەدا دەبینێتەوە کە زۆرکەس بە درێژایی رۆژ سەرقالّن و، هەستیش ناکەن کەشتێکی بەهاداریان ئەنجامداوە.

ـ کاتێك پیاو یان ژن توڕە دەبێ، ئەوا کۆنترۆلّی میّشکیان لەدەست دەدەن، هاوسەنگی هەلّچونیش لەدەست دەدەن، ئەوا لەوساتە وەختەدا پێویستە ئەو کەسە راسپاردەی پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) بۆ توڕەکان جێبەجێ بکات، وەك پەناگرتن بەخوا لەشەیتان، دەست نوێژگرتن، چوون بۆ شوێنێکی تر.

ـ هەندێك لەتوێژینەوەكان سەلماندویانە ئەو منداڵانەی هەست بە ئارامی ناكەن لای باوانیان، هەستی ترس و دڵە راوكێ دەیانگرێتەوە، وەهز لە دووره پەرێزی و بێ دەنگی دەكەن، هەندێك جاریش هەز لە یاخی بوون و درۆ دەكەن.

ـ كاتێك باوك لەكارەكەی گەڕایەوە، ئەوا شێوازی هاتنەوەی بۆ ماڵ و خێزانەكەی وا دەردەكەوێت كەوا لەكارەكەیدا بەختەوەرو خۆشحاڵە، ئەمەش لەمیانەی سڵاوكردن و لە ئامێزگرتنی منداڵەكان و قسەكردنی لەگەڵ هاوسەرەكەیدا دەردەكەوێت.

ـ ئەگەر باوك یان دایك برپارێكیاندا كاری دەكردە سەر ژیانی خێزانەكەیان، ئەوا دەبێت راوێژ بەمنداڵە گەورەكانیان بكەن، تا ببنە هاواكار و یارمەتیدەر بۆ ئەو كارەی كە دەیانەوێت ئەنجامی بدەن، وە بۆ ئەوەی منداڵەكانیشی هەست بە ئەزیەت و فشار نەكەن.

ـ گەر بەراوردمان كرد لەنێوان ئەو خراپانەی بەهۆی هەژارییەوە دێتە دی ، وە ئەو خراپانەی كە بەهۆی دەوڵەمەندیەوە سەر هەڵدەدات، دەبینین لایە خراپەكانی هەژاری زۆر زیاترە لە لایە خراپەكانی دەوڵەمەندی، جا پێویستە لەسەر خاوەن خێزان و بە هاوكاری لەگەڵ ئەندامانی خێزانەكەیدا پلان دابنێت كاریكات بە مەبەستی خۆشگوزەرانی خێزانەكەی.

ـ لێكۆڵینەوەو توێژینەوە جیاوازەكان سەلماندویانە كە مرۆڤی دەم بەخەندە تەندروستی و لاوێتی و چوستی و چالاكی چاكترە، لەوانەی بە مۆنی وگرژی ژیان دەبەنە سەر، گاڵتەكردن و قسەی خۆش

کاریگەرێتیەکی فسیۆلۆجی گرنگ و کاریگەری هەیە لەبەرزکردنەوەی وڕەی تاك هەڵمژینی خورپە، کەواتە پێبکەنە !

- گرژی و مۆنی بەردەوام دۆخی خێزانیی خەمۆکاوی و بێزارکەر دەکات، جا کەمێك لە قسەی خۆش و نوکتەی زیرەکانەو کەمێك لە گاڵتەوگەپی بێ خەوش، خۆراکی پێویست بۆ ڕۆح و گیان پێك دەهێنن، گرنگ ئەوەیە بەردەوام پابەند بوون بە راستگۆیی و دەرنەچوون لە سنوری ڕەوشتجوانی هەبێت!!!

- کاری سەرەکی دایك چاودێریکردنی منداڵەکانی و ڕێکخستنی ماڵەکەیەتی بە شێوەیەك ببێتە ژینگەیەکی سەرەنجڕاکێش بۆ نیشتەجێبوانی، تێیدا خانەوادەکە سۆزو هەستی جوان ئاڵوگۆڕ بکەن، ئەمەش پێویستی بە بایەخدان و داهێنان وئارامگرتنە.

- گفتوگۆ بەریەککەوتنی گیانە بە گیان پێش ئەوەی پەیوەندی ژیری بێت بە ژیرییەوە، جا گرنگە کاتێك لە باری بێتاقەتی و شەکەتی یان تورەییدا بوین گفتوگۆ نەکەین,چونکە دەرەنجامی گفتوگۆکان لەم بارەدا نەرێنی و خراپ و زیانبەخش دەبن.

- هەندێك لە ژنان بە نیەت پاکی نهێنی خێزانییان بڵاودەکەنەوە، ئەمەش بەهۆی فزوڵی و حەزلە قسە کردن، هەندێ جاریش بە مەبەستی داواکردنی ڕاوێژ و ئامۆژگاری لە کەسوکارو هاوڕێکانیانەوە ئەمە دەکەن، شاراوە نیە ئەم کارانە مایەی زیانە و هەندێ جار تاوانە.

- خاوێنی ژینگە و پاراستنی بەرپرسارێتی سەرشانی هەموومانە,کاتێك ئێمە چالاکیەکمان کردو زیانی بە ژینگە گەیاند ئەوا

ئەو کاتە وا دەکەین ژینگە زیانمان لێ بدات، لێکۆڵینەوەیەک سەلماندوویەتی هەوای پیس دەبێتە مایەیی ناکۆکی زیاتری نێوان خێزانەکان، هەروەها ژاوەژاو رێژەی دوودڵی و دڵەڕاوکێ لای خەڵکی بەزر دەکاتەوە.

ـ لێکۆڵینەوەیەک رووبی کردۆتەوە کە هۆڕمۆنی (دوبامین) لاشەی مرۆڤ لەکاتی پێکەنین یان هەستکردن بە بەختەوەریدا دەری دەدات، خانەکانی مێشک لە لەناوچوون دەپارێزێ و چالاکی دەکات، هەروەها تا دەردانی ئەم هۆڕمۆنە لە لاشەدا زیاد بێت ئەوا چالاکی مێشکی مرۆڤ چاکتر دەبێت.

ـ تێڕوانین و بایەخدانەکانمان رەنگدانەوەی راستەقینەی ناخمانن، گەر مرۆڤ بە سەرسوڕمانەوە روانییە کاری چاکەو حەزی کرد بەشداری تێدا بکات، ئەوا بەڵگەی چاکێتی کەسەکەیە، گەر لەکاروباری مادیدا بەراوردی زۆری کرد لەنێوان خۆی و خەڵکیدا، ئەوە بەڵگەی زاڵبوونی حەزو خولیای دنیا ویستیە بەسەرکەسە کەوە، هەموو مرۆڤێک خۆی باش دەناسێت.

ـ هەندێ کەس لە براکانیان بێتاقەت دەبن، گەر خۆشحاڵیان دەبڕی بە بۆنەیەک لە بۆنە جوانەکان، ئەمەش بەهۆی ئەو کارەساتانەی کە مسوڵمانانی پێدا تێپەڕ دەبن لە هەندێ وڵاتدا، ئەمەش پێچەوانەی رێنوینی پێغەمبەرە (صلى الله عليه و سلم).

کارەساتەکان کۆتاییان نایەت، لەبری دەربڕینی خەمباری وکپ کردنی هەست و خۆشی، بادوعا بۆ برا لێقەوماوەکان بکەین و دەستی هاوکاریان بۆ درێژ بکەین.

- خێراکە و بزەو خەندەکانت بگەیەنە بە خەڵکی، چونکە کاتێك رومان پێ دەکەنێت بەرووی خەڵکیدا ئەوا دڵێشمان کە لە قەفەسی سنگماندایە پێ دەکەنێت، لە راستیدا کۆکردنەوە لەنێوان پێکەنینی زۆر نێوان خەمۆکیدا کارێکی گران و ئەستەمە، جا پێویستە پێبکەنین و هانی خەڵك بدەین بۆ پێکەنین، بەرامبەر هەر بزەو خەندەیەك خەندە و بزەیەکی گەورەترمان هەبێت.

- خێزانی رۆژهەلاتی لەمڕۆدا تووشی شەپۆلێکی گەورە لە خراپ لێکگەیشتن و هەڵوەشاندنەوەو دابڕان بۆتەوە، ئەمەش کۆمەڵێك هۆکاری هەیە,پێدەچێت گرنگترینیان ئەوە بێت کە زۆرێك لە پیاوان و ژنان توانایان نەبێت کۆنترۆڵکردنی ئارەزووەکانیان لە پێناو دابینکردنی مافی هاوسەرەکەی و بەدەستهێنانی متمانەی، هاوسەرەکان ناتوانن قوربانی لە پێناوی یەکتریدا بدەن.

- ئەزمونی زانستی سەلماندویەتی کە لە مێشکدا ناوچەیەك هەیە چالاك دەبێت کاتێك مرۆڤ گوێی لە هاندان وستایش کردن بێت,یان کاتێك برێك مالّ و سامانی پێبگات کە پێشبینی نەکردبوو، دەرکەوتووە کە ژنان زیاتر کاریگەر دەبن بە وشەی جوان وزیاتر لە پیاوان کارلێکی لەگەڵدا دەکەن,ئەمەش تیشك دەخاتە سەر ئەو مانا وردە شاراوەی کە لە

رێنمایی پێغەمبەردایە (صلى الله عليه وسلم) بۆ پیاوان کە راسپاردەی باشیان هەبێت بۆ ژنان.

- پابەندبوون بە سونەتی پێغەمبەرەوە (صلى الله عليه وسلم) شورایەکی پارێزراو پێك دەهێنێت,کەسایەتی مسوڵمان لە توانەوە لەنێو ژیانی مادی هاوچەرخدا دەپارێزێت,جا لەبەر ئەوە هەموو خێزانێك لەسەریەتی منداڵەکانی فێری نزاو زیکر وئاداب و رەفتارە رۆژانەییەکان بکات.

- زۆرێك لە گەورە پیاوان لە توانایاندا نەدەبوو بن بە گەورەو مەزن گەر دایکێکی گەورەو مەزنیان نەبایە,کە لە زۆرێك لە روبەڕوبونەوە و ئاستەنگەکانی ژیاندا لەگەڵیان بوونە تا کاتێك توانیویانە لەسەر پێی خۆیان راوەستن.

- ستەمە پیاو لە دەرەوەی ماڵ لەگەڵ هاوەڵ و دۆستانیدا رووخۆش و کراوە بێت,بەڵام کاتێك گەڕایەوە ماڵەوە خێزانەکەی جگە لە بێتاقەتی و مۆنی هیچی تری لێ نەبینێ و هیچی لێ نەبیستێت جگە لە گلەیی و گازندە,پێغەمبەری خواش (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی (**خيركم خيركم لاهله و انا خيركم لاهلي**) حديث صحيح رواه الترمذي و غيره. واتە چاکترینتان چاکترینتانە بۆ خانەوادەکەی من چاکترینتانم بۆ خانەوادەکەم.

- سەردەمەکەمان سەردەمی بێ ئاگایی و رۆچوونە لە ئارەزووبازی,لەبەر ئەوە پێویستە لەسەر دایك و باوك خۆیان رابێنن لەگەڵ منداڵەکانیان لەسەر نەریتێکی باش و زۆر بەسود,ئەویش بریتییە لەوەی

لەهەر کاتژمێرێکدا بۆ یەک خولەک راوەستن لە پێناوی یادی خواو بکەن لێی بیارانەوە.

ـ ئەمڕۆ لە بازاڕدا ژمارەیەکی زۆری کاسێت هەیە کە بایەخ بە پەروەردەی منداڵان دەدات و ئەزموونی باش پێشکەش بەدایباب دەکات، لەپێناو بایەخدانیان بە منداڵەکانیان. دەکرێت بە شێوەیەکی نایاب سود لەوکاسێتانە ببینرێت و گوێیان لێبگیرێت، لەناو ئۆتۆمبیلدا لەکاتی هاتووچۆی خێزانیدا، بە تایبەت لە گەشتی درێژ خایەندا.

ـ زۆرجار بۆنی لاشە بێزار کەرە بەتایبەت لە رۆژانی هاویندا، کاتێک گەرما پەرەدەستێنێت، جا پێویستە لەسەر هەر یەک لە هاوسەران سوڕبن لەسەر پاک و خاوێنی لاشەیان بە شێوەیەکی گشتی و دەم و دانیان بەشێوەیەکی تایبەتی، دەرکەوتووە زۆرێک لە ژن و مێردەکان نیگەرانن لە هەندێکی بۆنی ناخۆشی هاوسەرەکانیان بەڵام شەرم دەکەن باسی بکەن و دەری ببڕن.

ـ گەر پیاو گەڕایەوە ماڵەوە یان ژن گەڕایەوە ماڵەوە، با هاوسەرەکەی هاتنەوەکە فەرامۆش نەکات، بەڵکو چاک وایە واز بێنێ لەوە کارانەی پێوەی سەرقاڵەو روبکاتە ئەوو پێشوازی لێبکات و پەرداخێک ئاو یان شتێکی لەو بابەتەی پێشکەش بکات، ئەمەش خۆشەویستی و پەیوەندی نێوانیان زیاد دەکات.

ـ زۆرێک لە ژنان سکالاّیانە لەو بەتاڵی و بێ ئیشیەی هەیانە، داوا لە هاوسەرەکانیان دەکەن ئەو بۆشاییانەیان بۆ پڕ بکەنەوە، ئەمەش کێشە و گرفت دروست دەکات، پێویستە لەسەر هەریەکە لە هاوسەران زیاتر پشت

به خۆیان ببەستن لە پڕکردنەوەی ئەو نیگەرانیانەی کە هەیانە لە بۆشایی رۆحی و هزری و سود بینین لە کاتەکانیان.

ـ کاتێك دایباب گفتوگۆ دەکەن لە هەر بابەتێ لە بابەتەکانی پەیوەندیدار بە خێزان ، ئەوا پێویستە هەوڵ بدەن خۆ بەدوور بگرن لە هەست و سۆزی خۆشەویستی یان رق لێبونەوە، سەبارەت بەو شتەی گفتوگۆی لەسەر دەکەن,چونکە ئەمە بەمەرجی بنەڕەتی دادەنرێت بۆ گەیشتن بە راستیەکان و بڕیاردانێکی دروست.

ـ بێ ئومێدی دوژمنی ژیانی بەختەوەریە، ئەرکی دایکان و ژنەکان ئەوەیە بەردەوام مالّەکانیان وا لێبکەن سەرەنجراکێش بێت بۆ ژیان و مانەوە، وەك روخۆشی ودڵخۆشی و نوێبوونەوەو کاری دڵخۆشکەری لەناکاو، ئەمەش لە راستیدا پێویستی بە شتێك لە داهێنان هەیە.

ـ خەونەکانمان تا گەورە دەبن پێویستیان بە پاڵپشتی و هاندان هەیە، وەك ئەو شتانەی پێشکەشی نەوەکانمان دەکەین، یەکێك لە راپرسیەکان دەریخستووە کە رێژەی ئەو پیاوانەی کە لەگەڵ هاوسەرەکانیاندا گفتوگۆ ناکەن سەبارەت بە هیوا و داهاتووەکانیان دەگاتە رێژەی ٥٧٪ ,بەڵام ئافرەتان رێژەیان دەگاتە ٥١٪,ئەمەش مایەیی نیگەرانی وسەرسوڕمانە.

ـ هەموو ئەو هەوڵانەی بەخەرج دەدرێت بۆ یەکخستنی هەست و سۆزی خێزان و یەکخستنی تێڕوانیان بۆ ژیان، دەڕژێتە خزمەتی نەتەوەوە,گەواهی دانی زۆر هەیە دەیسەلمێنێت کە زۆربوونی ژمارەی خێزانی تووندوتوڵ و پتەو یانی کەمی ژمارەی بەندینخانە، هەروەها پێچەوانەکەشی راستە.

ـ قورئانی پیرۆز فێرمان دەکات، مرۆڤ هێزو تواناکەی بەرەو لادان و خۆسەپاندنی دەیات، روون وئاشکرایە پیاو لە لاشەدا بەهێزترە لە ژنان، وە قەبارەشی گەورەترە، جا لەسەری پێویستە بەردەوام بترسێت لە ستەمکردن لە خێزانەکەی و هەڕەشەلێکردنی.

ـ سەردانی خزمان لای خوا کارێکی زۆر گەورەیە,پیاوێك هات بۆ لای پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) وتی: (اخبرنی بعمل یدخلنی الجنه,قال : تعبد الله و لاتشرك به شیئا، وتقیم الصلاه و تؤتی الزکاه و تصل الرحم) متفق علیه.

بە واتای ئاگادارم بکەرەوە لە کارێك بمباتە بەهەشتەوە,فەرمووی خوای گەورە بپەرستە و هاوبەشی بۆ پەیدا مەکە,نوێژەکانت بەجێبێنە و زەکات بدە و سەردانی خزمان بەجێ بێنە.

چی شتێ لەوە گەورەترە سیلەی رەحم هاوشان بکرێت بە یەکتاپەرستی و نوێژ و زەکاتەوە.

ـ گرنگە کاتێك دەچینە بازار بۆ شت کڕین، بزانین کە مالّ و سامان هی خوایە، جا پێویستە لەسەرمان بە پێیی رەزامەندی و خوا هەڵسوکەوتی پێوە بکەین و دوور لە دەستبلاّوی وبەفیڕۆدان و خۆدەرخستن.

ـ هەرچەند تاکەکانی خێزانی مسولّمان سەرقالّ بن، پێویستە هەریەکەمان، خوێندنەوەی کتێبێك مانگانە بەلای کەمەوە لەدەست نەدەن، رێکخستنی کات لە هەموو بارودۆخێکدا بوار دەدات بەخوێندنەوەی کتێبێك لەماوەی هەفتەیەکدا.

- زۆرجار رەوتی پان لەکۆمەڵگادا پێگەیشتوو نییە، بێگومان پێویستە خێزانی مسوڵمان لاسایی کردنەوە رەتکاتەوە، هەوڵ بدات کاروانی ژیانی بەپێی حوکمی شەریعەت و ناماژەکانی چاکێتی بیت.

- یەکێك لە تووێژینەوەکان سەلماندویەتی قسەو باسی ژنان لەسەر پیاوان سێ ئەوەندەی قسەی پیاوانە لەسەر ژنان، ئەمەش وا دەخوازێت ژنان وریابن نهێنی هاوسەرەکانیان ئاشکرا نەکەن لەمیانەی قسەو باس و ئاخاوتنیاندا.

- بەدەستهێنانی بڕێوی و خەرجی خێزان لە رێگا دروست و رەواکانە، لە گرنگترین ئەو کارانەیە کە پێویستە خێزان هەمویان بایەخی پێ بدەن، ئەمە شتێکە سازش و دەستبەرداری قبوڵ ناکات، کاتێك بارودۆخەکان بەرتەسك دەبنەوە ناڕەحەتیەکان توند دەبن، ئەوا دەرچوون لەم ناڕەحەتیانە بە خواردنی مالّی حەرام نابێت، بەڵکو بە نزاو پاڕانەوەو پاکیزەیی و کاری جدی دەبێت.

- کاتێك تاکەکانی خێزان دەرك بە گرنگی ئەوە دەکەن، کە خەڵکی لە چێژوو تێڕوانینیاندا بۆشتەکان جیاوازن، ئەوسا بۆزۆرێك لە هەڵوێستەکانیان پۆزش دەهێننەوە.

- کاتێك لەباری تورەییدا دەمانەوێت چارەسەری جیاوازیەکانمان بکەین، لە راستیدا ئێمە چارەسەری جیاوازیەکان ناکەین، بەڵکو زیاتر ئاڵۆزی دەکەین. چارەسەری کێشەکان پێویستی بە هێمنی ولەسەرخۆیی و کرانەوەی ئەقڵی هەیە.

ـ لە سیمای ژینگەی پەروەردەیی باش، روخۆشی وگەشبینی و ئەرێنیە، توێژینەوەیەکی بەریتانی سەلماندویەتی، کاتێك تاك دڵخۆش و شادمان و حەساوەیە پەیوەندی بە جیناتی بۆماوەوە نیە، بەڵکو دەگەڕێتەوە بۆ ئەو رێگا پەروەردەییەی کە لە منداڵیەوە وەریگرتووە.

ـ تاشینی قژی سەری منداڵی کۆرپە لە رۆژی حەوتەمی لەدایکبونیدا، سەرچاوەیەکە لە سەرچاوەکانی هاوکاری لە کۆمەڵگای مسوڵماندا,چونکە خێرکردن بەکێشی قژی منداڵەکە لە زیو (هەر چەندە سانایە) ,یارمەتیەکە بۆ هەژاران و بەرجەستە کردنی دیاردەی بەزەییە لە نێوان مسوڵماناندا.

ـ لە زۆرێك لە ماڵەکاندا دیاردەیەك هەیە,زانایان ناویان ناوە کەڕی سۆزداری، بەمەش بێدەنگی باڵ دەکێشێت بەسەر ماڵدا,و پەیوەندی نێوان هاوسەرەکان لە کەمترین ئاستیدادەبێت، یەکێك لە توێژینەوەکان دەریخستوە کە (٧ لە ١٠)ی خێزانەکان دەنالێنن بەدەست بێدەنگی هاوسەرەکانەوە، ئەمەش ژیانی خێزانی بێبەش دەکات,لە زۆرێك لە سۆز و دڵخۆشی و شادومانی، بەرەو بێزاری و داخراویان دەبات.

ـ ئەنجامدانی نوێژی بەیانی لەکاتی خۆیدا بە یەکێك لە جیاوازیە بنەڕەتیەکانی نێوان خێزانی چاکی پابەند بە رێنماییەکانی ئاین ونێوان خێزانەکانی تردا پێك دێنێت، با هەر خێزانێك لە خێزانەکانمان ئەمە وەك رێنمایی وەرگرێت و لەمیانەیەوە پێگەی خۆی لە نەخشەی پابەند بوون و دینداریدا بزانێت.

ـ خەڵکانێکی زۆر پارەیەکی زۆر و بێشومار خەرج دەکەن، لە نرخی ئەو شمەکانەی کە ریکلامەکان رەواجیان پێداوەو جەختیان لەسەر کردۆتەوە، تۆژینەوەی وا لە رۆژئاوادا هەیە ئاماژە بە پاشەکشێی کاریگەری ریکلام و پڕوپاگەندە دەکات لە سەرکڕینی شتومەک، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە هوشیاری خەڵك بەرەو چاکی و پێگەیشتوویی رۆیشتووە.

ـ تۆژینەوەیەکی تازەی بەریتانی ئاماژەی بە بەرزبوونەوەی رێژەی ئەو پیاووژنانە داوە کە بڕوایان وایە شوێن و پێگەی ئافرەت لە ماڵەوەدا بێت، زۆر ئەستەمە ژن بتوانێت لەکاتێکدا دایکێکی بەتوانا بێت و فەرمانبەرێکی نایابیش بێت، ئەرك و کارەکانی جێبەجێ بکات هەسێت بە چاودێری خێزانەکەی بەشێوەیەکی باش، بە تایبەت لە کاتێکدا منداڵی بچوکی هەبێت.

ـ تۆژەرە ئەمریکیەکان هوشیارییان داوە، ئەو خانمانەی لە قۆناغی دووگیانیدا کار دەکەن زیاتر ڕوبەڕوی توشبوون بە جۆرێکی مەترسیدار لە فشاری خوێن دەبنەوە کە بە (گرژبوونی دووگیانی)ناسراوە، هەرچەندە فشارەکانی کارکردن لەسەر خانمان زیاتر بێت، مەترسیەکان گەورەتردەبێت.

ـ هەندێك لە زانایان سەبارەت بە ئایەتی (قوا انفسکم و اهلیکم نارا) وتویانە خوای گەورە لە رۆژی دواییدا پرسیار لە باوك دەکات سەبارەت بە نەوەکانی، پێش ئەوەی پرسیار لە نەوەکان بکات سەبارەت

به باوکیان، هەر چۆن باوك مافی هەیە بەسەر کوڕەکەیەوە، کوڕیش مافی هەیە بەسەر باوکیەوە.

ـ تا ئێستا جوامێروخانەدانە بەڕێزو چاکەکارەکان، لەنەوەکانی ئەم نەتەوەیە لە خوای گەورە نزیك دەبنەوە بە هۆی ڕێزلێنانیان لە کچەکانیان ودڵنەوایی کردنیان، بە پێچەوانەی نەفامەکان کە کوڕان بە چاکتر دادەنێن لە کچان و بێبەشیان دەکەن لە میرات.

ـ لێکۆڵینەوەیەکی سعودی ئاماژە بەوە دەکات ئالوودە بوونی یەکێك لە ئەندامانی خێزان بە عەرەق خواردنەوە یان مادەی بێهۆشکەر، بە دیارترین هۆکاری سەرەکی دادەنرێت بە توشبوونی یەکێك لە ئەندامەکانی خێزان بە تووندوتیژی خێزانی، دواتر دەبێتە مایەی هەوڵوەشاندنەوەی خێزان بە هۆی تەڵاق یان مردنەوە.

ـ ئەوانەی دەیانەوێت ژن بێنن با دڵنیابن لەوەی ئەو کچەی دەیانەوێت مارەی بکەن، نەخۆشی شەکرەی نەبێت، وە کچانیش با دڵنیابن لەم حاڵەتە، چونکە توشبونی یەکێك لە دایباب بە شەکرە بەگەورەترین هۆکاری توشبونی نەوەکانینان دادەنرێت بە نەخۆشی شەکرەی منداڵان، ئەو نەخۆشیە مەترسیدار وبێزارکەرە.

ـ کاتێك کەسێك سوکایەتی بەیەکێکمان دەکات، ئەوا بەکەسەکە دەڵێینرێزی خۆت بگرە،پێی نالێین: ڕێزم بگرە، چەنکە لە زیهنیدا بنەمایەکی شکۆدار چەسپیوە کە: هەرکەس ڕێز لە خۆی بگرێت ڕێز لە خەڵکی دەگرێت، هەر کەس ڕێزی خەڵکی بگرێت خەڵکی ڕێزی

لێدەگرێت، گرنگ ئەوەیە منداڵەکانمان لەسەر ئەم بنەمایە پەروەردە بکەین.

ـ یەکێك زانایانی دەمار دەڵێت گرژبوون وا دەکات خانەکانی مێشك لاواز بێت یان بمرێت،هەروەها گرژبوونی پێشواوە کە توشی کۆرپەلە دەبێت لە ڕەحمی دایکیدا، دەشێت ببێتە هۆی بەگرانی فێربوون و بیرخستنەوە لەمنداڵەکەدا، لەگەڵ رودانی هەندێك کێشەی دەرونی، بۆیە ئافرەتانی دووگیان ئامۆژگاری دەکرێن دورکەونەوە لە هەموو شێوازێکی هەڵچوون.

ـ گرنگە لە دانیشتنی خێزانیدا دایباب نەهێڵن نوکتەو قسەو باسی خراپ بکرێت، بەتایبەت ئەوانەی ئاماژەی سێکسیان تێدایە، چونکە منداڵان بە قۆناغێکدا تێدەپەڕن زۆر لەو قسەوباسانە لە هاوڕێکانیان دەبیستن و دواتر لاساییان دەکەنەوە، لەسەر دایبابە بە توندی دژی ئەمانە بوەستنەوە.

ـ بەختەوەری منداڵ بەفراوانی یان گرانبەهایی کەرەستەکانی نیە، بەڵکو بە دامەزاروەیی کەسەکان و لە ڕێزو خۆشەویستیان بۆ یەکتری و، ئەو خۆشی و شادیەی دەتوانن بۆ خانەوادەکە فەراهەمی بکەن، دایباب دەتوانن ئەمانە بە هەوڵ و کۆششێکی کەم دەستەبەر بکەن.

ـ کاتێك ژمارەی منداڵ لە ماڵدا زۆر دەبێت دایك پێیانەوە سەرقاڵ دەبێت، وادەکات هەندێك لە مافەکانی مێردەکەی فەرامۆش بکات، یان کاتی وای نەبێت قسەی لەگەڵدا بکات، ئەمەش شتێکی ناڕاستە، هەندێك ئاگایی و هەندێ ڕێکخستن یارمەتی ئافرەت دەدات بۆ ڕزگاربوون

لەم بارە، رەحمەتی خوا لەو کەسانەی کە مافی هەموو خاوەن مافێك دەدان.

ـ بەڕێوەبردنی بودجەی دارایی خێزان لە بەرپرسیارێتی ئافرەتدایە، جا لەم بارەوە لەسەرێتی بەئاگایی و رێکو پێکی پارە خەرج بکات، لەگەڵ هاوسەرەکەیدا رێك بکەوێت سەبارەت بەپێکهێنانی سندوقێکی یەدەك، لە پێناو باش فێرکردنی نەوەکانیان، خەرج کردن لەپارەی سندوقەکە لە رۆژانی ناڕەحەتی و کاتی نائاساییدا.

ـ لەو نەریتە چاکانە کە هەندێك خێزانی مسوڵمان لەسەری راهاتوون پاشەکەوتکردنی بڕی ٢٪ لە خەرجی مانگانەیان، ئەمەش لە پێناو یارمەتیدانی خێزانە هەژار و لێقەوماوەکاندایە، دەکرێت ئەم بڕەمان دەست کەوێت پارەی رۆژێکمان بکات لە هەر مانگێکدا پاشەکەوت کرد ئایا کەسێك هەیە کار بەم دەستپێش خەرییە؟

ـ هەندێك لە دایکان و باوکان بەدەست هەندێ نەخۆشی دەرونیەوە دەناڵێنن وەك خەمۆکی و دڵەڕاوکێ و زوو تورەبون،پێویستە لەسەریان چارەسەری خۆیان بکەن تا مناڵەکەیان نەبێتە ژینگەیەکی پەروەردەیی خراپ، تا منداڵەکانیان لاساییان نەکەنەوە لەو هەوڵسوکەوتانەیاندا.

ـ بە پێی راپرسییەك کە کۆمەڵەی نیشتیمانی بۆ مافەکانی مرۆڤ ئەنجامی دابوو، جەختی کردۆتەوە کە لە لاوازی واعیزی ئاینی هۆکاری سەرەکییە لە رودانی حاڵەتی توندوتیژی خێزانی، بەم هەربۆیە دورکەوتنەوە لە خوای گەورە وا دەکات مرۆڤ رێگایەکی تاریك

بگرێتەبەر، رێگایەك جگە لە سزاو ئازاردانی خەڵكی هیچی تری تێدا نەبێت.

ـ ئێمە پێویستمان بەوە هەیە لەسەر ئەقڵیەتێکی گەورە پەروەردە بین، بەخششەکانی پەروەردگار گەورەیەو، هەڵەکانیش زۆرن,کاتێك ناڕەحەتیەکان توند دەبن و تەنگمان پێ هەڵدەچنن، دەبێت بزانین سۆزو بەزەیی خوا بەکاری پیسکەیی و چروکی دانابەزێت ، بەڵکو بە خێر و چاکە و هاوکاری و بیرکردنەوەی هاوبەش دادەبەزێت.

ـ ئاشکرایە زمان هەست و سۆز دروست دەکات، هاوسەران بە شێوەیەکی بەردەوام پێویستیان بە هەست و سۆزی گەرم هەیە، ئالۆگۆڕکردنی دەستەواژەی وا کە بەڵگە بێت لەسەر خۆشەویستی و ڕێز و سوپاس و بایەخدانی هاوبەش لەلایەن هاوسەرانەوە، لەگەڵ بانگەشەی راستگۆیانەدا، هەموو ئەمانە یارمەتیدەرن بۆ بەدیهێنانی هەست و سۆزێ کە هەمووان پێویستمان پێیەتی.

ـ دایباب پێویستە پەیوەندی تایبەتی نێوانیان بە ئاگایی و نهێنی تەواو داپۆشن، هەروەها ئاگاداربوون لە دەربڕینی ئەم پەیوەندییە، شەریعەتی خوا مۆڵەت وەرگرتنی داناوە بۆ کوڕان و کچان کاتێك دەچنە ژوورەو بۆ لای دایبابیان ئەمەش لە پێناو پاراستنی ئەم تایبەتمەندییەدایە.

ـ گفتوگۆی نێوان هاوسەران خۆی لەخۆیدا خوازراوە,پێویستە لەسەریان ئاخاوتنیان بکەنە هۆکارێك بۆ خۆشی و دڵخۆشکردنی یەکتری، هەرچەند بابەتێکی دیاریکراویش نەبێت بۆ ئاخاوتن، بێدەنگی زۆر

هەردوو هاوسەر لێك دووردەخاتەوە، پاڵیان پێوە دەنێت تا هەر یەکەیان لەجیهانی تایبەتی خۆیدا بژی.

ـ دوورکەوتنەوە لەسەر جێگا هۆکارێکی رەوایە بە مەبەستی ناگادارکردنەوەی ئافرەت ، بۆ ئەوەی وازبێنێت لە ئەنجامدانی هەندێك رەفتاری هەڵە، پێویست ناکات نوستن لە جێگایەکی تر یان لە ژوورێکی تردا بێت ، چونکە ئەمە زیاتر دڵساردی و بێمەیلی زیاد دەکات، ئەمەو دورکەوتنەوەی سەرجێگا پەیوەندی ئاسایی رۆژانە ناگرێتەوە چونکە ئەمەیان نابێت.

ـ ژن و مێرد هەندێك جار هەنگاو دەنێن بۆ وێران کردنی ژیانی خێزانیان، یان خاڵی دەکەنەوە لەسۆزو گونجاندن، بەرێگایەك کە مەبەستیان نیە، ئەمەش لە میانەی رەخنەگرتنی بەردەوام لە یەکتری و جەختکردنەوە لەسەر کەلێن و کەموکورتی، ئەمەش بۆشاییەکی گەورە لە نێوانیاندا دروست دەکات.

ـ دەمەقاڵێی زۆر لە نێوان ژن و مێردا رودەدات بەهۆی بەکارهێنانی زمانەوە، تۆ وات وت، من ئەوەم نەدە ویست، تۆ خراپ تێگەیشتی... هتد. زۆر گرنگە ژن و مێرد بزانن هەردوکیان بەرێگایەکی جیاواز دەدوێن، هەروەها بەرێگایەکی جیاواز شی کردنەوە دەکەن بۆ ئەوشتانەی دەیبیستن.

ـ خۆ بەگەورە زانینی یەکێك لە هاوسەران بەسەر ئەوی تردا بەهۆی مالّ و سامان یان جوانی یان پایە یان بڕوانامە پشتی ژیانی خێزانی دەشکێنێ و توشی دەردو ناتەواوی بەردەوامی دەکات.

ـ گونجانی نێوان هەردوو هاوسەر زۆر پێویستی بەوەیە هەر یەکەیان رێگای بیرکردنەوەی هاوەڵەکەی بزانێت و تێبگات، بۆ نمونە کاتێك نافرەت دەڕوانێتە شتەکان ئەوا زۆر بەحەزەرو ناگایی و دوربین تر لە پیاو تەماشای دەکات، هوشیاری هەردوکیان بەمانە زەمینەیەکی گونجاو پێکدەهێنێ.

ـ یەکێك لە توێژینەوە خێزانیە نوێیەکان سەلماندویەتی کە لە نزیکەی ٩٠٪ ی ژنان و پیاوان هەڕەشە بەکاردێنن وەك فشارێك لەسەر ئەوی تر، ئەمەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە پێویستیەکی گەورمان بە پەروەردەی خێزانی هەیە لە جۆرێکی تازە.

ـ لەبەرپرسیارێتی ژن و پیاو کارکردنیانە بۆ کورتکردنی ماوەی ناکۆکی نێوانیان، بەرێزترینیان ئەوەیانە کە بە تواناترە لەسەر تەنازول کردن بۆ هاوسەرەکەی و کۆتایی دێنێ بە باری ساردی نێوانیان، هەرچەندە سوڕبوون لەسەر داواکاری و هەڵوێستەکان لە نێوان ژن و مێردا شتێك نیە مایەی شانازی بێت.

ـ ئەو ترسەی کە زاڵە بەسەر زۆرێك لە نافرەتان ئەوەیە کە مێردەکانیان وازیان لێ بێنن گەر توشی نەخۆشیەکی کوشندە یان ناتەواوییەك بون، جا پێویستە پیاو جار دوای جار خێزانەکەی دڵنیای بکاتەوە کە بەوپەڕی هێزو سۆزو خۆشەویستیەوە لەگەڵیدا دەبێت بارودۆخەکە هەرچۆن بێت و ناڕەحەتیەکانیش هەرچەندە قورسیش بن.

ـ ئەگەر کێشە لەنێوان ژن و مێردا رویدا، ئەوا ژن پێشبینی ئەوە دەکات مێردەکەی دەستپێشخەری دەکات بۆ چاکبوونی نێوانیان،چونکە

لەوبڕوایە دایە مێردەکەی خاوەنی تواناو چاودێری و لێکگەیشتنە، گرنگە لەم کاتەدا دڵنەوایی کردنی ژنەکە رەهەندێکی غەریزی نەبێت و چونکە بەمە ژن هەست بە سوکایەتی دەکات.

- چوار ساڵی یەکەم لە ژیانی هەر هاوسەرێکدا سالآنی ناچارییە، زۆرێك لە حاڵەتی جیابوونەوە لەم ماوەیەدا رووەدات، جا پێویستە لەسەر هەریەکێکیان جۆرێك لە نەرمکێشی وگونجاندن دەربڕن تا دەگەنە کەناری ئارامی.

- گرنگە پیاو بزانێت کاتێك ژنەکەی قسەی بۆ دەکات و دەیەوێ لێی نزیك بێتەوە حەزدەکات مێردەکەی بەشداریی بکات لەو بابەتانەی جێگا گرنگی ئەمن، لەم کاتەدا ژن نایەوێت لەپیاوەکەی ئاماژگاری بکات یان چارەسەر بۆ هەندێك لە کێشەکانی بخاتە روو.

- جیاوازی لەنێوان سروشتی ژن و پیاو بریتیە لە تاقیکردنەوەی خوای گەورە بۆ هەر یەکێکیان، هەریەکەیان سروشتی ئەویتریان تێبگات لە میانەی خوێندنەوەی هەندێك لەو کتێبانەی لەم بوارەدا دانراون، ئینجا ئارامگرتن لەسەر ئەو هەڵچوون و خەم و پەژارانەی کە رویان داوە بەهۆی ئەم جیاوازیانەوە.

- کاتێك ژن و پیاو مشتومڕ دەکەن لەبارەی مەسەلەیەك لە مەسەلەکان,زۆر پێویستە هاوار هاوارو خێرایی قسەکردنیان کەمبکەنەوە، هەروەها گرنگە هیچ یەکێکیان لە گفتوگۆکانیاندا نەکشێنەوە,چونکە سەلمێنراوە کە زۆر لە حاڵەتەکانی جیابونەوە بەهۆی کشانەوەی بەردەوام لە گفتوگۆو وتوویژدا رویداوە.

ـ ئەوەی دەبێتە مایەیی زوبربوونی نێوان ژن و مێرد، تێنەگەیشتنیانە لە یەکتر بۆ مەسەلەی (دیاری)، ئەوەی ئاشکرایە لەم بوارەدا پیاو چاوەڕوانی ئەوە لە هاوسەرەکەی دەکات سوپاسی زۆری بکات کاتێك دیارییەکی بەنرخی پێ دەبەخشێت، لە کاتێکدا ژن تەماشای دیاری گەورە و بچوك وەك یەك دەکات,و کاریگەری دیاری بەسەریەوە بە خێرایی دەڕوات، جا بۆیە چاکتر وایە پیاو دیاری زۆر ببەخشێ بە خێزانەکەی هەرچەندە نرخەکەشی کەم بێت.

ـ ئەوەی ئافرەت زیاتر تورە دەکات ئەوەیە کاتێك دەیەوێت لەگەڵ مێردەکەیدا دابنیشێ و سەبارەت بە کارێك لە کارەکان بدوێ، بەڵام مێردەکەی بە تەلەفۆنکردن یان خوێندنەوەی رۆژنامەوە خەریکە، یان بەبێ پاساو دەیەوێت رەوتی گفتوگۆکە بگۆڕێت، دەرکەوتووە رێژەیەکی زۆری پیاوان بەردەوام دەکەونە نێو ئەم هەڵەیەوە، ئەمەش وا دەکات ژنەکان هەست بە سوکایەتی دەکەن و حەز ناکەن لەگەڵ مێردەکانیان دانیشین بۆ چا و قاوە خواردنەوە.

ـ ئەگەر ژن و مێرد سەبارەت بە کێشەیەك لە کێشەکان جیاوازیان هەبوو بەهۆیەوە دابڕان وبێزاربوون رویدا، ئەوا ژیرتر و بەڕێزتریان ئەو کەسەیانە کە هەوڵ دەدات بۆ کۆتایی هێنان بەو دابڕانە پێش ئەوەی ئەو رۆژە کۆتایی بێت، مایەی جەفایە یەکێك لە هاوسەرەکان داوا بکات لە هاوسەرەکەی بکات کە بەشێوەیەکی بەردەوام هەر ئەو پاساوی بۆ بێنێتەوە.

ـ بۆ ئەوەی ئافرەت بەختەوەر بێ، حەزدەکات مێردەکەی بەخشندەو بەڕێز و لێبوردەو شۆخ و تێگەیشتوو بێ، ئەوەی پیاویش دەیەوێت لە ژنەکەی بۆ ئەوەی بەختەوەر بێ بەزۆری ئەوەیە ژنەکەی وازی لێبێنێ تا بۆ ئەنجامدانی کارەکانی یەکلابێتەوە، پرسیارە زۆرەکانی کەم کاتەوە سەبارەت بە چالاکیەکانی پیاو لە دەرەوەی ماڵدا.

ـ توێژینەوە دەرونی و کۆمەلایەتیەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە زۆربەی ناکۆکی نێوان ژن و مێرد بۆ پارە و منداڵ و شێوازی مامەڵەکردن دەگەڕێتەوە، پاشەکشە کردن لە وتووێژکردن بەشێوەیەکی بەردەوام هۆکارێکی سەرەکی جیابوونەوەیە پێکدێنێت.

ـ یەکێك لە کێشانی نێوان ژن و پیاو ئەوەیە، پیاو حەز دەکات لە زۆرێك لە کاروبارەکانیدا سەربەخۆ بێت، حەز لە دەستێوەردانی خێزانەکەی ناکات لە وردەکاریەکانی ژیانیدا، هەربۆیە ئافرەت حەز دەکات چاودێری مێردەکەی بکات پیاویش حەز لە هەواڵپرسینی ژنەکەی دەکات.

ـ ئەو بنەمایەی کە پەیوەندی نێوان ژن و مێردی لەسەر بەندە، بریتیە لە جیاوازی نەك چونیەکی،ئەم جیاوازییە رێگا دەکاتەوە بۆ گەورەترین شێوازەکانی هاوپەیمانی ئەگەر بە هوشیاری و رەوشت بەرزی و جوامێری بەڕێوەبچێت.

ـ بەختەوەری ژن ومێرد و لێك حاڵی بوونیان پێویستی بە هەوڵدانی هاوبەش هەیە، ژیانی خێزانی هاوشێوەی روەکێکی ناسکە پێویستی بە ئاوی کەم هەیە، بەڵام بەشێوەیەکی بەردەوام، کەچی هەندێك خەڵك

بەپێچەوانەی ئەمە هەڵسوکەوت دەکەن,بۆیە دەرەنجامەکان ئومێد بەخش نین.

ـ هەندێك لە توێژینەوەکان دەریان خستوە کەوا ژنان بڕوایان بە گرنگی گفتوگۆ کردن هەیە لەگەڵ مێردەکانیاندا، زیاتر لە بڕوای پیاوان بە گرنگی گفتوگۆ لەگەڵ ژنەکانیاندا، ئەوەی دیارە ژنان زیاتر گفتوگۆ دەشێوێنن لە میانەی لادان لەباسەکان و درێژەپێدان بە باسکردنی کێشەکانەوە، پاشەکشێکردن لە گفتوگۆکان پێش ئەوەی بگەنە هیچ شتێك.

ـ ئەوەی زیاتر پێویستە لەسەر ئافرەتی مسوڵمان لەمڕۆدا پێی هەستێت، هاوکاری کردنی مێردەکەیەتی لەپەیدا کردنی رۆزی حەڵاڵ و دورکەوتنەوە لەداهاتی حەرام و گوماناوی، سستی لەم کارەدا وا دەکات پایەکانی خێزان لەسەر بنەمایەکی لاواز دابمەزرێت، زۆرێك لە بەهاکانیشی با ببیات.

ـ ئەو هەڵانەی بە زۆری لە خێزانەکاندا بڵاوبۆتەوە، بریتیە لە بەراوردکردنی نەرێنی وەرسکەر,دەبینین زۆرێك لە پیاوان بەراوردی خێزانەکانیان دەکەن بە دایکیان، هەروەها زۆرێك لە ژنان بەراوردی مێردەکانیان دەکەن بە باوکیان، ئەمەش کارێکی زیان بەخشە و راست نیە، چونکە هەر مرۆڤێك کەسایەتی و تایبەتمەندی خۆی هەیە.

ـ گەر ژن و مێرد ویستیان پەیوەندیەکانیان بەردەوام بێت، خێزانەکەیان پارێزراوبێت لە ناڕەحەتی و ماندوێتی زۆر، ئەوا پێویستە لەسەر هەریەکەیان چاو دابخات لە ئاست کەموکورتیەکانی بەرامبەرەکەی

و بە شێوەی کەسێکی بێ ئاگا خۆی دەربخات، گەر نا مالّ دەبێتە گۆڕەپانی ململانێ.

ـ ئاشکرایە زمان هەست و سۆزمان دروست دەکات، ژن و مێرد بە بەردەوامی پێویستیان بە هەست و سۆزی گەرم هەیە، گۆڕینەوەی دەستەواژەی واتادار بە خۆشەویستی و سوپاس و پێزانین و بایەخدانی هاوبەش، ئەندازەیەکی گەورە یارمەتیدەرە بە بۆ بەدیهێنانی هەست و سۆز.

ـ شەپۆلدان و بەرزو نزمی لە ژیانی خێزانیدا شتێکی سروشتیە، پیاو لە کاروبارێکدا نیگەران دەبێت، بێ ئەوەی حەز بکات ژنەکەی ئاگادار بکاتەوە، ئافرەتیش روبەڕوی هەمان حالّەت دەبێتەوە، بەمەش ساردی لە نێوانیاندا روودەدات بە هۆکار و هەلومەرجێکی دەرەکی، پێویستە لەم نیگەرانییانە بگەن و بەباشترین شێوە لێکدانەوەی بۆ بکەن.

ـ هیچ کارێك ناکرێت بەبێ دووشت نەبێت، ویست و توانا، گەر بیرمان لە ژیانمان کردەوە. دەبینین کێشەکانمان خۆی لە لاوازی ویستماندا دەبینێتەوە، زیاتر لە کەمی ئەو توانایەی کە لەبەردەستماندایە، لێرەوە گرنگە تێبکۆشین خۆمان بڕازێنینەوە بە رەوشتی دەستپێشخەری و کۆڵنەدان.

ـ خێزانەکانمان روبەڕوی شەپۆلێکی ئارەزوو بازی مەترسیدار دەبنەوە، بەرانبەر وەستانی ئەم شەپۆلە بەوە دەبێت لایەنی روحیمان بەهێز کەین لە میانەی زۆر یادکردنی خواو قورئان خوێندن و شەونوێژ و خێرکردن و چاکەکردن لەگەڵ خەڵکیدا.

ـ خێزانی بەختەوەر خێزانێکی خۆشحاڵە، دایك و باوك دەتوانن نیشانەی خۆشی ببەخشنە ژیانی خێزانەکەیان لە میانەی قسەکردنی خۆش و نوکتەی جوان وشیرین کە ئاماژەی ئەرێنی لە خۆبگرێت.

ـ ژیانی خێزانی بە خۆشی و ئاسانی بەردەوام دەبێت کاتێك هەر یەکە لە ژن و مێرد سوربن لەسەر بەختەوەر کردنی یەکتری، دەگێڕنەوە لە ئیبن عەباسەوە کە وتویەتی من حەز دەکەم خۆم برازێنمەوە بۆ خێزانم هەروەك چۆن حەز دەکەم خێزانم خۆی برازێنێتەوە بۆم، ئیلهامی ئەم قسەیەش لەم ئایەتەوە وەرگیراوە (وَلَهُنَّ مِثْلُ ٱلَّذِی عَلَیْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ)

ـ هاوسەرگیری گەورەترین پرۆژەیە لە ژیانی مرۆڤدا، هەندێك دەچنە نێو ئەم پرۆژەیەوە بی لێکدانەوەو دڵنیایی، گەر پێویست بێت وردبینی بکات لەشتێك لە کاروباری (داواکەرو داواکراو)دا، ئەوا ئەو شتە رەوشت وشێوازی پەروەردە و ژیانگوزەراندنە لە گەڵ خێزانێکدا کە دەیەوێت تێکەڵاوبیان بکات.

ـ هەندێك لە پیاوان مافی خوا سەبارەت بە خێزانەکانیان رەچاو ناکەن، ناچار ژنەکە لەگەڵ مێردەکەیدا وەك لە بەندینخانەیەکدا بێت دەمێنێتەوە، یان تەلاق وەردەگرێت و منداڵەکان لای باوکیان دەبن، من تکام لەو کەسانە ئەوەیە بیربکەنەوە لەو ساتە وەختەی کە زۆر نارەحەت و تەنگەتاوە ئەو ساتە وەختەی لە گۆڕەکانیاندا خۆڵیان بەسەردا دەکەن، دەبێت وەلامیان هەبێت بۆ ئەو پرسیار و لێپرسینەوانە، دە با بزانن زەرەر و زیانی ئەو ساتە وەختە ستراتیژییە.

ـ زۆرجار شەیتان واسواسە دەخاتە دڵی ئافرەتەوە، بەوەی بەراورد دەکات لە نێوان مێردەکەی و نێوان ئەستێرە و کەسە بەناوبانگەکان,کە لە کەناڵە ئاسمانیەکاندا دەیانبینێت، زۆرجار شەیتان هەمان شت لەگەڵ پیاویشدا دەکات، ئەم بەراورد کردنە پەیوەندی خێزانی تێك دەدات، هەروەها زوڵم ولاوازی تێگەیشتنە، جا پێویستە خۆیانی لێ بەدوورېگرن.

ـ زۆرجار ژن و مێرد لەسەر بابەتی بچوك و بێ کەڵك بۆڵەبۆڵیانە، ئەمەش بەهۆی بایەخ نەدانیانە بە کاتی گفتوگۆکردن لەسەری، خوی پیاو هەروەها ئافرەتیش وایە کاتێك شپرز دەبێت، هەر بیرۆکە و پرۆژەیەکی بۆهێتە بەردەم رەتی دەکاتەوە.

ـ نابێت ژن و پیاو سیخوڕی بکەن بەسەر یەکرەوە، چونکە بەمە هەرچی متمانەیەك ماوە لە نێوانیاندا دەڕوخێت، کاتێك کەسێکمان گومان دەکەین کە هاوسەرەکەمان هەڵسوکەوتێکی خراپی هەیە لە بارێك لە بارەکاندا با ئارامی لەسەر بگرین بەپێی توانا، چونکە خوای گەورە چەندجارێك هەڵەو تاوانی بەندەکانی دادەپۆشێت، دواتر رسوای دەکات بێ ئەوەی کەسێك بەدواداچوونی بۆ بکات.

ـ گەر ئافرەت ویستی مێردەکەی بە زمانێکی جوان و شیرین لەگەڵیدا بدوێ، دەبا ئەمیش لەگەڵ مێردەکەیدا بە زمانێکی جوان و شیرین بدوێت، چونکە کاتێك پیاو ئەمە دەبینێت، ئەویش بەهەمان تەرز زمانی گفتوگۆی بەرز دەکاتەوە، روون و ئاشکرایە ژنان و پیاوان ئەوەندە شەهامەت و جوامێریان هەیە کە وایان لێبکات بەرامبەر بە ڕەوشتی جوان وشیرین بە هەمان تەرز هەڵسوکەوت بکەن.

ـ هیچ ژن و میّردێك نیه له هەندێك کاروباردا ناکۆکی و گرفتیان نه بێت، جیاوازی له نێو خێزاندا شتێکی زۆر سروشتیه، بەڵام ئەوەی گرنگه لەم حاڵەتەدا سێ شته، یەکەم: هیچ کامێکیان بەرامبەرەکەی تاوانبار نەکات بە شتێك کە تێیدا نیه، یان زێدەڕۆیی بکات لە دەستەواژەی تاوانبارکردندا، دووەم: نەهێڵرێت ئەو جیاوازیەی کاتێك لەشەودا رووەدات بەردەوام بێت تا بەیانی، یان ئەگەر لە رۆژدا رویدا بەردەوام بێت تا شەو، سێیەم: قەتیسکردنی جیاوازیەکان لەنێو ماڵدا و نەبیستنی لەلایەن هیچ کەسێکەوە لە خزم و دەرودراوسێ.

ـ توێژینەوەیەکی خێزانی نوێ سەلماندویەتی نزیکەی لە ٩٠٪ ی ژن و میّردەکان هەڕەشە بەرامبەر بە یەکتری بەکاردێنن وەك کارتی فشار، ئەمەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی ئێمە تا ئێستا نازانین کاروباری خێزانیمان بەشێوەیەکی باش بەڕێوەبەرین، هەروەها بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە پێویستیەکی زۆرمان بە پەروەردەکردنی خێزانی هەیە لە جۆرێکی تازە.

ـ یەکێك لە ژنەکان دەڵێت، هەر گفتوگۆیەکم لەگەڵ میّردەکەمدا بە ڕێگایەکی ئەقڵانی کردبێت، ئەوا هەستم کردوە لە وتوێژەکەدا زەرەرمەند بووم، دەرکەوتوە لەسەر ناهەقم، لێرەوە بڕیارمدا ئیتر لە میانەی سۆز و هەڵچونەکانمەوە وتووێژبکەم، گەر سەرکەوتنم بەدەست نەهێنا ئەوا لە مشتومڕەکە خۆم دەکێشمەوە و دەرگاکە بە دوی خۆمدا بە تووندی دادەخەم. ئایا ئەو پەیامە چیە کە ژنێکی مسوڵمان لەم قسانەوە هەڵیجنێت و وەریبگرێت ؟

بەشی دووەم

پەروەردەی منداڵان

بەشی دووەم

پەروەردەی منداڵان

ـ توێژینەوەیەکی نوێ دەریخستوە کە لە ٣٥٪ ی ئەو گەنجانەی ئالودەبوون بە مادە هۆشبەرەکان لە رێگای هاوڕێکانیانەوە فێری بوونە، هەروەها لە ١١٪ یان لە رێگای تاقیکردنەوەی کەسیەوە فێری بوون، ئەمەش دوپاتی ئەو راستیە دەکاتەوە کە گرنگە دایباب هاوڕێی منداڵەکانی وئەو کەسانەی تێکەڵاویان دەکەن بناسن.

ـ زۆر شت لە ئەندازەی خۆی تێپەڕی پێچەوانە دەبێتەوە بۆ دژەکەی، لێرەدا زێدەڕۆیی لە بایەخدان بە منداڵ لە دوو روەوە خراپی دەکات، یەکەم: ئەو بڕوایەی لا دروست دەکات کە کەسێکی زۆر گرنگە، دووەم: داوا لە هەموان دەکات کە سەرەنجی بدەنێ و بایەخی پێ بدەن، هەرچەندە کەسێکی سەرەنجڕاکێش نەبێت، هەرچەندە کارێکیشی نەکردبێت کە جێگای بایەخدان بێت.

ـ دایکی چاك و شارەزا شەوان سەرگوزشتەی جوان بۆ منداڵەکانی دەگێڕێتەوە تا ئەو کاتەی دەنون، منداڵەکانیش دڵنیاو شادومان دەکات، بەڵام دایکانی دی بە توندی بەسەرمنداڵەکانیاندا دەقیژێنن وئەوانیش لە ترس و بێزاریدا دەنون، جیاوازیی نێوان ئەم دوو حاڵەتە ئەو ماوەو

مەودایە پێکدێنێت، کە لە نێوان پەروەردەیەك کە لەسەر بنەمای زانستی بونیاد نرابێ و پەروەردەیەکیش بەپێی خوو میزاج و هەڕەمەکی بینا کرابێت.

ـ سەرکەوتن لە پەروەردەکردنی منداڵدا پێویستی بەدوو سیفاتی سەرەکی هەیە، رۆشنبیری پەروەردەیی چاك تا لەمیانەیەوە سروشتی منداڵ و ئەو ئەرکەی کە پێویستە ئەنجامی بدەین بزانین,و منداڵانیش بە تاقگەیەك لە سۆز و خۆشەویستی و بەزەیی و جوانی داپۆشین.

ـ خوای گەورە فیترەتی منداڵانی وا داناوە کە حەزیان لەیە و لە بێدەنگی درێژخایەن بێزارن، ئەوان لە یاریکردنەوە زۆرشت فێردەبن، پێویستە لەمانە ناڕەحەت و بێتاقەت نەبین، مەگەر کاتێك یاریەکانیان ببێتە مایەیی ئەزیەت و تێکدان، لەم هەلومەرجانەدا پێویستە لەسەر ئەم بابەتە بخوێنینەوە یان راوێژ بە شارەزایەك بکەین.

ـ زۆرێك لە دایکان و باوکان بەئەستەمی دەزانن پۆزش بۆ منداڵەکانیان بهێننەوە، کاتێك هەڵەیەکیان بەرامبەر دەکەن، وەك سوکایەتی پێکردنی بەرامبەر هاوڕێیەکی یان تۆمەتبارکردنی بە شتێکی ناڕاست، ئەمەش پاڵ بە منداڵانەوە دەنێت بەهەمان شێواز مامەڵە لەگەڵ دایك و باوك و کەسانی تردا بکەن، واتە هەڵە دەگوێزرێتەوە لە نەوەیەکەوە بۆ نەوەیەکی تر.

ـ منداڵان پێویستیان بەوەیە خۆشەویستی خۆمانیان بە رێگایەکی کرداری بۆ دەربڕین، وەك بایەخدان بە راوبۆچونەکانیان، راوێژپێکردنیان لە هەندێ کاروباردا، لەگەڵ چاوپۆشی لە هەڵە و کەموکورتیەکانیان،

ئەمە باری میزاجیان رێکدەخات، هانیان دەدات هەمان رەوت بگرنەبەر لەگەڵ نەوەکانیاندا کاتێك دەبنە خاوەن خێزان.

ـ خراپترین شت لە پەروەردەی منداڵاندا دوو شتن ، دڵ رەقی و فەرامۆشکردن، ئیبن خەلدون دەڵێت: رەقی لە پەروەردەی منداڵاندا فێری درۆیان دەکات، ئەوەی دەریدەبڕن پێچەوانەیە بەوەی لە ویژدان و ناخیاندایە، لە ترسی چەپۆك لێدانیان ، کاتێك یەکێك لەومنداڵانە گەورە دەبێت ناتوانێت شکۆیی خۆی و خێزانەکەی گەشەپێبدات، یان رەوشت و ئاکاری جوان بەدەست بێنێت.

ـ گرنگە منداڵان لەشەواندا باش بنون، تا لە بەیانیدا کە دەچنە قوتابخانە ئامادەییەکی باشی زیهنی و لاشەییان هەبێت بۆ فێربوون، ئەمەش بەوە دەستەبەردەبێت منداڵ لەرۆژدا زۆر بەکەمی بخەوێت.

ـ ئەو توێژینەوانەی لە ویلایەتە یەکگرتوەکان ئەنجامدراون باس لەوە دەکات تێکڕای لەدایکبووە ناشەرعیەکان لە میانەی (٣٠) ساڵی دواییدا بەرێژەی لە ٤٠٠٪ بەرزبۆتەوە، تێکڕای خۆکوشتنی هەرزەکاران بەرێژەی لە ٣٠٠٪ زیادی کردوە، ئایا ئەمە ئەوە دەگەیەنێت ئەوانەی شارستانی ئەمرۆ بەرێوەدەبەن بەرەو کەندەلآن ملی رێگایان گرتۆتە بەر؟

ـ حیکایەتی پێش نوستن زۆر گرنگە بۆ بەهێزکردنی پەیوەندی لەنێوان دایك و منداڵەکەیدا، هەروەها گرنگە بۆ کردنەوەی میشکیان، یەکێك لە پەروەردکاران دەڵێت: منداڵ پێویستی بە سێ شتی دایکیەتی، شیر و خۆشەویستی و سەرگوزشتە.

ـ گەر منداڵەکان لەسەر کارێك لەکارەکان، یان شتێك لە شتەکان دەمەقاڵێیان بوو، هەریەکەیان دەیویست یەکەم جار بۆ ئەو بێت، ئەوا ئەنجامدانی تیروپشك لە زۆر حاڵەتدا چارەسەرێکی گونجاو پێکدێنێت، تیروپشك هەرچەندە سونەتێکە لە سونەتەکانی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) لەهەمان کاتدا بنەمای دادپەروەری لە دەرونی منداڵاندا دەچەسپێت.

ـ خێزانی مسوڵمان بە پێوەری خوای گەورە دەپێورێت، پایەی کەسێك بەرزدەبێتەوە کاتێك شەریعەتی خوا پایەی بەرز کاتەوە، نوێژکردن لەکاتی خۆیدا لە گرنگترین ئەو عادەتانەیە کە خوای گەورە لەسەرمانی فەرز کردووە، گرنگیدانی زیاتری نەوەکان بە نوێژو خواپەرستی پێویستی بەکات و ئارامگرتنە.

ـ گەر دایك بواری بە منداڵەکانیدا رۆژانە لە کاتێکی دیاریکراودا تەماشای تەلەفزیۆن بکەن، ئەوا پێویستە لەسەری بەوردی چاودێری ئەو پابەندبونەیان بکات، گەر یەکێك لە نەوەکان وازی لەو ساتە هێنا و بە خۆیندنەوە یان بە شتی تر بە سەری برد، ئەوا با بە هۆیەوە خەڵات بکرێت.

ـ جیهانگەرایی هەڵدەستێت بە بڵاوکردنەوە رۆشنبیری (شمەك) ئەمەش واتە بایەخدانەکان دەگۆڕێت بۆ ساماندارێتی و رابواردن و بازرگانی، لەکاتێکدا ئەوەی لەسەر خێزانی مسوڵمانە کە لە دەرونی نەوەکانیدا بیچەسپێنێت، بریتیە لە رۆشنبیری گیانی کە خۆی لە خۆشەویستی و دڵسۆزی و فیداکاری و وەفاو سۆزداریدا دەبینێتەوە.

ـ یاخیبوونی زۆرێك له منداڵان و گوێڕایەڵی نەکردنی فەرمانەکانی دایباباین، زۆرجار دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی ئەو منداڵانە سۆزوهەست و بایەخ پێدانیان له دایباباینەوە پێنەگەیشتووە، جا بۆیە منداڵەکەت زۆر له ئامێز بگرە، ماچی بکە و دەست بێنە بەسەریدا، ئاگاداری بکەرەوە کە زۆرت خۆشدەوێ.

ـ گەر مامەڵەمان لەگەڵ منداڵدا کرد وەك ئەو بارەی کە ئێستا تێیدایە ئەوا بە زبری مامەڵەی لەگەڵدا دەکەین،و لەسەر هەڵەکانی لێپرسینەوەی لەگەڵدا دەکەین، بەڵام ئەگەر له روانگەی ئەوەی کەوا منداڵە و نازانێت مامەڵەمان لەگەڵدا کرد، ئەوا بەسۆز و بەزەیی ونەرم و نیانی و ڕێزەوە مامەڵەی لەگەڵدا دەکەین، جا پێویستە ئەم کارەئەنجام بدەین.

ـ قۆناغی هەرزەکاری له تەمەنی(١٢) ساڵیەوە له کوڕان و کچاندا دەست پێ دەکات، لەم قۆناغەدا حەز بەسەربەخۆیی دەکەن، هەروەها له هەڵەکانیانەوە فێربن، ئەمەو لەم تەمەنەدا دەیانەوێت رۆڵی دۆستان و هاوڕێیان له ژیانیاندا گەورە دەبێت، بێگومان پێویستە لەم قۆناغەدا زۆر وریابین له هاوەڵی خراپ.

ـ زۆرێك له گەنجان بە خێزانەکانیان دەڵێن کەوا کەسانێکن له هەموو شتێکدا بێکەڵکن، بەڵام واقیع شتێکی تر دەڵێت، چونکە خاڵی بەهێز له کەسایەتی هەر منداڵێکدا هەیە، دۆزینەوەی ئەو خاڵە و چاودێریکردنی وا دەکات ئەو منداڵە کەسێکی گەورە بێت له ئایندەدا، ئەم ئەرکە له بەرپرسیارێتی دایك و باوکدایە.

ـ لەسەر خێزان پێویستە گەشەپێدانی سیفەتی راستگۆیی و ئەمانەتپارێزی لای منداڵەکانی لە یەکەمایەتی پەروەردەکردندا بێت، هەروەها منداڵەکانیان ئاگادار بکەنەوە لە مەترسی قۆپیەکردن لە تاقیکردنەوەکاندا بەوەی کارێکی حەرامە و پێچەوانەی چاکەوشکۆمەندییە.

ـ داننانی ژن میێرد، هەروەها داننانی کوڕ یان کچ بە هەڵەکانی بەچاکەیەك لە چاکەکان دەژمێردرێت، شکۆیی و ئازایەتی ئەوەیە بەخراپ بەکارنەهێنرێت، نەکرێتە هۆکارێك بۆ فشار خستنە سەر ئەوەی دانی پێدا ناوە و بکرێتە پاساوێك بۆ هەڕەشە لێکردن و ناوزڕاندنی، هەروەك زۆر کەس وا دەکات.

ـ کاتێك منداڵ بچوکە ئەوا بۆ شتی بچوك هانامان بۆ دێنێت، بەڵام کاتێك گەورە دەبێت بۆ شتی گەورە رومان تێدەکات، ئەمەش کارێکی سروشتییە، پێویستە پێی نیگەران نەبین.

ـ مافی منداڵە پشکنین بکات، هەوڵی تێگەیشتنی هەموو ئەو شتانە بدات کە دەیبینێت، پێویستە بۆیان رونبکەینەوە، کە شتومەك هەیە دەشێت یاری پێبکات، هەشە زۆر گران بەهایە و بۆی نیە یاری پێبکات تەنها دەتوانێت تەماشای بکات، هەشە چووە بەلایدا بەجۆرێك لە خۆ تێهەڵقورتان دادەنرێت، وەك بینینەوەی پارە لە سوچێك لە سوچەکانی ماڵدا.

ـ ئەمرۆ قەڵەوی لەنێو منداڵاندا بەشێوەیەکی مەترسیدار بڵاوبۆتەوە، لە هۆکارەکانی ئەم قەڵەوییە خواردنە لەکاتی خوێندنەوە و تەماشاکردنی تەلەفزیۆندا، چونکە منداڵ لەم حاڵەتەدا خواردنی زۆر دەخوات بێ ئەوەی

بەخۆی بزانێت، جا پێویستە دایك چاودێری بكات و رێگری لە منداڵەكەی بكات.

ـ كەسانی زۆرمان هەیە بەهرەمەندن لە كوشتنی داهێناندا، گەر باسی ئەوەیان بۆ بكەی بیرۆكەیەكی تازەت هەیە دەڵێن: پێشتر تاقیمان كردۆتەوە و سەركەوتوو نەبوە، یان دەڵێن ئێمە پێویستمان بە بیرۆكەی تازە نیە وبارودۆخمان باشە، یان دەڵێن كاتمان نیە بۆ تاقیكردنەوەی شتی نوێ ، نازانم ئەوانە چۆن دەتوانن نەوەی گەورە پەروەردە بكەن؟

ـ زۆرێك لە نەوەكان وا گومان دەبەن ئەو پسپۆرییەی لە زانكۆدا دەیخوێنن ئایندەی وەزیفیان دیاری دەكات، ئەمەش بەرێژەی ٣٠٪ راستە، بەڵام حەفتا لە سەدەكەی تری دەگەڕێتەوە بۆ جۆری ئەو گەنجەی كە پسپۆرییەكە دەخوێنێت و ئەوەی هەیەتی لە رەوشت ودڵسۆزی و ئارامی و دامەزراویی و حەزو خولیا، بۆ سەلماندنی ئەمە بەڵگە و وەقایعی زۆر هەیە كە لە ئەژماردن نایەن.

ـ گەر دایك و باوك سەبارەت بە كارێك جیاوازیان هەبوو، گرنگ ئەوەیە ئەو جیاوازیە بەرامبەر بە منداڵەكان دەرنەكەوێت، شتێكی باشە منداڵەكان تێبگەن جیاوازی دیدو بۆچون لە نێوان هەردوو كەسێكدا كارێكی سروشتیە، لەنێوان دایك و باوكیش لەو ساتە وەختەدا شتێكی كاتییە، دواتر رێك دەكەون وەك جاری جاران.

ـ تەلەفزۆین توندوتیژی لەناخی منداڵدا دروست دەكات، یان دۆزمنكاریتی زیاد دەكات، یەكێك لە توێژینەوەكان جەختی كردۆتەوە كە لە ٧٠٪ ی باوكان سەرزەنشتی رەفتاری توندوتیژی منداڵەكانیاندا دەكەن

بەهۆی بینینی فیلم و چیرۆکی تاوان کە لە کەناڵە ئاسمانیەکانەوە پەخش دەکرێت.

ـ ئەو شێوازەی لە پەروەردەکردنی منداڵەکانماندا پەیڕەوی دەکەین بەرەو بەردەوامێتی دەڕوات، نەوەکانمان دواتر لە پەروەردەکردنی منداڵەکانیاندا زۆربەی ئەو شێوازە بەکاردێنن کە خۆمان رەچاومان کردوە لە پەروەردەکردنیاندا، ئەمەش هەستێکی تازە بە بەرپرسیارێتیمان لا دروست دەکات، ئێمە لە راستیدا یەك نەوە پەروەردە ناکەین بەڵکو سێ یان چوار نەوە پەروەردە دەکەین.

ـ پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) دەرکەوت و یەکێك لە کچەزاکانی لە ئامێزدا بوو دەیوت: (**والله انكم لتبخلون وتجبنون وتجهلون، وانكم لمن ريحانة الجنة**) رواه احمد.

واتە: منداڵەکان باو و باپیریان بە نەزان و ترسنۆك و پیسکە لەقەڵەم دەدەن چونکە هەر خەریکی حەسانەوەی خۆیانن و سەرقاڵن بەکاروباری ژیانیانەوە.

ـ منداڵ مافی خۆیەتی بەشی خۆی لە یاری و خۆشی وەربگرێت، پێویستە لەسەرمان بۆ ئەمە هانی بدەین,و ژینگەیەکی گونجاو بسازێنین بۆ ئەنجامدانی یاری و خۆشیەکانی، بەڵام پێویستە لە چوارچێوەی دوو کاری گرنگدا بێت: بریتین لە نوێژکردن لەکاتی خۆیدا، لەبەرکردنی وانەکان و نوسینەوەی ئەرکەکان.

ـ پۆزش هێنانەوە لە سەر هەڵە چاکەیەکە لە گەورەترینی چاکەکان، ئەگەر بمانەوێت نەوەکانمان ئەمە بکەنە بەشێك لە رەفتاری گشتیان، ئەوا

پێویستە لەسەرمان پۆزشیان بۆ بهێنینەوە کاتێك هەڵەیەکمان بەرامبەریان ئەنجامدا، گەرنا هانا بۆ پاساوی درۆ دەبەن بۆ ڕوپۆشکردنی هەڵەکانیان.

ـ منداڵی شەرمن کێیە؟ منداڵی شەرمن ئەو کەسەیە حەز بە تێکەڵاوی خەڵکی و بەشداریکردن لە هەڵوێستە کۆمەڵایەتیەکان ناکات، ترس ولاوازی متمانە بەخۆبوون و متمانە بەخەڵکی وهەروەها دودڵی بەسەریدا زاڵە، دەنگی نزمە کاتێك کەسێکی نامۆ قسەی لەگەڵدا دەکات دەموچاوی سور هەڵدەگەڕێت، شەرمنی لای منداڵ لە تەمەنی دوو یان سێ ساڵیدا دەست پێدەکات و بەردەوام دەبێت گەر چارەسەر نەکرێت.

ـ هەندێك لە دایکان و باوکان هەڵدەستن بە سڕینەوەی کەسایەتی نەوەکانیان داوای تەواوی و بێ کەموکورتی نەوەکانیان دەکەن لە هەموو شتێکدا، لە ڕۆشتن، لە خواردن ، لە خوێندندا.... گەر کەمتەرخەمیەکیان لە منداڵەکەیان بینی وەك گوزارشت کردنێك بەراورد دەکەن لە نێوان ئەم و هاوڕێکانیدا، ئەوان نازانن منداڵ شتە باشەکان بەشێوەیەکی پلەبەندی فێردەبێت، هەروەها نازانن هەر مرۆڤێك تایبەتمەندی دەرونی و ڕەفتاری خۆی هەیە.

ـ هەرچەندە ئەزمونی پەروەردەییمان هەبێت، هەرچەندە هەوڵ و کۆشش بەخەرج بدەین لە پەروەردەکردنی منداڵەکاندا، ئەمانە سودەکانیان دیاریکراوە ئەگەر مانای ئیمان و یەکتاپەرستی و ڕەوشتی جوان و مامەڵەکردنی باش لەگەڵ خەڵکیدا لەناخیاندا نەچەسپێنین.

ـ دایکە وێنەی زیهنی بنەڕەتی لەناخی کۆرپەکەیدا دروست دەکات، هەر دایکە وادەکات منداڵەکە خۆی بناسێت، گەر زانیمان نزیکەی لە ٨٠٪ ی بەهاو ڕەوشتەکان لای منداڵ لە پێنج ساڵی یەکەمی تەمەنیدا دروست دەبێت، بەمە دەزانین چ ڕۆڵێکی گرنگە کە دایکان پێی هەڵدەستن، لێرەوە گرنگی هەڵبژاردنی خێزانی باشی میهرەبانمان بۆ دەردەکەوێت.

ـ پەروەردەکردنی منداڵەکان بە پەروەردەکردنێکی باش پێویستی بە زانستێکی کەم و ڕەوشتێکی بەرز هەیە، کەسی پەروەردکار سەرکەوتوو نابێت لە پرۆسەکەدا بەبێ خۆپڕکردن لە ئارامی و دامەزراوەیی و نەرمونیانی و توانای فیداکاری.

ـ ئەو منداڵانەی بە بچوکی کەسوکاریان پەروەردەیان ناکەن، لەگەورەییدا زەمانە پەروەردەیان دەکات، بەڵام بە ڕەقی وزبری، یان بەلێدانێکی جەرگبڕ!

ـ دەرکردنی فەرمان وڕێگری کردن و نامۆژگاری بەبێ شیکردنەوە و ڕونکردنەوەی هۆکارەکان و دایباب لە شێوەی کەسێکی خۆسەپێنەری زۆردار لە بەکارهێنانی مافەکانیدا دەردەکەوێت، ئەم شێوازە ڕەفتارە نێوان گەورەکان و بچوکەکان دوردەکاتەوەو بەروبومی پەروەردە سنوردارەکات.

ـ کەسێك ناتوانێت بیسەلمێنێ کە بایەخ بە پەروەردەی منداڵەکانی دەدات، ئەگەر نەوەکانی دانیشتن بەدیار تەلەفزیۆنەوە دیاری نەکات، تەلەفزیون دڕەندەیەکی تێك شکێنەرە پێویستە هەموان لێی بترسین،

هەندێك لە کەناڵە ئاسمانیەکان ناوەڕۆکی ڕۆشنبیری ئیسلامیمان کلۆر دەکەن.

- گەر لەگەڵ نەوەکانماندا بەشێوەیەکی دیاریکراو پەیوەندیەکەمان بەڕێوەنەچوو، ئەوا لە ڕاستیدا بە تەنیا جێیان دەهێڵین تا لەگەڵ ڕەوتی پانی کۆمەڵگادا پەیوەندی ببەستن، ئەمەش زۆرجار ڕەوتێکی ناهوشیارەو کەلێن وکەموکورتی زۆرە.

- پەروەردە بەبێ تەمێکردن و بێ سزا نابێت، بەڵام پێویستە لەسەرمان بزانین هەر شێوەیەك لەشێوەکانی تەمێکردن پێویستە گیانی تۆڵەسەندنەوە لە خۆنەگرێت و لەچوارچێوەیەکی گونجاو لە پەیوەندی و سۆزی خێزانیدا بێت.

- مایەی سەرسوڕمان نیە مەڵبەندەکانی زەمینی لەگەڵ وێستگەکانی ئاسمانیدا لە پەیوەندیدا بن، بەڵام زۆرێك لە باوکان دەستەوەستان بن لە پەیوەندی کردن لەگەڵ نەوەکانیاندا کاتێك کە لە ژووری تەنیشتیاندان! پەیوەندی لەگەڵ نەوەکاندا پێویستی بە هوشیاری و هەستکردن بە بەرپرسیارێتی هەیە، پێش ئەوە پێویستی بە تێگەیشتنێکی ڕاستەقینە هەیە بۆ پێداویستەکانی منداڵ.

- هاوسەنگی بنچینەی پەروەردەیە، گرانترین شتە تێیدا، گرنگ ئەوەیە بزانیت ڕۆچون لە ستایشکردنی منداڵەکاندا لە خۆبایی بوونیان تێدا دروست دەکات، ڕەنگە بێدەنگیمان لە پیاهەڵدانیاندا لەهەندێك باردا هانیان بدات بۆ کارکردن.

ـ چاککردنی رەفتاری منداڵەکان پێویستی بەکات وئارامی و بەردەوامی هەیە، پێویستە لەسەرمان لە پەروەردەکردنیاندا نۆرە بکەین لەنێوان پاداشت و سزادا، لەنێوان پێشەنگ و ئامۆژگاری و خۆشەویستی وهاندان و ترساندا.

ـ راست نیە جەخت بکەینەوە لە سەرگرنگی زیرەکی لە ژیانی منداڵەکاندا، ئەوەی نەگۆڕە، ئەوەی گرنگە لە سەرکەوتندا (دوای یارمەتی خوای گەورە) بریتیە لە تێکۆشان، فێربوونی باش، خۆگری ودامەزراوەیی لە رەفتاردا.

ـ پێویستە منداڵ پەروەردە بکەین لەسەر بنەمای خۆشویستنی گیانی کۆمەڵایەتی و هاوکاریکردن لەگەڵ کەسانی تردا، مرۆڤ بەخۆیەوە کەمەو بە براکانیەوە زۆرە، چونکە سەردەمەکەمان سەردەمی پاڵەوانێتی تاکەکان نیە، بەڵکو سەردەمی پاڵەوانێتی دەستەو دامەزراوەو کۆمەڵەکانە.

ـ هەماهەنگی لەنێوان منداڵ و قوتابخانەدا زۆر پێویستە بۆ دامەزراوەیی نەوەکان وسەرکەوتنیان لەخوێندندا، فەرامۆشکردنی ئەمە کێشەی گەورە بەدوی خۆیدا دێنێت، لەوانە هەل بۆ منداڵ دەرەخسێت تا درۆ بکات، هەروەها راکردن لە بەرپرسیارێتی، جا پێویستە لەسەر ئەمە هەڵوێستە بکرێت و کاربکرێت بۆ پابەندبوون لە ئامادەبوونی کۆبونەوەی باوکان و دایکاندا.

ـ دایکانی وا هەیە وێنەی میردەکانیان لەبەرچاوی منداڵەکانیاندا دەشێوێنن بەهۆکاری جیاواز و باوکەکە دادەبڕێنێت لە منداڵەکانی، کاتێك منداڵەکان دەگەنە قۆناغی هەرزەکاری دایك هەست بە

دەستەوەستان دەکات لە چاودێریکردنیاندا، لەم کاتەدا هانا بۆ باوک دەبات تا چاودێریان بکات، بەڵام کەڵکی نیە، چونکە منداڵەکان لەناخەوە هیچ هەست و ڕێزێکیان بۆ باوکیان نیە، وە هیچ هەستکردنێك بە گرنگێتی باوکیان نیە ، ژنەکە پەشیمان دەبێتەوە بەڵام ساتی پەشیمان بونەوە تێپەڕیوە.

ـ ئامانجی دایك و باوك لە پەروەردەکردندا چاکی کوڕ و کچەکانیانە، ئەمەش شتێکی باشە، بەڵام گرنگ ئەوەیە بەردەوام لەخۆمان بپرسین ئەو میکانیزمانە چین بەکاریان دێنین بۆ بەدیهێنانی ئەم ئامانجە؟.

ـ لە پێداویستیەکانی پەروەردەیەکی سەرکەوتوو دەرك کردنە بە جیاوازی کەسی لەنێوان منداڵەکاندا، هەر منداڵێك بە تابلۆیەکی هونەری دەگمەن دەچێت، جا بۆیە دادپەروەری لەنێوانیاندا بەوە نایەتەدی بەیەك ڕێگا مامەڵەیان لەگەڵدا بکەین، بەڵکو بەچەند ڕێگایەکی جیاواز مامەڵەیان لەگەڵدا بکەین.

ـ کاتێك منداڵ پەرتەوازەیی ودژیەکی دەبینێتەوە لەنێوان ئەوەی پێیان دەڵێین لە نێوان ئەوەی ئەنجامی دەدەین، لە سەرەتاوە سەرسام دەبن بەڵام دوای تێپەڕبونی کات هەست بەوە دەکەن کەوا مرۆڤ نابێت هەموو ئەو شتانەی کە دەگوترێت بەجدی وەربیگرێت.... هاوتا بوون لەنێوان کردەوەکان و وتەکاندا زۆرجار بونی نیە، ئەمەش خراپترین دەرئەنجامە منداڵەکان پێی دەگەن، پەروەردکارانیش هۆکاری ئەم دژیەکیانە.

ـ سەلێنراوە کاریگەری ئامۆژگاری لە چاککردنی ڕەفتاری نەوەکان و چاککردنی بارودۆخیان زۆر سنورداراە مەگەر کاتێك پەیوەندی دایباب

پێیانەوە بەهێز و گەرم وگوڕ بێت، هەوڵی سەرەکی کە پێویستە بەخەرج بدرێت بریتیە لە چاککردنی پەیوەندی لەگەڵ منداڵەکاندا نەک تەنها ئامۆژگاری کردنیان.

ـ گەر لەگەڵ نەوەکاندا بە راستگۆیی و دادپەروەری و میهرەبانی مامەڵەمان کرد لەگەڵ کەسانی تریشدا بەرەوشت و شێوازی تر ئەوا منداڵەکان هەست بە دووفاقەیی پێوەرەکان دەکەن، لەناخیاندا پرسیار گەلێك دەوروژێت سەبارەت بە دامەزراوەییمان ، ئەمەش وایان لێدەکات متمانە بە وتەکانمان نەکەن.

ـ منداڵان لە ناوەڕۆکی زۆرێك لەو وشانە ناگەن کە پێیان دەڵێین بەهۆی نەبوونی پێگەیشتویی زمانەوانیان، جا بۆیە پێویستیان بە رونکردنەوەی کرداری هەیە، وەك هاتوە پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) بەلای تازەلاوێکدا تێپەڕی مەڕێکی کەوڵ دەکرد پێیی وت : **(تنح حتى اريك، فادخل يده بين جلد و اللحم قد توارت الى الابط ثم مضي، فصلى بالناس)** واتە: خۆت لابدە بافێرت بکەم، دەستی خستە نێوان پێستەو گۆشتەکەیەوە، دواتر رۆیشت و نوێژی بۆ خەڵکی کرد.

ـ هەندێك لە باوکان دەیانەوێت کورەکانیان کۆپیەکی خۆیان بن لە هەڵسوکەوت و حەز وئارەزودا، هەندێکیان حەز دەکەن منداڵەکانیان ئەو پسپۆرپە بخوێنن کە ئەمان پێیان باشە، هەرچەندە منداڵەکان حەز لەو پسپۆرپە نەکەن، ئەمەش نکۆڵی کردنە لە حەز و ئارەزوەکانی منداڵان بە هەندوەرنەگرتنی مافیانە لە بواری سەربەخۆیی کەسیدا.

ـ کاتێك منداڵێکی پێنج ساڵان داوای کڕینی شتێك .دەکات سەرەتا داواکەی ڕەت دەکەینەوە، دوای تووڕەبوون و سووڕبوونی منداڵەکە ئینجا بەدەمیەوە دەچین، بەم کارەمان لە ناخی منداڵەکەدا گرنگی گرژی و هەڵچوون و گریان دەچەسپێنین بۆ بەدەستهێنانی داواکاریەکانی، ئەمەش شتێکی هەڵەیە.

ـ زۆرێك لە پەروەردکاران سەرەنجیان داوە زۆرێك لە خێزانەکان گرنگیدانیان بە ناوهێنانی خوای گەورە لە سەرەتای خواردن و سوپاسکردنی خوا لە کۆتایی خواردندا ئاستی زۆر دابەزیوە، پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) فێری کرودین ئەگەر لەیادمان چوو لەسەرتای خواردندا ناوی خوا بێنین ئەوا با بڵێین (بسم الله اوله و اخره) رواه ابوداود.

ـ شتێکی جوانە منداڵەکانمان رابێنین لەسەر ئەوەی هەر شتێکیان پێویست بوو داوا لە خوای گەورە بکەن، تا مانای بەندایەتی لەدەرونیاندا بەهێزبێت، پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمویەتی (**لِيسأَلْ احدكم ربه حاجته كلها حتى يساله الملح، وحتى يساله شسع نعله اذا انقطع**) حدیث حسن رواه الترمذی.

بەواتای با هەریەکەتان داوای هەموو پێداویستیەکانی خۆی لە خوای گەورە بکات تەنانەت داوای خوێی لێبکات، تەنانەت داوای چاکبونی پێڵاوەکەشی کاتێك بچڕا.

ـ لای منداڵ دان پیانراوو سەلێنراوو بەڵگە نەویست هیچ بونێکی نیە، بۆیە هەوڵ دەدات هەر تیۆرێك گەورەکان پێی دەدەن تاقی بکاتەوە،

گەر پێمان وت دەست لە ئوتو مەدە چونکە گەرمە ئەوا قەناعەت بەمە ناکات تا بەدەستی خۆی هەست بە گەرمیەکە نەکات، جا پێویستە لەسەرمان بواری بدەین تاقیبکاتەوە بەڵام پێویستە چاودێری بکەین، چونکە هەندێ لە تاقیکردنەوەکان مەترسیدارە.

ـ شتێکی گەورەیە هەموو ئەوانەی لە دەوروبەرمانن هەست بەوە بکەن کە ژیان جوانە کاتێك پێکەوە دانیشتووین، شتێکی قەشەنگە کە هەندێك جار بە گیانی منداڵانە دەژین، لەگەڵیان پێدەکەنین هەروەك ئەوان چۆن پێدەکەنن، سەرسام دەبین بەوشتانەی ئەوان پێی سەرسام دەبن.

ـ مۆڵەت هەلێکە بۆ حەسانەوەی مێشك ودەمەزەرد کردنەوەی ورەو، چێژ وەرگرتن بە ئازادی بەکارهێنانی کاتەکاندا، بەردەوام گرنگە مۆڵەتەکان دوو شتی تێدا نەبێت: گوناهو وئەزیەتدانی خەڵکی، ئەمەش خەڵکانێکی زۆر لێی بێ ئاگان.

ـ گەر دایك لە دەرەوەی ماڵدا کاری کرد ومنداڵەکەی لای نەنکی یان پەروەردکارێك یان هەر ئافرەتێکی ترەوە بەجێهێشت، گرنگ ئەوەیە سەبارەت شێوازی مامەڵەکردن لەگەڵ منداڵەکەیدا لەگەڵیدا رێك کەوێت، بەوەی ئەوەی بەلای دایکەکەوە جێگای قبوڵە هەمان شت لای نەنکەکەش قبوڵبێت، ئەوەی دایکەکە رەتی دەکاتەوە هەمان شتە کە نەنکەکە رەتی دەکاتەوە،... گەرنا منداڵ توشی ئەزیەت دەبێت بەهۆی جیاوازی پێوەرکان و شێوازە پەروەردەییەکانەوە.

ـ منداڵ بە فیترەتی خۆی پەروەردگاری(خوای گەورە) دەناسێتەوە، لە توانایدا نیە قایل بێت بەوەی کە شتەکان لەخۆیانەوە پەیدابوون، منداڵ

لەناوەڕاستی سالّی دووەمی تەمەنیدا توانای دەرککردنی بە دینداری لا دەردەکەوێت، ئەوکات فێری دەکەین کێ دروستی کردوین، کێ رۆزیمان دەدات، کێ دارو خواردنەکانی دروست کردوە، بەمە لەزیهنیدا چەمکی توانا و دەسەلاّتی خوای گەورە بەسەر هەموو شتەکانەوە دەچەسپێت.

ـ دەستپێشخەری بە سلاّوکردن رەوشتێکی ئیسلامی بەرزە و سونەتێکی پێغەمبەرە (صلى الله عليه وسلم) بەلاّم ئەمرۆ لای زۆرێك لە خەلّکی تا رادەیەك فەرامۆشکراوە، گرنگ ئەوەیە منداڵەکانمان را بێنین لەسەر ئەمەو فێری شێوازی شەرعی سلاّوکردن و وەلاّمدانەوەیان بکەین.

ـ گرنگە دڵنیایی بخەینە نێو دڵ ودەرونی منداڵەوە، بەتایبەت لەکاتێکدا منداڵێکی تازە لەدایك دەبێت، ئەو منداڵە هەست دەکات ئەو کۆرپەیەی لە دایك بووە، شوێنی ئەمی داگیرکردووە و بەشی ئەمی لەچاودێری و بایەخدانی خێزانەکەی بۆ خۆی بردووە.

ـ پێویستە لەسەرمان سەرسام نەبین لە لاساری منداڵی بچوك ئەمە سروشتیە، لاساری دەکات تا تایبەتمەندیەکانی پێکهاتەی خودی خۆی بپارێزێت و لەچوارچێوەی خێزانەکەیدا نەتوێتەوە، باشترین رێگا بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ لاساری منداڵدا بریتیە لەهاندانی بۆ ئەنجامدانی کارێك کە ئێمە داوایان لێ دەکەین، نەك لۆمە و سەرزەنشت کردنیان.

ـ یەکێك لە توێژینەوەکان ئاماژە بەوە دەکات منداڵ لە تەمەنی دوانزە سالّیدا دەتوانێت بیر لە هەندێك کاروباری ئالۆز بکاتەوە کە گەورەکان بیری لێدەکەنەوە بەمەرجێك پسپۆرێك راهێنانیان پێ بکات لەسەر بیرکردنەوەی لۆژیکیانە و بابەتیانە.

ـ ئەمە راست نیە کارێکی وا بکەین منداڵ بۆ لەبەرکردنی قورئان و فەرمودە..... هەڵبێت، یان داوا لەمنداڵەکە بکەین واز لە یاریەکانی بێنێت و خەریکی لەبەرکردنی قورئان و فەرموودەبێت، پێویستە کات بۆ لەبەرکردن و بۆ یاریکردن بەشێوەیەکی رێك و پێك دیاری بکەین.

ـ هەندێك لەتوێژینەوەکان سەلماندویانە کە لە ٨٥٪ ی رەفتاری منداڵ لە پەیوەندبوون و وابەستەبوونی بەدایکیەوە سەرچاوەی گرتووە، هەروەها توێژینەوەکە سەلماندویەتی کە منداڵ خاوەنی هاوسەنگی و کەسایەتیەکی گونجاو نابێت، ئەگەر لەخێزانێکی میهرەبان وتێگەیشتودا نەبێت، ئەمەش دەکەوێتە ئەستۆی دایك و باوك، بە تایبەت دایك لەم بوارەدا بەرپرسیاریەتیەکی تایبەتی لە ئەستۆدایە.

ـ مامەڵەکردنی رەق لەگەڵ منداڵەکاندا,و بەکارهێنانی سزای لاشەیی,و تووندوتیژی لە پەروەردەکردنیاندا، فاکتەری سەرەکی لادانیانە لە قۆناغی هەرزەکاریدا. ـ خۆپاراستن چاکترە لە چارەسەر لە بنەما گرنگەکانی پەروەردەیە، بۆ نمونە گەر دایك ترسا منداڵەکانی توشی هەڵسوکەوتێکی خراپ دەبن لەکاتی سەردانی هەندێك لە هاوڕێکانیاندا، دەبێ رێنمایی خوازراویان پێ بگەیەنێت پێش ئەوەی لەماڵ دەربچن.

ـ هەندێك لەماڵان گرژی و رەخنە و دەمەقاڵێی بەسەردا زاڵە، ئەمەش وا دەکات منداڵ بێبەش بێت لە بەختەوەری و ئارامی، و هانی دەدات لە دەرەوەی بازنەی خێزانیدا بەختەوەری بە دەستبێنێت، بۆیە لەگەڵ هاوەڵی خراپدا تێکەڵ دەبێت لە پێناوی بەدەستهێنانی ئەوەی لە ماڵەوە لێی بێبەشە.

ـ هەندێك لەدایكان و باوكان هەڵەیەكی زۆر گەورە دەكەن كاتێك لەبەردەم منداڵی گەورەدا قسەدەكەن و دەڵێن ئەم منداڵە بەپێی ویستی ئێمە نەهاتوە، یان بەهەڵە هاتوە، بەمە سوكایەتی پێ دەكەن، منداڵەكە وا هەستدەكات كەسێكی پەسەند نیە یان جێگای خۆشحاڵی نیە!

ـ پەروەردەی باش بەویستی خوای گەورە بەرهەمی شیرینی دەبێت، بەڵام پێویستی بەئارامگرتنە، ئەوەی ئەمڕۆ منداڵ رەتی دەكاتەوە دەبینین دوای مانگێك یان ساڵێك خوشكەكەی پێ ئامۆژگاری دەكات.

ـ هاوسانی ومیانڕەوی لە پەروەردە و كاروباری تردا لەكارە ستایش كراوو دڵنیاكەرەكانە، توێژینەوەیەك سەلماندویەتی، زۆر نەرمی یان خۆسەپاندنی دایباب لە مامەڵەكردنی نەوەكاندا وا دەكات تێكڕای زیرەكیان دابەزێت دوای تەمەنی پانزە ساڵی.

ـ باوكان منداڵەكانیان لە دەست دەدەن چونكە وا مامەڵەیان لەگەڵدا دەكەن هەروەك چۆن فەرماندەیەكی سەربازی لەگەڵ سەربازەكانیدا هەڵسوكەوت دەكات، لەهەموو كارێكی گەورەو بچوك چاودێرییان دەكەن، لەسەر هەموو هەڵەیەك لۆمە و سەرزەنشت دەكەن، ئەم شێوازە لە پەروەردەكردندا وا دەكات منداڵان سود لە دانایی باوكیان وەرنەگرن،و گوێڕایەڵی ئامۆژگاریەكانیان نەبن.

ـ گرانە گەورەكان نەوەكانیان لەسەر بەهاو رەوشتگەلێك پەروەردە بكەن، چاكتر لەوەی لە رەفتاری خۆیاندا رەنگی دابێتەوەو لە ژیانیاندا بەرجەستە بووبێت، باوكێكی جگەرەكێش دەكرێت چی بڵێت گەر

دەرکەوت کوڕە هەرزەکارەکەی جگەرە دەکێشێت؟ چی دەبێت باوکێك بەرتیل قبوڵ بکات ئەگەر دەرکەوت یەکێك لە رۆڵەکانی دزی دەکات؟!

ـ هەندێك لە توێژینەوەکان رونیان کردۆتەوە کە لە ٩٥٪ ی ئەو حاڵەتانەی منداڵ بەشێوەیەکی ناڕاگایی میز بەخۆیدا دەکات، دەگەڕێتەوە بۆ هەندێك هۆکاری دەرونی ، وەك ترسان لە تاریکی یان دز یان هەندێك ئازەڵ یان وەك ئەو پەرۆشی و غیرەیەی رودەدات لەکاتی لەدایك بوونی منداڵێکی نوێ لە خێزانەکەدا، سەرەڕای نازپێدانی زۆر یان رەقی و زبری زۆر، بۆیە لەسەرمانە ئاگاداری هەموو ئەم خاڵانە بین.

ـ لە سیمای مانّی باش هێمنی و بێدەنگیە، ئەزمونی زانای دەرونی (هاملتون) دەریخستوە کە ژاوەژاوو قڕەقڕو فلیمی تووندوتیژی، بەشێوەیەکی زۆر کاردەکاتە سەر توانای ژیری، گرانە مرۆڤ بتوانێت بەشێوەیەکی لۆژیکی و چڕ بیربکاتەوە لەکاتێکدا روبەڕوی هەڵچونێکی توند بێتەوە.

ـ لە رەوشت و نەریتە باشەکان ئەوەیە منداڵ دەست نەهێنی بەو ئۆتۆمبیلانەی کە لە شەقامەکاندان، وە لەسەر یشیان دانەنیشێت، هەروەها لەسەرە رێگادا رانەوەستێت مەگەر بۆ پێویستیەکی زۆر گرنگ نەبێت.

ـ کاتێك رۆڵەکان دەگەنە قۆناغی هەرزەکاری ئەوا بەکاروباری تایبەتی خۆیانەوە سەرقاڵ دەبن,و زۆرێك لە ئەرکە کۆمەڵایەتیەکانیان لەبیر دەکەن، وەك پرسیارکردنی مام و خاڵ و پورەکانیان، پێویستە

ئاگاداریان بکەینەوە تا وشکی لەگەڵ خزماندا نەبێتە بەشێکی گشتی ڕەفتاریان بە شێوەیەکی بەردەوام.

ـ زێدەڕۆیی لە نازپێدانی منداڵدا خۆپەرستیان تێدا دروست دەکات و کەسایەتیان لاواز دەبێت، هەروەها خۆسەپاندنی زیاتر بەسەریانەوە ترس وبێ متمانەییان تێدا دروست دەکات، ئەمەو فەرامۆشکردن و بایەخ پێنەدانیان، خۆ بەکەم زانین و گۆشەگیری و ڕاڕایی و ڕق هەڵگرتن لە خەڵکیان تێدا دروست دەکات.

ـ کاتێك منداڵ لە یەکێك لە بابەتەکان دەرناچێت، ئەوە مانای کۆتایی جیهان نیە، هەروەها مانای ئەوە نیە کە ئەم منداڵە ئایندەیەکی باشی نابێت، هەموو کەسە سەرکەوتووەکان تامی شکستیان کردوە، بەڵام دوای هەر کەوتنێك هەستاونەتەوە، یارمەتی ڕۆڵەکەت بدە تا هەستێتەوە.

ـ هەندێك لە تۆڕینەوەکان ئاماژە بەوە دەکەن پەروەردکار باوك بێت یان دایك ئەگەر کەسێکی زۆر تووڕەبوو ئەوا منداڵەکەی یاخی و شەڕەنگێز و لاسار دەبێت، جا لەبەر ئەوە پێویستە خۆت بگریت و چارەسەری هەڵەکانی منداڵ بە ئارامی و هێمنی بکەیت.

ـ زۆربەی کەمتەرخەمیەکان کە خەڵکی پێوەی گیرۆدەن دەگەڕێتەوە بۆ لاوازی بڕیار و ویستیان ، نەك بۆ کەمی تواناو دەستەپاچەییان، زۆرجار منداڵ دەڵێت ناتوانم ڕۆژی سێ کاتژمێر بخوێنم، لەراستیدا ئەو دەتوانێت بەڵام نایەوێت، پێویستە ئەمەی بۆ ڕونبکەینەوە.

ـ یەکێك لە توێژینەوەکان دەریخستوە ئەو منداڵانەی نزیکن لە باوکیانەوەو باوکیان چاودێری تایبەتییان دەکات لە ئایندەدا لە ژیاندا زۆر سەرکەوتوو دەبن، هەروەها کەسایەتیان بەهێز دەبێت، ئەمەش بەرپرسیاریەتیەکی تایبەت دەخاتە ئەستۆی باوکانەوە، جا هەرچەندە سەرقاڵیان هەبێت دەبێت منداڵەکانیان بێبەش نەکەن لە دانیشتنی کورتی رۆژانە بۆ ئاڵوگۆڕکردنی هەندێ قسەوباس و پێشکەش کردنی هەندێ بیرۆکەو تێبینی.

ـ ئێمە پێویستیمان بەوە هەیە زۆر شت بزانین، هەروەها نەوەکانیشمان بەهەمان تەرز، سەرەتاکان بەوە دەبێت خۆشەویستی فێربوون و هاندانی گیانی پرسیارکردن لایان پەرەپێبدەین، هەروەها بەشداریکردن و گفتوگۆکردن لەسەر کێشە جۆراوجۆرەکان ، ئەمەش پێویستی بە رێکخستنی هەندێ چاوپێکەوتنی خێزانی هەیە کە تێیدا هەندێ کێشەی واقعی دەخرێتە روو هەریەکەو رای خۆی دەردەبڕێت و هەوڵی دۆزینەوەی چارەسەر دەدات.

ـ ناکرێت منداڵ بێبەش بکەین لە تیشکی هەتاو بە تایبەت لە ساڵەکانی یەکەمی تەمەنیدا، چونکە ئەمە گرنگە بۆ بەهێزکردنی ئێسکەکانی، چونکە تیشکی خۆری سەرو وەنەوشەیی هەندێك لە چەوریەکانی ژێر پێستی دەگۆڕێت بۆ ڤیتامین (دی) ئەمەش بۆ گەشەکردنی منداڵ و بەهێزی ئێسکەکانی بە ڤیتامینێکی بنەڕەتی دادەنرێت.

ـ هەندێك خێزان بەوە دەناسرێن لەکاتی ئاخاوتندا دەنگیان بەرز دەکەنەوە، ئەمەش کاردەکاتە سەر خوو و میزاجی ئەوانتێکدەدەت کە سروشتێکی هێمنیان هەیە، هەروەها مێشکیش دەوروژێنێت، چارەسەر لەوەدایە دایباب خۆیان بکەن بە پێشەنگ و بەدەنگی هێواش بدوێن، بەم کارەیان منداڵان هان دەدەن لاساییان بکەنەوە.

ـ هەندێك لە منداڵانی بچوك دەنالێنن بەدەست نەنگی ئاخاوتنەوە وەك (ت، س،...) بەداخەوە هەندێك لە کەسوکارەکان سەرزەنشتیان دەکەن و دەیانچەوسێننەوە، ئەمەش کارێکی هەڵەیە و، پێویستە وا بکرێت منداڵ متمانەی بەخۆی هەبێت و بەرێزەوە تەماشا بکرێت، یارمەتی بدرێت بۆ رزگاربوونی لە نەنگیەکانی بەردەم ئاخاوتن.

ـ با بەردەوام لەخۆمان بپرسین ئامانجی گەورە لە گفتوگۆکردنماندا لەگەڵ منداڵەکانماندا چین ؟ گەر ئەمەمان کرد ئەوا نزیکبونەوەو گونجان لەگەڵیاندا دەدۆزینەوە، ئەمەش ئەوکارەیە کە دەبێت هەوڵی بۆ بدەین، کە فەراهەم بوو ئەوا کاری بنچینەییمان بەدەستهێناوە کە پەروەردەکردنێکی سەرکەوتووی لەسەر بونیاد دەنرێت.

ـ هەندێك لە دایکان و باوکان زیادەڕۆیی دەکەن لە ستایشکردنی منداڵەکانیاندا، منداڵەکە هەر هەوڵێك بدات پێی دەڵێن جوانە، نایابە، گەورەیە، هەرچەندە هاندان کارێکی خوازراوە، بەڵام زۆر بەکارهێنانی ئەم وشانە و هاوشێوەکانی ماناو کاریگەریەکانی لەدەست دەدات، هەر شتێك سنوری خۆی تێپەڕاند پێچەوانە دەبێتەوە بۆ دژەکەی.

ـ گەر منداڵمان بینی کاری تێکدەرانە ئەنجام دەدات، لە منداڵی دراوسێکان دەدات یان قاپوقاچاخ دەشکێنێت، پێدەچێت هۆکاری ئەمە لاوازی پەیوەندی سۆزداری بێت بەدایك و باوکیەوە، یان نارەزاییەك بێت سەبارەت خراپ هەڵسوکەوت کردنی خانەوادەکەی لە گەڵیدا، یان بەهۆی ناتەواوییەك لە کەسایەتیدا، ئەمەش دەخوازێت پزیشکێکی دەرونی بیبینێت.

ـ لە بازاڕدا لێشاوێك لە چیرۆك و گۆڤاری منداڵانی وەرگێڕدراو هەیە و بۆ منداڵان نوسراون، رۆشنبیریەکەیان رۆشنبیری خۆمان نیە، هەروەها زۆریەی ئەوبەرهەمانە منداڵ لەسەر تووندوتیژی و تاوان ڕادێنن، جا پێویستە دایباب بزانن منداڵەکانیان چی دەخوێننەوە.

ـ ئەرکی خێزان ئەوەیە پەروەردەی کوڕان و کچانیان بکەن، و رەفتاری جۆری لای نەوەکانیان پتەو بکەن، کچ فێربکرێت چۆن بە میهرەبانی وبە شەرم وئەدەب و پاکی وهێمنی بدوێت و هەڵسوکەوت بکات، کوڕیش فێربکرێت چۆن هەڵسوکەوت بکات بە متمانە و پشت بەخۆبەستن لەگەڵ هەستکردن بە بەرپرسیارێتی وپیاوەتی.

ـ هۆش و یاد یەکەمایەتی لاشەیە لە مرۆڤدا بەو هۆیەوە شتەکانی بیردەکەوێتەوە، جا پێویستە لەسەرمان قۆناغی منداڵێتی بەکاربێنین، بۆ یارمەتیدانیان بۆ لەبەرکردنی قورئان وفەرموودە و شیعری رەوان و لە وتەی دانایان کە مانای بەرزو جوانیان هەیە.

ـ هەندێك لە منداڵان ئازاری ئاژەڵی مااڵی دەدەن بە شێوەیەکی ئازاربەخش یاری لەگەڵدا دەکەن، بێ ئەوەی لەلایەن کەسوکاریەوە هیچ

ڕێگریەکیان لێ بکرێت، ئەمەش نابێ چونکە ئاژەڵیش مافی هەیە لەخواردن و خواردنەوەو پاراستنی لە ئازار و ئەشکەنجە، لەکاتێکدا خاوەن مالّەکان خۆیان هێلاّویانە ئەو ئاژەلاّنەیان لەگەلّدا بن.

ـ لێکۆلّینەوە زانستیەکان سەلماندویانە سەرزەنشت کردنی منداڵ و توند مامەلّەکردنی هیچی کەمتر نیە لە ئەزیەتدانی لاشەیی، چونکە هەلّشاخان پێیدا منداڵ وا هەست دەکات کەوا کەسێکی بێ بەهایەو، وا دەزانێت گەورەکان لێی تورِەن و تەنانەت دوای رودانی هەلّەکەشی بۆ ماوەیەکی درێژ، جا ئەندازەیەك ئامۆژگاری بکە بەبێ هاوار هاوار و سوکایەتی پێکردن.

ـ پەروەردکار هەولّەکانی بەخەرج دەدات لە پەروەردەکردنی منداڵەکانی تا ئەستۆپاکی خۆی بەرامبەر بە خوای گەورە بکات، منداڵەکانی بپارێزێت لە ئاگرێك سوتەمەنیەکەی بەردو ئادەمیزادە، ئەم نیەتە رای دێنێت چاوەڕوانی پاداشتی خوای گەورەو سەرکەتنی باش بێت.

ـ هەندێك لەدایکان و باوکان بەرامبەر منداڵەکانیان بەدەنگی بەرز و دودلّی و گرژی دەدوێن، ئەمەش ئاماژەیەك دەداتە منداڵان سەبارەت بە لاوازی ئەو کەسەی پەروەردەیان دەکات، هەروەها ئەم ئاکارانە دلّەکان لێك دوورەکاتەوە،و هێمنی و لەسەرخۆیی کە پێویستە بالّ بکێشێت بەسەر مالّی مسولّماندا بەم رەفتارانە لەناودەچێت.

ـ دەربڕینی خۆشەویستی بۆ منداڵ دەشێت بەوشەی شیرین بێت، یان چاکتر لەوشە بەکاربهێنرێت، ئەمەش لەمیانەی بایەخدان بە

دیدوبۆچونەکانی و ڕێزگرتنی هەست و بەهرەکانی، هاندانی بۆ ئەنجامدانی کارەکان و پابەند بوون بە ڕەوشتی جوانەوە.

ـ پێگەیشتنی منداڵان لەژێردەستی باوکان و دایکانێکی بەسۆز و میهرەبان، یارمەتیان دەدات بۆ هەستکردن بە بەرپرسیارێتی، وایان لێدەکات پابەندبن بە ڕەوشتی هاوکاری و لێکگەیشتن.

ـ گەر دایباب بنەماکانی ڕەفتارکردنی نێو ماڵیان دانا، گرنگ ئەوەیە منداڵە گەورەکانیان بەشداری پێبکەن بۆ دانانی ئەم بنەمایانە، زۆر تووێژینەوە سەلماندویانە مرۆڤ پابەند دەبێت بەو یاساو ڕێسایانەی کەراوێژی پێکراوە، زیاتر لەو یاسایانەی کە بەسەریدا سەپێنراوە.

ـ منداڵ هەست بەلاوازی دەکات ،هەروەك چۆن هەست بە نەناسینی ئەو کەسانە دەکات کە لە ڕێگاو باندا پێی دەگات، ولێی دەترسێت، هەر بۆیە سلاوکردن لە منداڵە بچوکەکان سونەتێکە لە سونەتەکانی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم).

ئەو منداڵەی سلاوی لێدەکرێت هەست بە ناسایش وئارامی دەکات، هەروەك چۆن هەست بە ڕێز و شکۆیی دەکات.

ـ ئێمە هاوڕاین کە نازدان بەمنداڵ باری دەرونی و ڕەوشتی باش دەکات، بەڵام گرنگ ئەوەیە منداڵ هەست نەکات کە ئێمە ملکەچی هەموو داواکاری وخواستەکانی ئەوین، چونکە ئەمە سەرکەشی و یاخیبونی زیاد دەکات.

ـ بەردەوام چاك وایە منداڵ ئەوەندەی شت لابێت کە پێی ناسودە بێت و کاتەکانی پربکاتەوە، تا هەست بە نیگەرانی و بێزاری نەکات، کاتێك

منداڵ هەست بە بەتاڵی بکات دەبێتە مایەی سەرقاڵی بۆ گەورەکان، گەر تۆ سەرقاڵیان نەکەی ئەوان سەرقاڵت دەکەن.

ـ هاوسەنگی زۆر گرنگە لە پەروەردەدا، بۆ نمونە منداڵ گەر ویستێکی بەهێزی هەبوو نابێت هەوڵ بدەین ملکەچی ویستی خۆمانی بکەین، بەڵکو هەوڵبدەین ئاراستەی ئەو ویستە بەرێگایەکی دروستا بەرین، لەهەمان کاتدا بەمنداڵ بگەیەنین دەرك بەوە بکات کە هەموو ئەوشتانەی حەزی لێدەکات یان دەیەوێت ناتوانێت ئەنجامی بدات.

ـ گەر داوای شتێکمان کرد لە منداڵ ئەویش جێبەجێی نەکرد، با هۆکاری داواکەمانی بۆ رونبکەینەوە، پێویستە بە ئاگابین و سور نەبین لەسەر گوێڕایەڵی کوێرانە، تا پشکۆی شکۆمەندی لە ناخیدا نەکوژێنینەوە، پاڵی پێوە نێین بەرەو ئاڕاستەی فێل و درۆکردن.

ـ سزادانی منداڵ پێویستە دوا شت بێت کە پەنای بۆ دەبەین، هەروەها پێویستە لێدان لەدوا زنجیرەی سزاکاندا بێت، لێدانی دەم و چاو دروست نیە لەهیچ بارودۆخێکدا بەکاربێت، ئەوەتا پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی (اڕا چرب احدكم فليتق الوجه) اخرجه ابوداود.

واتە: گەر لەکەسێکتان دا با لە لێدانی دەم و چاو خۆتان بەدور بگرن.

ـ گەر منداڵێکی پێنج ساڵان شتێکی لە جانتاکەی باوکی دزی، ئەمە دیاردەیەکی مەترسیدار پێکناهێنێ، چونکە لەم تەمەندا منداڵ نازانێت ئەوەی کردویەتی دزییە، بەڵام ئەم رەفتارەی هەلێکمان بۆ دەڕەخسێنێ تا بزانین پێداویستیەکانی چین، ئەو هەڵەیەی کەکردوویەتی بۆی رونبکەینەوە.

ـ هەندێك لە منداڵان دەستەواژەی بازاڕی یان زۆر خراپ بەکاردێنن، گرنگ ئەوەیە لەم کاتەدا بزانین سەرچاوەی ئەم دەستەواژانە لە کوێیەوە سەرچاوەی گرتووە، ناکرێت کەمتەرخەم بین تا ئەو وشە خراپانە نەبنە بەشێك لە زمانی تایبەتی منداڵەکە.

ـ گرنگە لەحاڵەتی ترس وشەکەتی زۆردا بیر نەکەینەوەهەروەها منداڵە کانیشمان بەهەمان تەرز، چونکە ئەو بیرۆکانەی لەم کاتانەدا بەدەستی دێنین بیرۆکەی خراپ و رەشبینیەو دووڕە لە هاوسەنگی.

ـ پەروەردکاری سەرکەوتوو ئەو کەسەیە پانتاییەکی باشی ئازادی بۆ منداڵەکانی دەستەبەر دەکات، هەروەها بەردەوام هەلی بژاردن لەنێوان چەند جێگرەوەیەکدا دەڕەخسێنێت، ئەمەش وا دەکات منداڵەکان هەست بە کەسایەتی و پێگەی خۆیان بکەن و فشاریش لەسەریان سوك دەکات.

ـ ستایشکردنی منداڵ لە کاتێکدا کارێکی باش دەکات، لەناخیدا جۆرێك شەرم کردن بەرجەستەدەبێت، کاتێك بیەوێت هەستێت بەشتێکی خراپ، چونکە هاندانی نێوخۆیی پەیامێکی ئاڕاستە دەکات، نێوەڕۆکەکەی ئەوەیە کە تۆ شایستەی ستایشکردن نیت ، یان کەسێکی دووڕویت.

ـ گەر کەسێکمان ویستی خراپترین شێوازی پەروەردەیی بزانێت، ئەوا لە توانایدایە ، بەوەی تەمێی منداڵەکانی بکات لەبەرامبەر خەڵکیدا یان سیفەتی وایان بداتە پاڵ کە نیشانەی شکست ولاوازی بێت.

ـ گفتوگۆکردن لەگەڵ منداڵاندا تەنها ئەوە نیە ئەوەی دەمانەوێت پێیان بگەیەنین، بەڵکو گفتوگۆکردن یارمەتیمان دەدات کێشەو ئاڕەزوو

ئاراستەکانیان تێبگەین، لەراستیدا گەر لەگەڵ منداڵەکانماندا لەبارەی مەسەلە بچوکەکانەوە نەدوێین، ئەوا ناتوانین مەسەلە گەورەکانیان بزانین.

ـ خێزانەکان لە هەموو جیهاندا گازندەی کێشەی هاوکاری نەکردنی نەوەکانیان هەیە، ئەمەش بۆ ئەو هەموو شتانە دەگەڕێتەوە کە داوا دەکەن منداڵ ئەنجامی بدات یان وازی لێبێنێت، جا لەبەر ئەوە پێویستیان بە ئارامیە تا منداڵەکان رابێن لەسەر نەریتە خوازراوەکان، قسە یەخۆش و زمانی شیرین، یارمەتی خێزانەکان دەدات بۆ بەدیهێنانی ئەم مەبەستە.

ـ کەسە چاکەکان زۆرجار لەخێزانێکدا گەورە بوون کە پەروەردەو رەوشتبەرزی تێدا زاڵ بووە، کەسە تونەدەکانیش زۆرجار لەخێزانێکدا گەورە بوون کە زبریان بەسەردا زاڵ بووە، گفتوگۆکردن لەگەڵ منداڵدا بەشێوازێکی شیرین، باشترین ڕێگایە بۆ فێربوونی بەکارهێنانی وشەی جوان و ڕێکوپێك.

ـ هەرچەندە زۆر ببیستین و بخوێنینەوە لە بارەی پەروەردەوە، زیاتر هەست بە گەورەیی بەپرسیارێتیمان دەکەین بەرامبەر پێگەیاندنی منداڵەکانمان بە پەروەردە کردنێکی ئیسلامیانەی ڕاست و دروست، ڕۆشنبیری پەروەردەیی چاك سەرەتای هەموو کۆششێکی پەروەردەیی بەرهەمدارە.

ـ هەندێك لەدایکان و باوکان ترس لەناخی منداڵەکانیاندا دەچێنن، لە میانەی هەڕەشەکردن و سزای توند، وەك وتنی: بەچەقۆ سەرت دەبڕم ئەگەر وا بکەیت، قاچت دەشکێنم بچیت بۆ ماڵی خاڵت، ناکرێت هیچ کەسێك بڵێت: ئەمە شێوازێکی پەروەردەیی دروستە.

ـ له رشتەی ئامادە باشیە چاکەکان بۆ پەروەردەکردنی منداڵ هەڵبژاردنی خانویەکە دراوسێکانی باش بن، چونکە منداڵەکان زۆرجار منداڵی دراوسێکانیان دەکەنە هاوڕێ و هاوەڵی خۆیان.

ـ باوکی گەورە رێزی منداڵەکانی بۆخۆی دەستەبەر ناکات، لەمیانەی دەستەڵاتی بەسەرمنداڵەکانیەوە، بەڵکو لەمیانەی رێزگرتنیان بۆ باوکیان دەسەڵاتەکەش بەدەست دێت، رێزگرتن بەهۆی دەستەڵاتەوە روکەشە، رێزگرتنی گەورەکان لەناخەوە هەڵدەقوڵێت.

ـ ئەو پەیامە بێدەنگەی زۆرێك کەنالەکانی راگەیاندن ئاراستەی هەرزەکارانی دەکەن دەڵێت: (جوانی پێویستیەکی زیندەگیە بۆ بەختەوەری)، (بێ سیستەمی کارێکی بنەڕەتیە)، (بگەڕێن بەدووی خێراترین رێگا بۆ دەوڵەمەند بوون)، (گرنگ ئەوەیە ئێوە باش بن).... هەموو ئەمانە کاریگەرێتی خراپ ونەرێنی لەسەر رەوشت و دامەزراوی هەرزەکاران دروست دەکەن.

ـ ئێمە لەسەر ئاستی میکانیزم و شێوازی پەروەردەیی بەشێکین لەم ژیانە، پێویستە شتی تازە لەم بوارەدا وەربگرین و رەچاوی بکەین، بەڵام لەسەر ئاستی بەهاو رێبازو رەوشت تایبەتمەندی خۆمان هەیە و ناکرێت دەستبەداری بین بەرامبەر هەر نرخێك.

ـ بچوکەکان بایەخی زۆر گەورە دەدەن بە هەندێك هەڵسوکەوت، گەورەکان ئەو بایەخەی پێنادەن، بۆ نمونە کاتێك چپە دەکەی بە گوێی منداڵێکدا وا هەست دەکات کە لێتەوە نزیکە و لەنێوانتاندا نهێنی هاوبەش هەیە.

ـ خێزانی باش ناوبەناو بیر لە هەندێك لە کەمتەرخەمی و کەموکورتیەکانیان دەکەنەوە، بیر لەو کارانە دەکەنەوە کە دەکرێت باشتر بکرێت، بەڵام خێزانی خراپ لە بێئاگاییدان، یان خەریکی باشکردنی بارودۆخەکەیان نابن!

ـ مرۆڤ کاتە بەتاڵەکانی بە و شتانە پڕدەکاتەوە کە حەزی لێیەتی، ئێمە دەتوانین ئارەزوەکانی منداڵ بدۆزینەوە لە میانەی چاودێریکردنی چالاکیەکانیان لەکاتی مۆڵەت و گەشت و کاتی بەتاڵی بەشێوەیەکی گشتی.

ـ خوای گەورە نیعمەتی خۆشگوزەرانی مادی بەخشیوە بە هەندێك لە خێزانەکان، بەڵام ئەمە بەسەر منداڵەکانیاندا بەشێوەیەکی نەرێنی رەنگی داوەتەوە، راهاتون لەسەر وەرگرتن لەبری راهاتنیان لە سەر بەخشین، بایەخدانیان بەکار کەمبۆتەوە، یەکێك لە دانایان وتویەتی: زۆرجار گوڵ دەبەخشینە منداڵەکانمان لەکاتێکدا پێویستە فێری گوڵچاندنیان بکەین.

ـ منداڵان ئەو زمانە فێردەبن کە لە دایکانەوە وەریدەگرن، لەراستیدا جیاوازیەکی زۆر هەیە لەنێوان ئەوەی دایك بەنەوەکەی بڵێت: مسوڵمانی بەرەوشت وا دەکات وا دەکات تا دەچێتە بەهەشتەوە، وە دایکێکی تر هەڕەشە دەکات ودەڵێت: ئەوەی حەز دەکات لێی بدرێت، وا دەکات و وا دەکات.

ـ لە ئەرکەکانی پەروەردکار فێرکردنی منداڵە چۆن لە بارودۆخی ناچاریدا هەڵسوکەوت بکات، بۆ نمونە پێی بڵێ: چوبیتە تاقیکردنەوە واتزانی تاقیکردنەوەی نایینە، بەڵام تاقیکردنەوەی مێژوو بوو، **شتێکت**

لە بەقاڵەکە کڕی بۆت دەرکەوت پارەت هەڵنەگرتووە، ئا لەم کاتەدا چۆن ڕەفتار دەکەیت؟ هەروەها...

ـ هەندێك لە تۆڕینەوەکان دەریانخستوە کە منداڵە سەرکەشەکان بەم سیفەتانە دەناسرێنەوە: پەلامارداڕ، دەربڕینی توڕەیی وقیژەو هاوار، شەڕکەر و بۆڵەبۆڵکردن بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان، فەرامۆشکردنی ماف و ئارەزووی کەسانی تر، هەروەها بە دەنگێکی بەرزی نەرێنی دەدوێن، ڕقیان لەخەڵکیەو شەرمەزاریان دەکەن، تێگەیشتی ئەم خاڵانە بە پێویست دادە نرێت بۆ دەست پێکردنی چارەسەری ئەم کێشانە.

ـ بێبەش بوون لە سۆزداری کاریگەری گەورەی هەیە لەسەر ڕەفتاری منداڵ، منداڵی بێبەش لە سۆز و خۆشەویستی و بایەخدان لەلایەن دایبابەوە وایان لێدەکات هەستن بەدزیکردن بۆ پڕکردنەوەی هەستی ناخی وشکەوەبویان، چارەسەر لەوەدا خۆی دەبینێتەوە دایباب هەوڵی زۆر بدەن بۆ خۆشەویستی منداڵەکانیان و ماچ کردنیان و بەسەر بردنی کاتێکی باش لەگەڵیاندا.

ـ هەندێك لە منداڵان لە تەمەنی حەوت سالّی و کەمتریش دزی دەکەن، چونکە وێڕدانی زیندوو لایان دروست نەبووە، ئەوان دزی دەکەن چونکە دەگەڕێن بەدوی تێرکردنی خێرای پالّنەرەکانیان، هەروەها بەشێوەیەکی باش جیاوازی ناکەن لە نێوان دزی و وەرگرتندا، لێرەدا گرنگ ئەوەیە یادیان بخەینەوە کە دزیکردن حەرامە و دەرەنجامێکی خراپی بەدودا دێت.

ـ لەم ساڵانەی دواییدا ژمارەی جگەرەکێشەکان لەنێو لاوان و هەرزەکاراندا زۆر زیادی کردوە، لەکاتێکدا جگەرەکێشانی بچوکەکان مەترسی گەورەتر پێك دێنێ لەچاو جگەرە کێشانی گەورەکاندا، وەك زانراوە تەنگەنەفەسی و کۆکە کە دەرەنجامی جگەرەکێشانە، هەروەها زیادبوونی لێدانی دڵ، لەوانەیە هەموو ئەمانە لای جگەرەکێشی تەمەن بچوك روبدات، گەر بەردەوام بوو لەسەر جگەرەکێشان لەوانەیە ئەم نیشانانە زیاد بکات بۆ نەخۆشی مەترسیدار.

ـ گەر بیرمان کردەوە لە بارودۆخی خێزانەکان لە کۆمەڵگاکەماندا، دەبینین زۆربەی باوکان ودایکان حەز لە نەرمکێشی دەکەن لە پەروەردەکردنی نەوەکانیاندا، ئەمە نەك لەبەر ئەوەی نەرمکێشی چاکترە، بەڵام لەبەر ئەوەی هەڵوێست توندی هەوڵی زۆرو چاودێری و بایەخدانی زۆری دەوێت، ئەمەش لە راستیدا یەکێکە لە شێوەکانی کەمتەرخەمیمان لە پەروەدەکردنی نەوەکاندا.

ـ زۆرێك لەدایکان و باوکان لەباش پەروەردەکردنی منداڵەکانیاندا شکستیان هێناوە، بەهۆی ئەو بێزارییەی کە روی تێکردون، وە بەهۆی نەمانی وزەی روحیەوە، چونکە رێگای پەروەردە دوور و درێژەو پێویستی بەتێکۆشان وئارامگرتن هەیە، بەڵام بەرهەمەکەی لەدونیاو رۆژی دواییدا شیرینە.

ـ هەرزەکاران بەدەست زۆر کێشەوە دەنااڵێنن، پێداویستی یەکەمیان ئەوە نیە کێ چارەسەری کێشەکانیان بکات، بەڵکو کێ توانای هەیە تا کۆتایی بەسۆزو بایەخدانەوە گوێیان لێ بگرێت.

ـ کاتێك تەماشای مانّی زۆرێك لە مسوڵمانان دەکەی، دایکانێك دەبینی بەبێ هۆکارێکی دیاریکراو لە کوڕو کچەکانیان تورە دەبن، هەندێك لە دایکان ئەوەندە داوای کارو خزمەتگوزاری دەکەن تا دەگاتە ئاستی شەکەتی و وەڕس بوونی نەوەکانیان، ئەمەش وا دەکات منداڵەکان بەدوی هەلێکی رەخساودا بگەڕێن بۆ ئەوەی مانّەکە بەجێبهێڵن! ئیمەی باوکان دەبەخشین و دەبەخشین وچاوەڕوانی پاداشتین لای خوای گەورە نەك لای نەوەکانمان.

ـ فشاری توند لەسەر منداڵ و رێکخستنیان بەتۆکمەیی ئەنجامی خێرا بە دەستەوە دەدات، بەڵام گوێڕایەڵی و پابەند بوونی رووکەشانە، ئەم توندی و زبرییە کەلێنێکی گەورە دروست دەکات لەنێوان پەروەردکار و منداڵدا، لەمەوایەیەکی دووردا گیانی یاخیبوون لای منداڵ گەشە دەکات.

ـ ئێمە زۆرجار هەوڵدەدەین کەسایەتی منداڵەکانمان لە کەمترین ماوەدا پێبگات، ئەمە هەڵە نیە، بەڵام پێویستە بەردەوا بزانین زۆر شت هەیە لای منداڵان بە زووبی پێ ناگات مەگەر بە تێپەڕبونی کات نەبێت، بابزانین کات بەشێکە لە چارەسەری زۆرێك لەکێشەکان.

ـ بڵاوکردنەوەی بەختەوەری و گیانی ئەرێنی لە ژیانی خێزانی مسوڵماندا زۆری تێناچێت، بەڵام ئەمانە لای منداڵ هەستکردن بە متمانەو لێهاتویی دەچێنێت.

ـ زۆرێك لە باوکان وا دەزانن رشتنی پارە بەسەر منداڵەکانیاندا لایەنی گیانی و دەرونیان تێروتەسەل دەکات، بەڵام ئەوەی سەلێنراوە

منداڵ پێویستی بە پارەی کەم هەیە بەڵام پێویستی بە خۆشەویستی و چاودێری و لێگەیشتنی زۆر هەیە.

- پێدەچێت گرنگترین کارێك دایباب پێی هەستن لە پێناو نەوەکانیاندا بریتیە لە رەخساندنی کەشێکی خێزانی گەرم و نەرم وهاندەر.

- کاتێك دایك کچەکەی رادەسپێرێت بۆ هەندێك کاروباری نێو ماڵ، ئەوا با داوا لە کچەکەی بکات کارەکانی بەتەواوی و رێکوپێکی ئەنجام بدات. وەرگرتنی کارێکی ناتەواو یان تەواوکردنی کارێك لەبری کچەکەی، وادەکات لە ئایندەدا کارەکانی بە خاوی ئەنجام بدات.

- گرنگ ئەوەیە جەخت بکەینەوە لەو خواردنانەی کە خێزان بەکاری دێنێت، با سەوزەو میوەو ماسی و گۆشتی بێ چەوری بێت، هەروەها گرنگە منداڵان هانبدەین برێکی زۆر ئاو بخۆنەوە، هەموو ئەمانە یارمەتی مێشك دەدەن تا بەرێگایەکی باش کاربکات، هەروەها ئاو زۆر بەسودە بۆ هەموو ئەندامەکانی لاشە.

- زۆر کەنالّ هەن بونەتە هۆکارێکی تەواو بۆ گواستنەوەی رۆشنبیری و بەها رۆژئاواییەکان، ئەم کەنالّانە لەمێشکی منداڵاندا سوکایەتیکردن بە زۆرێك لەرێباز و بەها ئیسلامیەکان دەچێنن، بەڵام بەرێگایەکی شاراوەو ناڕاستەوخۆ، پێدەچێت سەرنجی نەدەینێ بەڵام دەرەنجامەکانی لە تێڕوانین و رەفتاری منداڵاندا دەبینین، جا بۆیە وردبینی وئاگاداری پێویستە.

- قۆناغی هەرزەکارێتی قۆناغی زریان و خەیاڵ و شڵەژانە، کێشە لەوەدایە هەرزەکار دەیەوێت کەسوکاری وەك پیاو مامەڵەی لەگەڵدا بکات، بەڵام زۆرجاران هەڵسوکەوت دەکات هەروەك چۆن منداڵ

هەڵسوکەوت دەکات، جا لەسەر دایباب پێویستە لە سەرخۆ کتێبێک بخوێننەوە سەبارەت بە رێنمایی کردنی هەرزەکار و چۆنێتی مامەڵەکردن لەگەڵیدا.

ـ گەل پێویستی بەژمارەیەکی زۆری داهێنەران هەیە، ئەوەی یارمەتی ئەمەمان دەدات ئەوەیە، خێزانەکان هانی منداڵەکانیان بدەن لەسەر بیرکردنەوەو پرسیارکردن هەروەها هاندانیان بۆ وەرگرتنی گۆڕانکاری و پێشوازیکردن لە نوێگەری.

ـ ئێمە وا مامەڵە لەگەڵ نەوەکانماندا دەکەین، کەوا جێگای متمانەن، ئەمە شتێکی راستە، بەڵام پێویستە ناوبەناو جەخت بکەینەوە ئایا ئەو متمانەبوونە لەجێی خۆیدایە، تا لەناکاودا بە کێشەو لادانی گەورە سەرسام نەبین و نەزانین چۆن مامەڵەی لەگەڵدا بکەین.

ـ هەندێ جار منداڵ لە قوتابخانەیەکی باشدایە، بەڵام تێکەڵاوی هاوڕێی خراپ دەکات، نەریتی خراپ لە هاوڕێکانیەوە فێردەبێت یان گوێبیستی وشەی خراپ دەبێت، جا پێویستە لەسەرمان قسە لەگەڵ منداڵەکەماندا بکەین سەبارەت بەوەی بینیویەتی یان بیستویەتی، گفتوگۆ بکەین سەبارەت بە هەموو ئەو شتانەی کە دەبینین گونجاو نیە.

ـ گرنگە بۆ نەوەکانمانی رونبکەینەوە رێزی فێرکار و مامۆستاکانیان بگرن و پەیوەندی بەکەڵکیان لەگەڵدا ببەستن و رێنماییان لێ وەرگرن، عومەری کوڕی خەتاب خوای لێ رازی بێت وتویەتی (تواچعوا لمن علمکم) واتە بێ فیز بن بەرامبەر ئەو کەسانەی کە فێرتان دەکەن، ناشێت بوار بدرێت بەمنداڵ بەخراپە لەبارەی مامۆستاکەیەوە بدوێت.

ـ هەندێك لە هەرزەكاران دژی گۆڕانكاری دەوەستنەوە و لەهەندێ نەریتی خراپ وازناهێنن، بەپاساوی ئەوەی سروشتیان بەو شێوەیەیە، ئەمانە هەمویان راست نین، مرۆڤ فێری ڕەوشتی جوان دەبێت، هەروەك چۆن فێری بیركاری و جوگرافیا دەبێت، پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمویەتی (انما العلم بالتعلم و انما الحلم بالتحلم) واتە: بەدەستهێنانی زانست بە فێربوون، نەرمونیانیش بە نەرمونیانی بوون دەبێت.

ـ كاتێك منداڵان لە قۆناغی ناوەندیدا دەبن هەست بە ئارەزوویەكی زۆر دەكەن بۆ بەدەستهێنانی زۆرشتی گەورە، بەڵام خەونەكانیان دەمرێت چونكە زۆر خەیاڵیە، هەروەها كەسیش نییە هانی بدات، ئەمە دەخوازێت بایەخ بە خواستەكانیان بدەین و یارمەتییان بدەین تا خواستەكانیان چاك و پێگەیشتوو بێت، هەروەها پێویستە لەگەڵیاندا بین كاتێك هەڵدەستن بە جێبەجێكردنی خواستەكانیان.

ـ هەندێك جار منداڵی بچوك حەز دەكات شتی زۆربكات ئەمەش دەبێتە هۆی پیسبوونی لاشە و كەلوپەلەكانی، ئەمەش بەسودە بۆی، چونكە لەناخەوە هەست بە دڵخۆشی وكرانەوە دەكات، گەر ڕێگری لێبكەیت ونەهێڵیت ئەوا كاردەكاتە سەری و هەست بە زەلیلی و مۆڵ بوون دەكات.

ـ كاتێك منداڵ لەتەمەنی دوو سێ ساڵاندا بێت گونجاو نیە دایكی پێی بڵێت: رات چیە ئەو كارە ئەنجام بدەیت؟ چونكە وەڵامەكەی زۆر جار بەنەخێرو نەكردنی كارەكەیە، چاكتر وایە بەشێوەیەكی لەوان داوای

لێبکریت ئەو کارە بکات، یان دەستی بگرین بۆ ئەو کارە بە هێمنی و میهرەبانیەوە.

ـ گەر دایك هەستی کرد کوڕە گەورەکەی ئازاری برا بچوکەکەی دەدات، ئەوا پێویستە لەسەری ئەم سێ شت بکات: منداڵە بچوکەکە بپارێزێت لە ئەزیەتدانی کە لەوانەیە لەلایەن گەورەکەوە پێی بگات، کوڕە گەورەکەی تێبگەیەنێت کە ناهێڵێت ئەزیەتی برا بچوکەکەی بدات، بۆ کوڕە گەورەکەی رونبکاتەوە کەوا خۆشی دەوێ و بایەخی پێ دەدات سەرەڕای ئەزیەتدانی برابچوکەکەی.

ـ هەندێك لەکوڕان و کچان خۆشحاڵی دەردەبڕن کاتێك لە خوێندنەوەی کتێبێك دەبنەوە، بێگومان ئەمە شتێکە مایەی خۆشحاڵیە، بەڵام پێویستە بەردەوام بیریان بخەینەوە کە گرنگ ئەو بەرهەمە زانستیەیە کە دەستیان کەوتوە لەخوێندنەوەی ئەو کتێبەدا، لێرەدا دەڵێین خوێندنەوەی کتێبێك بە رێگایەکی باش، چاکترە لە خوێندنەوەی پێنج کتێب بەرێگایەکی خراپ.

ـ لەگەڵ برواپونمان بە رەخساندنی پانتاییەکی باش لە ئازادی بۆ نەوەکان، بەڵام لەسەرمانە هەندێك جار وردبینی بکەین، و دڵنیابین کەوا ئەوان ئەرکە شەرعیەکانیان بەرێکوپێکی ئەنجام دەدەن، دورکەوتونەتەوە لە کاروباری بێکەڵك.

ـ کاتێك هەوکردنی گەرووی منداڵ دوبارە دەبێتەوە، نە وا پێویستە چاودێری بارەکەیان بکەین و پیشانی پزیشکیان بدەین، گەر دایباب نەمەیان فەرامۆش کرد ئەوا دەبێتە هۆی توشبوون بە هەوکردنی گوێ و

توشبون بەکەم خوێنی و تای رۆماتیزمی و هەوکردنی گورچیلە، ئەمانەش هەموو مەترسیدارن.

ـ هەندێك لەخێزانەکان هەستاون بەکاری جوان شایستەی ئەوەیە لێیانەوە فێربین، بریتیە لەوەی تابلۆیەکی جوانیان ئامادەکردوەو لەشوێنێکی دیاری ماڵەکەدا هەڵیانواسیوە، مانگانە ناوی ئەو منداڵەی کە لەمانگی رابرودا چاکترینی نێو خوشك و براکانی بووە، لەسەر ئاستی خواپەرستی و رەوشت و تێکۆشانی قوتابخانەدا، لە کۆتایی ساڵدا خەڵاتی گەورە دەدرێت بەو منداڵەی کەناوی زیاتر لە تابلۆکەدا هاتبێت.

ـ هەندێك جار دوو تیمی جیاوازمان هەیە، رەنگە هەریەك لە وتەکانیاندا لەسەر هەق بن، ئەمەش بە پەیوەندی نێوان باوکان و نەوەکانیان دەچوێت، باوکان گازندە دەکەن کە کوڕەکانیان گوێڕایەڵیان ناکەن، کوڕەکانیش گازندەی ئەوەیانە باوکیان گوێیان بۆ ناگرن، ئەوەی دیارە هەمویان راستەکەن، هەریەك لەو دوولایەنە پێویستە بەخۆیدا بچنەوە.

ـ بەکارهێنانی لێدان لە پەروەردەکردنی منداڵاندا بەڵگەیە لەسەر شکستی پەروەردکار لە دروستکردنی پەیوەندیەکی باش لەگەڵ ئەوانەی پەروەردەیان دەکەن، مایەیی نیگەرانیە هەندێك لە منداڵان بەلێدان راهاتوون ولێدان کاریان تێناکات، ئەمەش پاڵ بە پەروەردکارانەوە دەنێت زێدەڕۆیی بکەن لە لێدان و زبری نواندندا، بەمە هەموویان دەچنە حاڵەتی نالودەبوون: کەمی کاریگەری لێدان لەسەر منداڵ دەخوازێت زیاتری لێبدرێت، دەرەنجامیش باریکی پەروەردەیی زۆر خراپ دروست دەکات ا

ـ ئەگەر پەروەردکار لەگەڵ کوڕە هەرزەکارەکەیدا جیاوازی هەبوو لەسەر کاروبارێك، گرنگ ئەوەیە ئاگاداری کوڕەکەی بکاتەوە کە جیاوازیەکان تێدەپەڕێت،و هەموو شتەکان لەماوەیەکی کەمدا دەگەڕێنەوە سروشتی خۆی، هەروەها پێویستە ئاگاداری بکاتەوە کەوا هەموو کۆششێکی پەروەردەیی کە بەخەرج دەدرێت لە کۆتاییدا بۆ بەرژەوەندی ئەو بە خەرج دەدرێت.

ـ هەندێك لە خێزانە مسوڵمانەکان هەستاون بەکارێکی زۆر گەورە کە بریتیە لە دابینکردنی دەخیلەیەکی خێرخوازی بۆ هەموو منداڵەکانیان، منداڵ رۆژانە یان هەفتانە بەشێك لە پارەکەی دەبەخشێتە هەژاران یان هەندێ لە پرۆژە خێرخوازیەکان، هەندێك لەو خێزانانە وا دەکەن رۆژی کردنەوەی داخیلەکە رۆژێکی جیاوازو تایبەت بێت، خێزانەکە ئاهەنگ دەگێڕن وەك سوپاسگوزاری نیعمەتەکانی خوای گەورە، هەروەها لەو رۆژەدا ستایشی ئەو منداڵە دەکەن کە زیاتری بەخشیوە.

ـ پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمویەتی **(ان الله سائل كل راع عما استرعاه، احفظ ذلك ام ضيعه حتى يُسأل الرجل عن اهل بيته)**

ئەم پرسیارە کورت ناهێنێت لەوەی باوك دەستەبەری خواردن و خواردنەوەو شوێن بۆ خێزانەکەی دابین بکات، بەڵکو درێژ دەبێتەوە بۆ پەروەردە و فێرکردن و سوڕبوون لەسەر چاکە و دامەزراوی.

ـ یەکێك لە تۆڕینەوەکان دەری خستوە ئەو منداڵانەی نزیکی باوکیانن چاودێری تایبەت کراون لەلایەن باوکیانەوە، ئەو منداڵانە لە

ئایندەدا سەرکەوتوو دەبن لە ژیاندا، هەروەها کەسایەتیان بەهێز دەبێت، ئەمەش وا لە باوکان دەخوازێت، کە بەرپرسیارێتیەکی تایبەت بەخەرج بدەن، هەوڵ بدەن رۆژانە لە منداڵەکانیانەوە نزیک بن، خۆیان رابێنن و بەچاکی گوێیان لێبگرن.

- تۆڕەرەوەکان لە کەنەدا و روسیای سپی دەڵێن: ئەو منداڵانەی بۆ ماوەیەکی درێژتر شیری سروشتی دایکیان دەخۆن، وە هیچ شیرێکی پیشەسازیان لەم ماوەیەدا پێنەدرابێت، ئەوا ئەو منداڵانە لە تاقیکردنەوەی زیرەکیدا پلەی بەرزیان تۆمار کردووە و ئاستی خوێندنیان چاکتر بووە.

- ئەرکی پەروەردەیی چەسپاندنی وانەکانە لە زیهنی منداڵدا و بەدەستهێنانی هەندێک مەهاراتی کرداریە، بەشێک لە دایکان و باوکان هەڵدەکەن کاتێک ئەرکی قوتابخانە بۆ منداڵەکانیان دەنوسنەوە، ئەمەش وا دەکات منداڵەکان هەست بە دەستەوەستانی خۆیان بکەن، بەوەش هان دەدرێت تا لەبەرپرسیارێتی رابکەن.

- هەندێ جار منداڵ بە شێوەیەکی شەڕانی هەڵسوکەوت دەکات، بەهۆی هەستکردنی بە بەتاڵی و نەبونی شتێک بارگەکانی پێ خاڵی بکاتەوە، وەرزش و یاری بیرکردنەوەو یاری بەستن و بەشداری کردن لە هەندێک کاروباری مانداڵدا لەو کارانەیە کە یارمەتیدەرە بۆ خاڵیکردنەوەی ئەو بارگانە.

- زۆرێک لە تۆڕینەوەکان سەلماندویانە گەر باوک بۆ ماوەیەکی زۆر لە منداڵ دووربکەوێتەوە دەبێتە هۆی لادانی منداڵەکان چونکە لەو ماوەیەدا

لەگەڵ هاوەڵی خراپدا دەگەڕێن و دایکیش دەستەوسانە لە چاودێریکردنیاندا، لەم کاتەدا ئەو زیانانەی کە ڕووەدات قەرەبوو ناکرێتەوە بەهەر دەسکەوتێکی مادی کە بۆتە هۆی دورکەوتنەوەی باوکەکە.

- زۆرێك لە تۆڕینەوەکان دەریان خستوە قەبارەی ئەو شەڕەنگێزیەی لای ئەو کۆمەڵانەی کە کەسانی زۆرداروستەمکار بەڕێوەیان دەبات ، سی جار گەورەترە لەو کۆمەڵانەی کە کەسانی تێگەیشتوو هاوکار بەڕێوەیان دەبات، وە هەشت جار گەورەترە لەو کۆمەڵانەی کە کەسانی ئاژاوەچی بەڕێوەیان دەبات.

- تۆڕینەوەیەکی پەروەردەیی ئاماژە بەوە دەکات کە لە ٧٥٪ ی منداڵان چاودێری تەواویان لەلایەن دایبابەوە بۆ دەستەبەر ناکرێت، هەندێك لە دەستە کۆمەڵایەتیەکان ژمارەیەك لە نەخۆشی دەرونی و شکستهێنان لە خوێندن و مەیلی دوژمنکارنە لای منداڵان بۆ ئەوە دەگەڕێننەوە، کە هیچ کەسێك نیە گوێ لەو منداڵانە بگرێت.

- لە نیشانەکانی گەورەیی هەر نەتەوەیەك درێژی ماوەی منداڵێتی نەوەکانیانە، قۆناغی منداڵی قۆناغی فێربوون و دامەزراندنە، منداڵ بە ئیسفەنج دەچێت هەرچی دەبینێ ودەبیستێ دەیمژێت، چۆن ئیسفەنج ئاوی پاك و پیس دەمژێت، هەروەها منداڵیش بیرۆکە و نەریتەکان بە گشتی وەردەگرێت بێ جیاکردنەوە لە نێوان باش و خراپیاندا.

- تۆڕینەوەکان دەریان خستوە ئەو منداڵانەی کە ڕۆژانە نیو کەوچکە چا لە ڕۆنی ماسی دەخۆن کەمتر توشی نەخۆشی تەنگەنەفەسی توند

دەبن، کەمتر لە قوتابخانەدا دوادەکەون بەهۆی نەخۆشیەوە، ئەمەش لەمیانەی چالاکی ئەو خانانەی کە میکرۆبەکان قوت دەدەن.

ـ پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) ستایشی گیانی کاری بەکۆمەڵ بەخشینی کردوە، کاتێك فەرمویەتی: **(ان الاشعريين اذا ارملوا في الغزو، او قل طعام عيالهم بالمدينة جمعوا ما كان عندهم في ثوب واحد، ثم اقتسموه بينهم في اناء واحد بالسوية، فهم مني، و انا منهم) متفق عليه.**

بەواتای: ئەشعەریەکان کاتێك لە شەڕدا لێیان دەکوژرا یان خواردنی خێزانەکانیان لە شاردا کەمی دەکرد، هەموو شتەکانی خۆیان کۆدەکردەوەو دەیان خستە نێو کراسێك دواتر لە نێو خۆیاندا بەشیان دەکرد بە یەکسانی، ئەوان لەمنن و منیش لەوانم.

ـ گرنگە منداڵی قوتابخانەکان هەموو بەیانیەك پەرداخێك شەربەتی میوەی تازە بخۆنەوە، بە تایبەتی لەکاتی تاقیکردنەوەکاندا، چونکە ئەوەی مێشك پێویستێتی لە مادەی سروشتی کە یارمەتی بەهێزکردنی کاری بیرکردنەوە دەدات لە شەربەتەکەدا هەیە.

ـ با هەموو کەسێك یارمەتی منداڵەکانی بدات، بۆ دەست نیشانکردنی هاوڕێی باش، چونکە هاوڕێیەتیکردنی کەسانی چاك لەکاتی ئاشوبدا وەك کەشتی رزگارکەرو بەدەست هێنانی هەموو چاکەیەك وایە، دەوترێت مرۆڤ لە میانەی تێکەڵبونی لەگەڵ کەسانی چاکدا نزیکەی لە ٦٠٪ ی نەریتە چاکەکان بەدەست دێنێت.

ـ ژیری ناوەکی رۆڵی گەورەی هەیە لە ژیانی تاك وکۆمەڵدا، بۆ نمونە کاتێك چەندبارە لەبەردەم منداڵدا دەڵێین: کەسێکی گیرە، ئەوا بە راستی دەبێتە کەسێکی گیر، چونکە ئەم وشەیە لە ژیری ناوەکیدا تۆمار دەبێت، جا پێویستە لەکاتی قسەکردنمان لە لەگەڵ منداڵدا ئاگاداری ئەم وشەیە بین.

ـ دانیشتن بە دیار تەلەفزیۆن وئالوودەبوون پێیەوە، هاوسەرەکان لێك دوورەدەخاتەوە، هەڵی پەیوەندی و نێوانیان سنوردار دەکات، تۆێژینەوەیەکی نوێ کە لەسەر خێزانەکان ئەنجامدراوە ئاماژە بەوە دەکات ئەو خێزانانەی بۆ ماوەی سێ هەفتە دوورکەوتونەتەوە لە تەلەفزیۆن، بۆتە مایەیی بەهێزکردنی پەیوەندی نێو خێزانەکە و زیادکردنی خۆشەویستی لە نێوان هاوسەرەکاندا، هەروەها تۆێژینەوەکە ئاماژە بە زیادبونی رێژەی خۆێندنەوەو بەکارهێنانی بیرکردنەوە دەکات.

ـ تۆێژینەوەیەك کە ماوەی بیست ساڵی خایاندوە سەلماندویەتی نهێنی پشت سەرکەوتنی ژاپۆن لە فێرکردندا خۆی لە یارمەتیدانی دایکان بۆ منداڵەکانیان دەبینێتەوە، لەبیر خستنەوەو نوسینەوەی وانەوتەرکەکانی قوتابخانەدا، جا پێویستە لەسەر دایکی مسوڵمان ئەم بابەتە لە یەکەمایەتی کاری رۆژانەیدا دابنێت.

ـ ئێمە لەسەردەمێکدا دەژین خەڵکی بێئاگایە لە سوپاسکردنی خوای گەورە وستایشکردنی کە خاوەنی بەخشش ونیعمەتەکانە، بەڵکو سەرقاڵ بوونە بە چێژ وەرگرتن لە نیعمەت و بەخششەکان، جا پێویستە پەروەردکار بەشێوەیەکی بەردەوام لەبەردەم منداڵەکانیدا یادی ئەو خێرو

فەڕ و بەخششانە بکاتەوە کە خوای گەورە پێی بەخشیون، هانی منداڵەکانی بدات لە هەموو کاتێکدا سوپاس و ستایشی خوای گەورە بکەن.

ـ زۆر گرنگە جۆرێك لە سەربەخۆیی ببەخشینە نەوەکانمان بواریان پێبدەین بە پێی حەزی خۆیان هەندێك شت دەستنیشان بکەن، بەڵام هەموو ئەمانە دوای ئەوە دێت کە سنوری قەدەغەکراو و رێپێدراویان لە کارو هەڵسوکەوتکردن بۆ رونبکەینەوە، پێویستە لەسەر ئەمە ئارام بگرین، چونکە پێویستی بە کاتە.

ـ پەروەردە دەست هەڵگرتن نییە لە سزادان، بەڵام دەبێت سزا لۆژیکی و رون و ئاشکرا بێت، بە منداڵ بڵێ: گەر لە نێو شەقامدا سواری پاسکیل بویت ، ئەوا بۆ ماوەی هەفتەیەك پاسکیلەکەت دەستی بەسەردا دەگرم، ئەگەر دانەکانت بە فڵچە نەشۆریت ئەوا رێگریت لێدەکەم لە خواردنی شیرینی، تا پابەند دەبیت بە بەکارهێنانی فڵچەوە، هەروەها....

ـ منداڵان پێویستیان بەوە هەیە هاورێی باشیان هەبێت، چونکە لایەنی کۆمەڵایەتی کەسایەتیان بە شێوەیەکی باش گەشە ناکات، مەگەر تەنها لە میانەی تێکەڵ بوون لەگەڵ هاورێکانیاندا نەبێت، گرنگە لەم کاتەدا یارمەتیان بدەین بۆ هەڵبژاردنی ئەو کەسانەی دەیکەنە هاورێی خۆیان وە فێری هەندێك لە ئاداپی هاورێیەتیان بکەین.

ـ گەر منداڵ لەسەر شاشەی تەلەفزیۆن هەندێك روداوی تووندوتیژی بینی یان گوێی بیستی هەندێك هەواڵی تایبەت بە تاوانی گەورە [illegible] پێویستە هەوڵی دڵنیایی کردنەوەی بدەین، هانی بدەین [illegible]

هۆکاری ترسەکەی قسەبکات، هەروەها گرنگە بۆی رونبکەینەوە ئەوەی کە بینیویەتی شتێکە بە دەگمەن رودەدات، وە خێزانەکەی هەموو هۆکارێکی سەلامەتی ڕەچاو کردوە.

ـ هەندێك لە کوڕان لە داواکردنی پارە لە باوکیان زیادەڕۆیی دەکەن، چارەسەری گونجاو ئەوەیە خەرجی هەفتانە بۆ منداڵ دیاریبکرێت، شتی پێویستی بۆ بکڕێت، بەڵام ئەوانەی کە پێویست نین ئەوا با منداڵەکە لە خەرجیەکانی خۆی کۆی بکاتەوەو ئەو شتانەی پێ بکڕێت.

ـ هەندێك نمونەو وتە هەیە ترسان لە شتی تازەو وابەستەبوون بە کۆنەوە لای منداڵ جێگیر دەکات، وەك دەستەواژەی (خێری ئەمە نازانیت تا شتی تر تاقی نەکەیتەوە) هەروەها (ئەوەی ئێستا دەیناسیت چاکترە لەوەی کە دواتر دەیناسیت) ئەم دەستەواژانە بەتەواوی راست نین بە کۆدەنگی ژیرمەندان.

ـ ڕێبازو بەهاو چەمکەکان پێویستیان بە بەرنامە ڕێژی هەیە تا دەگوڕێن بۆ واقیعی ژیان، هەرچەندە نەوەکان باسی ئەوە بکەن کە حەزیان لە سەرکەوتنە، هەموو ئەمانە مانایەکیان نیە تا ئەو کاتەی دەبینین ڕۆژانە بۆ ماوەی چەند کاتژمێر دەخوێنن لە پێناوی بەدیهێنانی سەرکەوتندا.

ـ لەیەکێك لە ولاتە عەرەبیەکان توێژنەوەیەك ئەنجامدراوە باس لەوەد ەکات ئەو منداڵانەی لەو دایەنگانەی کە بایەخدانیان بەمنداڵ کەمە دانراون، لە زیرەکیدا توشی کورت هێنان دەبن، بەشێوەیەك زیرەکیان لە

کۆتایی ساڵی یەکەم کەمتر لە نیوە، بە بەراورد لەگەڵ منداڵە ئاساییەکان.

- لێکۆڵینەوە زانستیەکان ئاماژە بەوە دەکەن ئەو منداڵانەی کاتێك چاودەکەنەوە دەبینن دایك و باوکیان بە زۆری دەخوێننەوە ئەمانیش حەز بە خوێندنەوە کتێب دەکەن، جا پێویستە کتێب پەیدابکەن و بایەخی پێبدەن و ببێتە بەشێکی بنەڕەتی لە ژیانی هەموو خێزانێکدا.

- ئەو کەسانەی سەرکەوتن و چاکی نەوەکانیان دەخوازن دەیان بەنە لای باشترین کەسی پەروەردکاری ژیری شارەزاوخاوەن ئەزموون، بەڵام ئەمڕۆ کەسانێکی زۆر هەن خزمەتکار دەگرن و بەمەبەستی چاودێریکردنی منداڵەکانیان، لە کاتێکدا زۆرێك لە خزمەتکارەکان مسوڵمان نین،، ئەمەش جۆرێك لە پاشەکشەو گەڕانەوەیە بۆ دۆخی جاران.

- دایك بۆ منداڵ وەك نیشتیمان وایە، چاوەکانی سەیرانگای گیانێتی، بۆیە ئینتیما بۆ نیشتیمان لە دایکبوی ئینتیمایە بۆ خێزان، کاتێك خێزانێك شکستی هێنابێت لەوەی منداڵەکانی ئینتیماپان بۆ خانەوادەکە هەبێت، چۆن دەتوانن وا بکەن خۆشەویستی نیشتیمان لەناخیاندا بچێنن و هانیان بدەن بۆ فیدارکاری لە پێناوی ولاتدا.

- کاتێك منداڵ بچوکە ئامۆژگاری روون و راشکاوانەی پێویستە بۆ ڕێنمایی کردنی، گەر لە تەمەنی دە سالان تێپەڕی چاوەڕوانی [illegible]

سەرنجدان رێنمایی بکرێت، هەرچەندە پانتایی قسەکان نەرم بێت زیاتر مایەی رەزامەندی و وەرگرتنە.

ـ زۆرجار کەسوکار لە بەشودانی کچەکەیدا پەلە دەکات، لەوە دەترسێت کچەکەی بچێتە قۆناغی قەیرەییەوە، بۆیە دەبینیت بەشێوەیەکی تەواو رەوشت و هەڵسوکەوتی ئەو کەسە نازانن کە داوای کچەکەی لێکردون، زۆرجار ئەوەی لەسەر ئەم پەیوەندیە بینا دەکرێت پەیوەندیەکی خێزانی پڕ لە کێشە ومەینەتی و نەگونجانە، ئەمەش وا دەخوازێت وریاو بە ئاگابین.

ـ منداڵان پاڵەوانی راستەقینەی پرسیارکردنن، لێیانەوە فێری زانین خوازی دەبین، یەکێك لە تووێژینەوەکان ئاماژە بەوە دەکات کە ١٥٪ ی وتەکانی منداڵ بریتیە لە پرسیارکردن لەکەسانی دەوروبەری، ئەمە شتێکی سروشتیە..... گەر منداڵێکمان بینی پرسیار ناکات پێویستە پرسیار بکەین سەبارەت بە هۆکاری پرسیار نەکردنی.

ـ گەر منداڵ لە ژینگەیەکدا ژیا ستایشکرا، بزانە ئەوا کەسێکی بەهێز دەبێ، گەر لە ژینگەیەکدا پەروەردەبوو هاندرا، بزانە کەوا متمانەی بەخۆیەتی، گەر لە ژینگەیەکدا ژیا پەسەند کراوبوو، بزانە کەسێکی خۆشەویست و ئامانجدارە.

ـ پەروەردە بریتیە لە کارلێکردنی منداڵ لەگەڵ پەروەردکاراندا، هەرچەندە کارلێکەکان بەهێزترین ئەوا کاریگەریەکان گەورەتر دەبن، لەسەر دایك و باوك پێویستە ژینگەیەکی دامەزراوو باش و خۆش و

گونجاو بۆ منداڵەکانی دەستەبەر بکات، گەر دەیانەوێت تێکۆشانی پەروەردەییان بەرهەمداربێت.

- میهرەبانی راستەقینە بۆ منداڵان خۆی لە پرژانی سۆز و خۆشەویستی و بە کارهێنانی دەستەواژەی هاندانداو دەبینێتەوە، زۆرێك لە تووێژینەوە پەروەردەییەکان ئاماژە بەوە دەکەن ئەو باوکانەی بە سۆز و خۆشەویستی و هاوکاری منداڵەکانیان دەناسرێنەوە و تێکۆشانی منداڵەکانیان بەرز دەنرخێنن، بەوکارەچاکەیان منداڵەکانیان هانیان دەدەن تا گرنگی بەخۆیان بدەن و کۆڵنەدەرین.

- تووێژینەوەیەك لە ویلاتە یەکگرتوەکان رونی کردۆتەوە منداڵ لە ناوەنددا نزیکەی ٤٣٢ لێدوانی نەرێنی لە رۆژێکدا دەبیستێت، بەرامبەر ٣٢ لێدوانی ئەرێنی، ئەمەش ئاگادارمان دەکاتەوە کە لێدوانە نەرێنییەکانمان کەمکەینەوە تا نائومێدی لەناخی نەوەکانماندا نەڕوێنین.

- منداڵان دەکەونە نێو هەڵەی زۆرەوە، پێویستیان بە رێنمایی زۆر هەیە، بەڵام ئەو پرسیارەی دێتە ئاراوە ئەوەیە: کێ بەم کارە هەڵدەستێت؟ باوك لە دەرەوەی ماڵ خەریکە، دایکیش سەرقاڵە بە بەڕێوەبردنی ماڵێکی گەورە کە پێویستی زۆری بە کار و خزمەتگوزاری هەیە!

- زێدەڕۆیی لە پیاهەڵدانی جوانی کچان و قۆزی کوڕان وا دەکات ئاگاییان بڕوات بەرەو بایەخدان بەروکەش و وێنەو روخسار، لە کاتێکدا ستایشکرنی نەوەکان سەبارەت بە تێگەیشتن و هەستی هاوسۆزانەو ڕەوشتی بەرز ئاگاییان دەبات بەرەو ناوەڕاك و جەوهەر، [illegible] ئەمەمان پێویستە.

ـ هەوڵەکانمان لە پەروەردەکردنی نەوەکاندا دامەزراو نابێت، بەبێ دانانی یاسایەکی ئاشکرا کە هەموو خەڵکی مالّەکە پێوەی پابەندبن، گرنگ ئەوەیە ئەم یاسایانە زۆر نەبن، هەروەها گرنگە چاودێری سەرپێچی کارانی یاساکە بکرێت بە تۆندی وبە تەواوی، سەرەڕای بیرخستنەوەی بەردەوام بە ئارامی و کۆڵنەدان.

ـ پلەبەندی لە پەروەردەکردنی نەوەکاندا شێوازێکە ناکرێت هیچ کەسێك لێی لابدات، چونکە وەرگرتنی منداڵان بەو شتانەی پێیان دەڵێین و پابەندبوونی ئەوان پێوەی پێویستی بە کاتە، پێویستە ئێمەش ئەو کاتەیان بدەینێ بە ئەندازەی وزەو توانا.

ـ لە سونەتی پێغەمبەران (علیهم الصلاة و السلام) نزاکردنە بۆ ڕێنوێنی کردنی نەوەکانیان، چونکە پەروەردکار هەرچەندە شارەزابێت لەوانەیە لە پەروەردەکردنی منداڵەکانیدا سەرکەوتوو نەبێت چونکە ڕێنوێنی کردن لەخوای گەورەوەیە، با نزای زۆر بۆ نەوەکانمان بکەین تا خوای گەورە ڕێنوێنییان بکات و چاکیان بکات و لەسەر ئەمە ئارام بگرین.

ـ زۆری بەربەست و سەرزەنشت کردن وگلەیی وگازندە، هەموو ئەمانە بە ئەنجامێکی نەخوازراو دەشکێتەوە، ئەمەو ستایشکردن و هاندان زورجار دەبنە هۆکاری چاکبوون، پەیوەندی باش لەگەڵ منداڵدا، ڕێنمایی پەروەردکار دەکات تا ڕەفتاری ڕاست وجوان بنوێنێ لەگەڵ ئەوکەسانەی پەروەردەی دەکەن.

ـ سەردانی پێشانگا نێودەوڵەتیەکان دەروازەیەکی بۆ هوشیاری خێزان لەسەر کتێب و خوێندنەوە، بۆ سودبینین لەو کتێبە دەگمەنانەی کە نمایش دەکرێن کە لە پێشانگادا، چاکوایە چەندجارێك سەردانی ئەوپێشانگایانە بکرێت، گرنگە منداڵان بەشداری بکەن لە کڕینی هەندێك کتێبدا لە ژێر ڕێنمایی دایك و باوکدا.

ـ توێژینەوەیەك کە لە یەکێك لە وڵاتانی کەنداودا ئەنجامدرا بوو ئاماژە بەوە دەکات کە ٦٢٪ ی دایکان و باوکان هەست بە کۆشەگیری دەکەن لە نێو خێزانەکەیاندا، پەیوەندی پتەو لەگەڵ تاکەکانی خێزاندا لەدەست دەدەن، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ بە سستی بایەخ بەکاروباری نەوەکانیان دەدەن، و بڕوایان بە کەڵك وسوودی گفتوگۆ و پەیوەندی لەگەڵ ئەندامانی خێزانەکەیاندا لاوازە.

ـ بەڵگەی زۆر هەیە کە هەندێك لە پیاوان کاروباری ماڵی یەکەمیان فەرامۆش دەکەن گەر هاتوو کەسێکیان ژنی دووەمی هێنا، ئەو کات منداڵەکان دەبنە قوربانی یەکەمی ئەم حاڵەتە، خوای گەورەش پرسیار لە هەموو سەرپەرشتیارێك بەسەر ئەوانەی لەژێر سەرپەرشتی کردنیدایە دەکات، ئایا ئەمانەتی سەرشانی پاراستووە یاخود فەوتاندویەتی.

ـ ڕێنماییەکانمان بۆ کوڕان و کچانمان پێویستە لە چوارچێوەی سێ جێگیردا بێت: ئێمە ئێوەمان خۆشدەوێ، ئێمە متمانەمان پێتانە، ئێمە ڕێزتان لێدەگرین، گرنگ ئەوەیە منداڵ بزانێت کێ سەرکردەی ماڵەکەیە، بۆلای کێ بگەڕێتەوە بۆ هەندێ لەکاروبارەکانی، وەك دەرچوون لەماڵ، هاوڕێیەتی کردنی هەندێك لە منداڵانی دراوسێ... هتد. ئێمە زۆرجار

پەیامێکی شپرزو تەمومژاوی دەنێرین، وا دەکات منداڵەکە سەرسام بێت و رەفتارێکی ئاژاوەگێڕانە بگرێتەبەر.

ـ کاتێك منداڵ لە ماڵ دەچێتە دەرەوە پرسیاری کاتی گەڕانەوەی لێبکە، بەوردی لێپرسینەوەی لەگەڵدا بکە، گەر دواکەوتنی چەند بارە بۆوە ئەوا پێویستە لێپرسینەوەی لەگەڵدا بکەیت و توڕەیی و نیگەرانیت دەربڕیت، ئاساییە هەندێك جار ڕێگری لەمنداڵەکە بکەیت لە چونە دەرەوە وەك سزایەك بۆی، چونکە درەنگ گەڕانەوە بۆ ماڵ زۆر خراپەکاری لە خۆدەگرێت.

ـ ماڵ و سامان ژیان پێکدێنێت، گرنگە نەوەکانمان وا پەروەردە بکەین تا بەهای بزانن،و ئەو شتانە نەکڕن کە پێویستیان پێی نیە، رایان بێنین لەسەر پاشەکەوتکردنی هەندێك لە خەرجیەکانیان و چاك ڕێکخستنی کاروباری کەسێتیان.

ـ خەڵکی سەبارەت بە ئایندەی منداڵەکانیان دوو بەشن، بەشی یەکەم: بە بایەخ و چاودێریەوە منداڵەکانیان پەروەردە دەکەن، بە مەبەستی فێربونیان بە دەستکراوەیی پارە خەرج دەکەن، بەشەکەی تر بیر لە دابینکردنی زۆرترین بڕی ماڵ و سامان دەکەنەوە بۆ جگەرگۆشەکانیان ,لەراستیدا زۆر بەڵگە لە بەردەستدایە و لە ژماردن نایەت راستی و تەواوی لەگەڵ بەشی یەکەمدایە، چونکە بیناکردنی مرۆڤ لە پێشترە لە هەموو شتێکی تر جا ئەو شتە هەرچیەك بێت.

ـ وەرن با لەگەڵ نەوەکاندا هەڵسوکەوتی باش بکەین و کاروبارەکانیان بە شێوازێکی جوان بۆ ڕونبکەینەوە، و بچینە نێو دڵ و دەرونیانەوە پێش

ئەوەی بیروبۆچونەکانمان بچێتە نێو عەقڵیانەوە، چونکە هۆشمەندی منداڵ نابیستێ تا دڵەکانیان نەبیستێ.

- کاری سەرەکی نەنکەکان بریتیە لە نازپێدانی بچوکەکان و سوککردنی فشارەکانی خوێندن و نوسینەوەی ئەرکەکان بۆیان و گێڕانەوەی چیرۆکی جوان و بەچێژ، بەڵام لەگەڵ ئەمانەشدا پێویستە جۆرێك لە هەماهەنگی هەبێت لەگەڵ نەنکەکاندا، تا سیاسەتی پەروەردەیی لە مانداڵدا چون یەك بێت.

- ئێمە لە سەردەمێکدا دەژین پانتایی ئازادی تاکەکەسی زیاد دەکات، چاودێری و بەدواداچون پاشەکشێی کردوە... لەم هەلومەرجانەدا گەشەپێدانی هاندانی ناوەکی لای منداڵ کارێکی پەروەردەیی زۆر گرنگە، لەبەرئەوەی منداڵ ئازادە لە زۆرێك لە هەڵسوکەوتەکانیدا، ئەوپەروەردە بوونە باشە وا دەکات خۆی چاودێری خۆی بکات.

- یارمەتی منداڵ بدە تا بتوانێت تورەبوون و ئەو هۆکارانەی پاڵی پێوە ناوە بۆ تورەبوون پێکەوە ببەستێتەوە، داوای لێبکە ئەوهۆکارانەت بۆ شیبکاتەوە، ئەمەش چاکی دادگاییکردنی عەقڵی لا بەرز دەکاتەوە، لە هەمان کاتدا تورەبونەکەشی کەمدەبێتەوە.

- خێزانی پابەند بە رێنماییەکانی ئیسلام، لە زیهنی منداڵەکانیدا دەیچەسپێنێت کە ئامانجی سەرەکی لە خەو هەستانی زوو، بریتیە لە هەستان بۆ نوێژی بەیانی بە وردو چالاکیەوە.

- خۆ ئامادەکردن بۆ جەژن خوازراوە، جەژن رۆژی خۆشی و شادی و سوپاس گوزاری خوای گەورەیە، بەڵام زیدەڕۆیی تێدا لەم ڕۆژەدا جائز

نیە، بەپێی راپرسیەك کە لەسەر کۆمەڵێك لە ئافرەتان ئەنجامدرابوو، دەرکەوت کەوا هەندێکیان دەچنە بازاڕ بۆ کڕینی شتومەکی جەژن ماوەی دوو هەفتە یان مانگێك پێش جەژن، ئەمەش کارێکە مایەی سەرسوڕمانە!

ـ گەر منداڵ گەیشتە تەمەنی دە ساڵان ئەوا پرسیار دەربارەی هاوڕێکانی و ئەو شوێنانەی لەگەڵ هاوڕێکانیدا بۆی دەچێت کارێکی پێویستە، هەروەها پرسیارکردن لە قوتابخانەکە و لێپرسینەوەی قوتابخانەکەش لەمنداڵەکە سەبارەت بە ڕەوشت و هەڵسوکەوتی لە کارە گرنگەکانە، بۆ ئەوەی منداڵ بە ڕێگای چەوتدا نەڕوات بێ ئەوەی کەس پێی بزانێت.

ـ پێویستە ئەوەیە هەندێك لە تایبەتمەندیەکانی منداڵان بزانین، تا بە دەستیانەوە نارەحەت نەبین ، لەو سیفەتانە جولّەی زۆر، لاسایی کردنەوە، گێربوون، حەزکردن لە زانین، لە سرود، خێرایی پەسەندکردن، زۆر پرسیارکردن، حەزکردن لە بەستن و هەڵوەشاندنەوەی شت و مەکەکان، ، نارەزووی بەدەستهێنانی شارەزایی...

ـ فەرامۆشکردن شێوازێکی پەروەردەیی سەرکەوتووە، کاتێك باوك دەزانێت کورەکەی تاوانێکی ئەنجامداوە، کە دەچێتە ماڵەوە با سڵاولەمنداڵەکە نەکات، یان وەك رۆژانی تر بایەخی پێنەدات، یان ڕوی لێوەرگێڕێت کاتێ منداڵەکە قسەی لەگەڵدا دەکات... گرنگ ئەوەیە منداڵەکە بزانێت نەمە شتێکی کاتیە، ئەم ڕەفتارەی باوکی سزای ئەو تاوان و هەڵەیەیە کە ئەنجامی داوە.

ـ زۆرێك لە دایكان و باوكان وا دەزانن داهێنان تەنها بەشی كەسە زیرەكەكانە، ئەمەش راست نیە، سەلێنراوە زیرەكی تەنها رەگەزێكە لە نێو چەند رەگەزێكی تردا، هەر كەس بەشێكی باش لە بایەخدان و كۆڵنەدان و تێكۆشان و فێربوونی باش و تەركیزی هەبێت، دەشێت ببێتە كەسێكی داهێنەر، هەرچەندە كەسێكی مامناوەندیش بێت.

ـ پەروەردكاری باش لە پرۆسەی پەروەردەكردنیدا جەخت دەكاتەوە لەسەر رەوشت و بەها و ئەركەكان، هەموو هەلێك دەقۆزێتەوە بۆ هاندان، بەڵام پەروەردكاری خراپ چاكە و سەركەوتنەكانی ئەو كەسانەی پەروەردەی دەكات فەرامۆش دەكات و جەخت لەسەر هەڵەو كەلێنەكانی دەكاتەوە، لە بەر ئەوە كاریگەریەكانی ئێە پەروەردكارە وەك نەبوو وایە، هەروەها كۆڕ و دانیشتنەكانی بێزراو و نەخوازراو دەبێت.

ـ توێژینەوەكان دەریانخستوە كە گرنگترین هۆكارە كە هانی نەوەكان دەدات بۆ داهێنان و پەرەپێدانی بەهرەكانیان، ئازادی و كەمی سزادان و هاندانی بەردەوامە لە لایەن دایبابەوە، هەندێك لە توێژینەوەكان دەریان خستووە ئاستی زانستی دایك و بەشداریكردن و چاودێریكردنی كاروباری منداڵەكەی كاریگەرێتی دوور مەودای هەیە لەسەر پەرەپێدانی بەهرەمەندی منداڵەكەیدا.

ـ لە بەرپرسیارێتی پەروەردكار ئاگاداركردنەوەی نەو منداڵەی كە پەروەردەی دەكات، ئەوەیە كە (خوای گەورە) پەیوەندی نێوان هوا[illegible] دەرەنجامەكانی داناوە، ئەمەش بەهۆی زۆر بەرسیار[illegible] دەبێت دەربارەی هۆكاری هەڵسوكەوتەكانی[illegible]

کرد؟ بۆچی بڕوات بەو کەسە کرد؟ هۆکاری چیە لە فلاّن بابەتدا سەرکەوتویت؟

ـ هەندێك لە منداڵان لە هەموو شتێکدا مشتومڕ دەکەن، هەوڵی خۆدزینەوە دەدەن لە جێبەجێکردنی ئەو کارانەی داوایان لێدەکرێت، بە پاساوی ئەوەی کە راست نیە، یان ناتوانن پێی هەستن، گرنگە لەسەر دووو شت رایان بێنین: یەکەم : بەردەوام مشتومڕیان لەگەڵدا نەکەین و قسەی خۆمان بکەین و بڕۆین، دووەم : بە باشترین شێوە مشتومڕیان لە گەڵدا بکەین، بە شێوەیەك دەنگ بەرز نەکەینەوەو وشەی خراپ بەکارنەهێنین، هەروەها پێویستە گوێ بگرین لەو کەسانەی مشتومڕیان لەگەڵدا دەکەین..... پێویستە منداڵان وا رابێنین کە هەندێ بابەت هەیە ناکرێ گفتوگۆی لەبارەوە بکرێت.

ـ بەراوردکردنی حاڵەتی منداڵ بە براکەی یان ئامۆزاکەی یان کوڕی دراوسێکەی وا دەکات رقی لەو کەسانە بێت و لێیان دوور بکەوێتەوە، چاك وایە بەراوردی منداڵ بەخۆی بکرێت، بۆ نمونە دایکی پێی بڵێت: تۆ دوێنێ لەمڕۆ رێکوپێك تر بویت، تۆ لە هاوینی رابردودا بە شێوەیەکی جوان یارمەتی منت دەدا لەکاروباری ماڵدا، تۆ لە مۆڵەتی رابرودا چاکتر سودت بینی لەم مۆڵەتەی ئێستات....

ـ قورئانی پیرۆز مایەی خۆشی گیان و گوێیەکانە، خێزانی مسوڵمان رۆژانە دەڕوانێتە قورئان خوێندنی نەوەکانیانەوە کەوا شتێکەو ناشێت بەزایە بدرێت، بەڵام پێویستە منداڵ بە میهرەبانی و پلەبەندی بۆ قورئان

خوێندن هان بدرێت، خۆزگە خێزان ئەڵقەیەکی هەفتانەی دەبوو بۆ تێگەیشتن لە قورئان و وەستان لەسەر هەندێ لە ماناکانی.

ـ هەندێ وا گومان دەبەن منداڵ بریتیە لە لاپەڕەیەکی سپی، چیان ویست وا لە سەری بنوسن! بەڵام ئەمە راست نیە، چونکە خوای گەورە مرۆڤەکانی وا دروست کردووە کە ئارەزووی هەندێ کاروباری هەبێت و حەزیش لە هەندێکی تر نەکات، هەروەها خوای گەورە بە هەریەکەمان توانایەکی دیاریکراوی بەخشیوە، بۆیە سەلیقە ئەوە نیە سروشتی منداڵەکە فەرامۆش بکرێت، بەڵکو بە رەچاوکردن و پەروەردەکردنی منداڵ و یەکخستنی لە کۆمەڵگادا بە نەرمونیانی و ئاگاییانە دێتەدی.

ـ گەر ژن یان پیاو وا بزانێت دەتوانێت هاوسەرەکەی بەختەوەر بکات، تەنها بە پێکەوە ژیان لە ژێر سەقفێکدا ئەوا بە هەڵەدا چووە، سەلێنراوە حەز و ئارەزووی هاوسەران بەردەوام وەك یەك نیە، بۆیە جوامێری و دینداری ئەوەیە کە هاوسەر خواستی هاوسەرەکەی بەدی بێنێت، هەرچەندە لەگەڵ حەزەکانیدا هاوڕا نەبێت.

ـ ئەوەی مایەی سەرنجە ئەمڕۆ، زۆرێك لە کوڕان و کچان هەست بە شەرمەزاری ناکەن کە دایکان و باوکانیان بەناوی خۆیانەوە بانگ دەکەن، ئەمەش بەرەو پێش چونێکی خراپە و مایەی رەزامەندی نیە، رەحمەتی خوا لە (گاوس) کە وتویەتی: رەقی و زبری ئەوەیە کەسێك باوکی بەناوی خۆیەوە بانگ بکات.

ـ کاتێك منداڵ هەڵەیەك یان فێڵێك دەکات لە کاتی ڕاڕەکردندا ، تەمەنی لە شەش ساڵ کەمتر بوو، ئەمە زۆرجار مەترسی پێکناهێنێت،

منداڵی بچوك بەشێوەیەکی باش ڕێسای یاریکردن نازانێت، نازانن گەر فێڵیان کرد ئەوا دەکەونە نێو هەڵەیەکی کوشندەوە، بەڵام گرنگ ئەوەیە چاودێریان بکرێت تا ئەمە بەردەوام نەبێت، بۆ دوای ئەم تەمەنە.

ـ پێویستە لەناخی منداڵەکانماندا شکۆیی دەروونپاکی و سنگفراوانی و سەرقاڵبوون بە کەموکورتی خۆمانەوە بچەسپێنین، لەبری سەرقاڵبوون بە کەموکورتی خەڵکی، لە ڕاستیدا کەسێکی دڵگەرم لە ڕقی کەسێك لە کەسەکان، دڵی دەسووتێت ڕەخنە لەکەسێك دەگرێت ئەوا ئەزیەت و ئازاری توندی خۆی و هەست و سۆزە تایبەتیەکانی دەدات، وەك ئەو کەسە وایە کە ئاگر لەماڵەکەی بەردەدات لە بەر مشکێك.

ـ کاتێك منداڵ پیاوێکی نەناسی بینی، ئەوا هەست بە ترسان دەکات لێی، لێرەوە میهرەبانی لەگەڵ منداڵداو یاریکردن لەگەڵیدا سەرچاوەیەکی گرنگە تا هەست بە ئارامی و متمانە بە خۆیان بکەن، ئیمامی نەسائی لە ئەنەسەوە خوای لێڕازیبێت بۆمان دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه و سلم) **(كان يزور الانصار و يسلم على صبيانهم و يمسح رؤسهم)**

بە واتای حەزرەت سەردانی پشتیوانەکانی دەکردو، سڵاوی لە منداڵەکانیان دەکرد و دەستی بەسەریاندا دەهێنا.

ـ کاتێك منداڵ دەگاتە تەمەنی حەوت ساڵان، ئەوا دەتوانێت وەڵامی تەلەفۆن بداتەوە، گرنگە لەم کاتەدا فێری شێوازی وەڵامدانەوە بکەین وەك: ڕێنمایی کردنی بە دەنگ بەرز نەکردنەوە و بەڕێزەوە قسەکردن لەگەڵ بەرامبەردا، وەك پێی بڵێیت: جەنابت کێی؟ ئایا دەتەوێت باوکم

پەیوەندیت پێوە بکات کاتێك هاتەوە؟ کەی بۆت گونجاوە؟ هەروەها پێی بڵێیت سەماعەی تەلەفۆنەکە بە هێواشی دابنێت.

ـ ئەگەر ویستمان چەقی پەروەردەی خێزانی و چەقی هاندان بە پابەند بوون بە رەوشتە بەرزەکانەوە بزانین، ئەوا بەیەك دەنگ دەڵێین: بوونی پێشەنگی پێگەیشتووە تا منداڵەکان چاویان لێبکەن،و بەخۆشی و سەرسامیەوە لاساییان بکەنەوە، ئەمەش دەمان خاتە لوتکەی بەرپرسیارێتیەوە.

ـ خێزانی هوشیار ومەدەنی تەماشای کتێبخانەی نێو ماڵ دەکات، بەوەی سەرچاوەی گیان و ئەقڵە، هەروەك چۆن چێشتخانە سەرچاوەی خۆراکی لاشەیە، گرنگە لەم چوارچێوەیەدا منداڵ بەشداری بکات لە هەڵبژاردنی ئەو کتێبانەی سەرەنجیان رادەکێشێت بۆ خوێندنەوەی، گرنگە کتێبخانەی نێو ماڵ مانگانە کتێبی تازەی بۆ دابین بکرێت.

ـ زۆرێك لە باوکان گازندەی ئەوەیانە منداڵەکانیان ئارەزووی نوسینەوەکانی ئەرکەکانی قوتابخانەو، هەروەها ئامادەباشی چاك بۆ تاقیکردنەوەنیە ، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ چەندین هۆکار، لەوانە لاوازی ئەو قوتابخانەیەی کە منداڵەکە تێیدا دەخوێنێت، بوونی هاوڕێی تەمبەڵ کەوا دەکات منداڵ بایەخی کەم بە زانست بدات و خوێندن تەواو بکات.

ـ قسەی لە پاشملە نەمرۆ لە زۆرێك لە مالاندا بلاوبۆتەوە، وای لێهاتوە منداڵ بە خراپی و گاڵتەجاڕی باسی خەڵکی دەکات، لە لایەن دایکان و باوکانیشەوە هیچ رێگریەکیان لێناکرێ لەگەڵ نەوەدا غەیبەتکردن دەرگایەکی گەورەیە لە دەرگاکانی لەناوبردنی چاکەکان و بە

دەستهێنانی خراپەکان، گرنگە خێزان بڕیاربدات کە باسی هیچ کەسێك نەکات بە چاکە نەبێت.

ـ بوونی کەسێکی بێ باوك لە هەر ماڵێکدا تاقیکردنەوەیەکی گرنگ بۆ خاوەن ماڵەکە پێکدەهێنێ، پێویستە لە سەریان سود لەمە وەربگرن، بۆ بەدەست هێنانی ڕەزامەندی خوای گەورە، هەروەك پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمویەتی (**خير بيت فى المسلمين بيت فيه يتيم يحسن اليه، و شر بيت فى المسلمين بيت فيه يتيم يساء اليه، و انا و كافل يتيم فى الجنة كهاتين) يشير باصبعه. رواه احمد.**

واتە: باشترین ماڵی مسوڵمانان ماڵێکە بێ باوکێکی تێدایە و چاکن لەگەڵیدا، خراپترین ماڵی مسوڵمانیش ماڵێکە بێ باوکێکی تێدایە خراپن لەگەڵیدا، من و سەرپەرشیارانی بێ باوکان لە بەهەشتدا وەك ئەم دوو پەنجەیە واین.

ـ پێویستە لەسەرمان ڕێگری لە منداڵە بچوکەکان بکەین لە بینینی بەرنامەی تووندوتیژی و هەواڵەکان کە وێنەی کوژراو و بریندارى تێدا دەردەکەوێت، ئەمە لە ناخیاندا خراپترین شوێنەوار بەجێدێڵێت، چونکە منداڵان جیاوازی ناکەن لە نێوان واقیع و نواندندا.

ـ خستنە ڕووی هەڵەکان بە گرنگترین شێوازەکانی پەروەردەیی دێتە ئەژماردن، چونکە منداڵ ئاگادار دەکاتەوە لە هەڵەکانی و هەڵێکی پێ دەبەخشێت بە پێداچونەوەی ڕەفتارەکانی بێ ئەوەی کەسایەتی لەکەدار بکرێت، بێ ئەوەی هاوەڵەکانی ئاگادار بکرێتەوە، پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) لەسەر مینبەرەوە فەرمویەتی (**ما بال اقوام**

یفعلون کذا و کذا و دون ان یذکر اسم احد منهم) بە واتای: حاڵی ئەو کەسانە چیە کە وادەکەن و وا دەکەن بێ ئەوەی ناوی هیچ کەسێکیان بهێنێت.

ـ منداڵ رابێنە تا رێزی مامۆستاکانی بگرێت، چونکە رێزگرتنی خاوەن زانست بەشێکە لە رێزگرتنی زانستەکە، شافعی وتویەتی: چومە شاری مەدینە ئەوەی لە مالکی کورێ ئەنەس بینیم شکۆمەندی و رێزگرتنی بوو لە زانست، بەمە ش ئەدەبم زیادی کرد، تا ئەوەی کاتێك لە لایدا بووم، دەمویست لاپەڕەیەك لە کتێبەکان هەڵبدەمەوە بە هێواشی و لە سەرخۆیی هەڵمەدایەوە تا ئیمام گوێی لێنەبێت!

ـ پێویستە منداڵ بە شێوازێکی روون لە هەڵەکانی ئاگادار بکرێتەوە، و جوان، بەڵام تێگەیاندنی بەوەی کەوا کەسێکی خراپ و گەمژەیە بە دەرەنجامی خراپ دەشکێتەوە، ئەو کات هەست بە کەمیو لاوازی دەکات، لە روانگەی ئەو خۆ بە کەمزانینەوە هەڵسوکەوت دەکات.

ـ پاراستنی نیعمەتەکان ئەدەبێکە لە ئادابی ئیسلامی، وە بەشێکە لە سوپاسگوزاری خوای گەورە لەسەر ئەو بەخششانەی کە پێی بەخشیوین، پێویستە خێزان منداڵەکانی وا رابێنێت بڕێکی خواردنی زۆر زیاتر لە پێویستیەکانی خۆی نەخاتە نێو قاپی خۆراکەوە، گەر وای کرد پێویستە ناچار بکرێت بە خواردنی، تا جارێکی تر ئەمە دوبارە نەکاتەوە.

ـ گرنگە ئەگەر شتێکی بەنرخ لە منداڵدا شکا، یان هەڵەیەك نەهامەتی نەمانزانی کێ کردویەتی با سزای ئەو منداڵەیان نەدەین کە [illegible] چاو لە ئاست ئەوەی درۆی کردوە دابمەزرێنن [illegible]

نارامبگرین تا راستیەکان دەردەکەون، یان دڵنیایی ببەخشینە ئەوەی راست دەکات، هەرچەندە هەڵەکەشی کردبێت.

ـ کاتێك منداڵ لە تەمەنی دە یان یازدە ساڵاندا بوو، ئەوا بۆ پێشەنگ و نمونەیەکی باڵا دەگەڕێت، چاك وایە لەم کاتەدا باسی ژیان و ڕەوشتی گەورە پیاوان و خاوەن کەسایەتی و کەڵە پیاوانیان بۆ بکەین تا بیکەنە سەرمەشق و لاساییان بکەنەوە.

ـ بایەخ پێدانی دایك بۆ پێگەیاندنی نەوەیەکی باش ئەوە دەخوازێت کە ڕۆژانە کاتێك دیاری بکات بۆ خوێندن بە منداڵە بچوکەکەی، و هەندێك لەوانەی دەیخوێنێتەوە بۆ منداڵەکەی روون بکاتەوە، ئەمەش لە تەمەنی پێنج ساڵان ودواتردا، هەروەها پێویستە هەوڵبدات لە میانەی ئەو خوێندنەوەوە ماناو چەمکە ئیسلامیە بنەڕەتیەکان لە ئەقڵ و دەوونی منداڵەکەدا بچێنێت.

ـ زۆرجار منداڵان دەبنە مایەیی وەڕسبوونی کەسوکاریان بە تایبەت لەکاتی مۆڵەتەکاندا، چونکە هەست بە بێزاری و بێتاقەتی دەکەن، بۆیە ناردنی منداڵ بۆ ناوەندێکی هاوینەیی یان بەرنامەیەکی فێربوون یان پەروەردەیی بە کارێکی زۆر گرنگ دادەنرێت.

ـ هاوڕێیەتی گرنگە لە ژیانی منداڵدا، گەر منداڵەکەتت بینی هاوڕێیەتی کەسێکی خراپی دەکرد، ئەوا باسی خراپی ئەو منداڵەی بۆ مەکە، بەڵکو بانگی ئەو منداڵە بکە بۆ ماڵەوە تا زیاتر بیناسیت، بەهێمنی لەگەڵ کوڕەکەتدا گفتوگۆ بکە سەبارەت بە هەندێك لەو شتانەی کە لەو منداڵەوە وەریگرتوە، ڕاشکاوانە باسی هاوڕێکەی بۆ مەکە،

هەوڵبدە ماوەی تێکەڵاوبونی لەگەڵ ئەو منداڵەدا بە پێی توانا کەم کەیتەوە.

ـ منداڵ ناگادار بکەرەوە کە قسە بۆ کەسانی نەناس نەکات، شیرینی ودیارییان لێ وەرنەگرێت، داوای لێبکە لە قوتابخانە لەگەڵ کەسی نەناسدا دەرنەچێت، هەرچەندە وتی باوکت منی ناردووە بەدوتدا یان دایکت منی بە دوتدا ناردووە، هەڵەو کەمتەرخەمی لەم کاروبارانەدا پێدەچێت ببێتە مایەی رودانی کارەسات.

ـ منداڵەکەت هانبدە کە یارمەتی بەسالاچوان بدات بۆ پەڕینەوە لە شەقامەکاندا، هەروەها هانیان بدە تا یارمەتیان بدات لە هەڵگرتنی هەندێك لە کەلوپەلەکانیان،و دابین کردنی هەندێك لە پێویستیەکانیان، کاتێك ئەمانەی کرد ستایشی بکەو پاداشتی بدەرەوە، سەرسامی خۆتی بۆ دەربڕە بەهۆی ئەم کارە چاکانەیەوە.

ـ پێویستە بەشێوازی جۆراوجۆر بۆ منداڵەکانی رونکەینەوە کە هەموو ئەو شتانەی لە خەڵکەوە دەیبیستین راست و ورد نین، تێیاندایە راست و وردە، هەروەها درۆشی تێدایە، هەروەها راستی وا هەیە ئەوانەی گێراویانەتەوە زۆرن و، تێیدا نییە، خوای گەورە فەرمانی پێکردوین بە وردبینیکردن پێش راستاندنی ئەو شتانەی بۆمان دەگوێزرێتەوە.

ـ لەسەر دایباب پێویستە کاتێك کوڕ و کچەکانیان دەگاتە تەمەنی حەوت ساڵی لەسەر رۆژوو گرتن رایان بهێنن تا لەسەری ڕابێن، بۆ ئەم مەبەستە هان بدرێن نەك بە زیری توندوتیژی، چونکە رۆژویان لەسەر واجب نیە تا دەگەنە تەمەنی بالغبوون.

ـ منداڵان پێویستیان بە کەسانێك هەیە فێری ئادابی مۆڵەت وەرگرتنیان بکات لە دەرگادان و سڵاوکردن، نەکردنەوەی هیچ دەرگایەکی داخراو لە ژوورێکدا کاتێك کەسانێك تێیدا دانیشتبێتن یان نوستبێتن، هەندێك لە منداڵان لە دەرگا دەدەن بەڵام دەچنە ژوورەوە پێش ئەوەی بواری چونە ژوورەوەیان پێبدرێت، ئەمەش لە هەڵە باوەکانە.

ـ منداڵ رابێنە لە هەموو بارودۆخێکدا دامێنی داپۆشێت، بەردەوام جەختکەرەوە کوڕی منداڵ لەبەرچاوی کچدا جلەکانی نەگۆڕیت، وە کچانیش جلەکانیان لە بەرچاوی کوڕاندا نەگۆڕن، هەرچەندە بچوکەکان خوشك و برای یەکدی بن.

ـ منداڵ بۆ ئەوەی بزانێت کە خاوەنی کەسایەتیەکی بەهێزە پێویستی بە زانینی ئەو شتانە هەیە کە پێی جیادەکرێتەوە لە کەسانی تر، هەروەها پێویستی بە دەستەبەرکردنی ئەندازەیەکی باش لە چاودێری و بەڵێن پێدان هەیە، سەرەڕای دورکەوتنەوە لە رەخنەلێگرتنی بەرامبەر بە هاوەڵ و براکانی.

ـ کاتێك یەکێکمان دەیەوێت ئامۆژگاری منداڵێکی بکات بەهۆی هەڵەیەکەوە کە کردویەتی، با تەمێکردنی منداڵەکەی دوای هێمن بونەوەو نەمانی تورەییەکەی بێت، وە لە چوارچێوەی پاراستنی ئاشتی نێو ماڵ و پەیوەندی چاکی لەگەڵ نەوەکەیدا بێت.

ـ قسەکردن لەگەڵ منداڵدا بە دەنگێکی نزم تورەیی کەمدەکاتەوە، ئاماژەیەکیشە بۆ منداڵ لەسەر توانای پەروەردکار بۆ زاڵبون بەسەرخۆی و

ئەویشدا، ئەمەش شتێکی گرنگە تا پەروەردکار لەبەرچاوی منداڵدا وەک کەسێکی دانا و بەتوانا دەرکەوێ لە ئەنجامدان ئەرکە پەروەردەییەکانیدا.

ـ گرنگە کاتێ ئێمە منداڵ رادێنین لەسەر خوێندنەوە و داوای لێبکەین چیرۆکێك یان کتێبێك بکاتەوە با منداڵەکە لەباری حەسانەوەو دڵخۆشیدا بێت، گەر داوای خوێندنەوەیان لێبکەین لەباری تورەیی یان ماندووبوندا ئەوا بەدەماغەوە نایەن، یان زیاتر دوردەکەونەوە لە خوێندنەوە، لەراستیدا ئەمە بەسەر زۆرێك لەکاروبارەکاندا دەچەسپێت.

ـ مافی کوڕان و کچانە لە ژوری تایبەتی خۆیاندا هەست بە تایبەتمەندی بکەن و دەرگای ژورەکانیان دابخەن، بەڵام پێویستە دڵنیابین لەوەی کەوا ئەمە بەکارناهێنن بۆ ئەنجامدانی هەندێ شتی خراپ و مەترسیدار، ئەگەر وایان کرد پێویستە دەرگای ژورەکانیان کراوە بێت تا بەڵێن دەدەن بەوەی جارێکی تر ناگەڕێنەوە بۆ سەر ئەو کارە خراپانە.

ـ منداڵ زۆر حەز دەکات هەموو شتێك بگوڕێت بۆ کێبڕکێ، پێویستە هانیان نەدەین بۆ ئەم کارە، چونکە زۆرجار کێبڕکێ پەیوەندە بە خۆپەرستی و خۆویستیەوە، لەبری ئەمانە هانیان بدەین بۆ هاوکاری و هەماهەنگی وخۆشی خستنە نیو دڵ و دەرونی هاوەڵ و هاوڕێکانیەوە.

ـ زۆرێك لە منداڵان لە جێبەجێکردنی ئەرکی قوتابخانەدا سستن، ئەمەش کارێکی سروشتیە، پێویستە خێزان یارمەتی منداڵەکانی بدات و دایك لە تەنیشت منداڵەکەیەوە دانیشێت لەکاتی جێبەجێکردنی ئەرکەکانیدا، وە یارمەتیان بدات بۆ لەبەرکردنی وانەکان و گەیشتن لە

وانەیەی لەبەری کردوە، پێویستە بەوردی بەرامبەر کەمتەرخەمی مامەڵە بکرێت کە هەندێکجار رودەدات.

ـ کاتێک رێگری لە منداڵ دەکەین بۆ شتێک، چاك وایە جێگرەوەی ئەو شتەی کە رێگریمان لێکردوە بۆی ئامادە بکەین، گەر وتمان یاری بەوە مەکە، با پێی بڵێین دەتوانیت یاری بەمەیان بکەی، گەر پێمان وت هاوڕێیەتی فلان کەس مەکە ئەوا پێی بڵێین دەتوانیت هاوڕێیەتی فلان یان فیسار کەس بکەیت باشترە هەروەها...

ـ زۆرێك لە منداڵان گریانی بەردەوام و هاوار هاوار و شکاندنی هەندێ شت و بەکارهێنانی هەندێ وشەی نەشیاو بەکاردێنن بەمەبەستی سەرەنجڕاکێشان یان گەیشتن بە هەندێك لە داواکاریەکانیان، لەم بارەدا فەرامۆشکردن و گوێپێنەدان لە شێوازە چاکەکانی چارەسەرکردنە.

ـ هەندێك چیرۆك و نامیلکە بۆ منداڵەکەت بکڕە، کە باس لەو کەسانە دەکات کە رۆڵی سەرکردایەتیان بینیوە لەم نەتەوەو دەسکەوتی گەورەیان بەدەستهێناوە، ئەمەش بە مەبەستی بەرزکردنەوەی ئاستی خولیاکانی منداڵ و دۆزینەوەی پێشەنگێك کە پێوەی هۆگربن.

ـ منداڵ هەوڵی دۆزینەوەی جیهانی دەوروبەری خۆی دەدات، لەرێگای دەست لێدان و هەڵوەشاندن، هەڵوەشاندنەوە هەندێك جار لە شێوەی تێکدانی هەندێك ئامرازی نێو ماڵدا دەردەکەوێت، ئەمەش پێویستی بە ئارامی و خۆگریە، وە هێنانی هەندێك یاری کە توانای کرندنەو بەستنی هەیە، تا منداڵ ئارەزووە دیاریکراوەکانی جێبەجێ بکات.

ـ راهاتنی منداڵان تا لە ژیانیاندا پابەندی سیستەمێکی دیاریکراوبن کارێکی بنەڕەتیە لە پەروەردەدا، بەڵام پێویستە سەرەنجی ئەوە بدەین منداڵ پێش تەمەنی پێنج ساڵان دەرك بە مانای سیستەم و گرنگی پابەندبوون پێوەی نازانێ، جا پێویستە بەردەوام ئاگاداری بکەینەوەو فێری بکەین بەردەوام بێت لەسەر شێوازێکی رەفتارکردن، بەبێ ماندووبون و بێزار بوون.

ـ بە دەگمەن منداڵێك دەبینیەوە تورە نەبێت، گەر منداڵێکمان بینی تورە نەدەبوو وە هەڵچوونی نە بوو، ئەوا پێویستە دڵنیا بینەوە لەوەی ئایا کەسێکی تەندروستە، پێدەچێت ئەوە نیشانەی سستی گەشەکردنی بێت، پێویستە لەسەرمان هەرچۆنێك بێت منداڵ فێربکەین چۆن گوزارشت لە تورەبونەکەی بکات بە گوتار نەك بە رەفتاری هەڵە.

ـ پێویستە پەروەردکار دەستەوەستان نەبێت بەرامبەر هەندێك لە هەڵسوکەوتی هەڵە، کە لە هەندێك لە منداڵەکانیەوە رودەدات،بۆ نەم مەبەستە داوای ئامۆژگاری بکات لە هاوڕێیەکی سەرکەوتووی لە بواری پەروەردەدا، یان پرسیار لە کەسێکی پسپۆڕ بکات لەکاروباری پەروەردەدا، یان کتێبێکی باش بکڕێت کە ئاستی رۆشنبیری پەروەردەیی بەرزبکاتەوە.

ـ زۆرێك لە توێژینەوە پەروەردەییەکان ئاماژە بەوە دەکەن، باوکانەی بەسۆز و پەرۆش و یارمەتیدان جیادەکرێنەوە، ئەوانەی ستا هەوڵ و کۆششی نەوەکانیان دەکەن، بەم کارەیان هانی نەوەکا[illegible] بەرەو خۆگری و کۆڵنەدان، دەبا میهرەبان بین لە هەست وسۆز ۰

ـ گرنگی راستگۆیی لە ژیانی مسوڵماندا بۆ منداڵەکەت رونبکەرەوە، فێری بکە مرۆڤ گەر نەیتوانی قسەی راست بکات با بێدەنگ بێت، چونکە کەسی بێدەنگ هیچ گوزارشتێکی ناخرێتە پاڵ و هیچ تاوانێکیشی ناگات، تا ئەو کاتەی دەستەوەستان بێت لە گوتنی حەقدا.

ـ بۆ فێربونی منداڵەکەت بەدەستکراوەیی پارە خەرج بکە، سەلێنراوە کە فێربونی باش تێچونی دارایی زۆرە، بەڵام لە مەودای دووردا فێربونی خراپ تێچونەکەی زۆر زیاترە.

ـ ئەمرۆ گازندەکردن لە هەموو شتێکدا زیادی کردوە، هەروەها شێوازی رەخنەگرتنیش، زۆرێك لە دایکان و باوکان باس لە ناڕەحەتی و گرانی ژیان و گوزەران دەکەن، هەرچەندە ئەم شتانە سروشتیە، بەڵام دەبێت بزانین لەگەڵ ئەوەدا پێویستە مژدەو گەشبینی بڵاوبکەینەوەو باس لە بەخشش و نیعمەتەکانی خوای گەورە بکەینەوە کە هەموو سنورێکی تێپەڕاندوە.

ـ هەندێك لە دایکان و باوکان بێدەنگی و فەرامۆشکردنیان پیادەکردوە لە پەروەردە کردنی کوڕ و کچەکانیاندا، تا ئەو کاتەی کەسێکیان دەکەوێتە نێو هەڵەیەکی گەورەوە و ئەوکات بەرویدا هەڵدەشاخێن و سەرزەنشتی دەکەن، شێوازی پەروەردەی راست خۆی لە دانانی بنەمای رون و ئاشکرای هەڵسوکەوتکردندا دەبینێتەوە، هەروەها یادخستنەوەی منداڵەکانیش ناوبەناو بەو بنەمایانە.

ـ کاتێك منداڵەکان لە ماڵەوەدا لەسەر یاریکردن بە یەکێك لە یاریەکانیان دەمەقاڵێ دەکەن، شێوازی راست ئەوەیە ئەو یاریە دەستی

بەسەردا بگرێت و بۆ ماوەیەکی دیاریکراو رێگرییان لێبکەیت لە یاریکردن، تا شێوازی پێکەوە یاری کردن فێربن و قەناعەتێکیان بۆ دروست دەبێت کە شەڕکردن لەسەر یارییەکان بە زیانی هەمویان کۆتایی دێت.

ـ ئاشکرایە زۆرێك لە خێزانە مسوڵمانەکان لە هەستانی منداڵەکانیان بۆ نوێژی بەیانی شکستیان هێناوە، ئەمەش بەهۆی جەختنەکردنەوە لەسەر گرنگی نوێژی بەیانی و درەنگ نوستنی منداڵەکان لەشەودا، ئەمەش کارێکی زۆر مەترسیدارە، پێویستە بەوپەڕی خێراییەوە کاربکرێت بۆ لابردنی ئەم دیاردە خراپە.

ـ گەر خوای گەورە نیعمەتەکان و بەخششەکانی فراوان کرد لەسەر خێزانێك، ئەوکات گرنگە ژورێك دیاری بکەن بۆ یاری منداڵان، ئەمەش هانیان دەدات لەسەر یاریکردن، ئەوکات هەموو مااڵەکە بەشێوەیەکی باش و بەهێمنی و رێکوپێکی دەمێنێتەوە.

ـ منداڵی تەمەن چوارسااڵن پێویستە چیرۆکی بۆ بگێڕیتەوە، و هەندێك چیرۆکی خۆش و بەسودیشی بۆ بخوێنیتەوە، تا منداڵەکە چێژ وەربگرێت و بایەخی زیاتر بدات بە وانەی بۆی دەخوێنینەوە، پێویستە ئەو چیرۆکانەی بۆ بخوێنینەوە کە باس لەو شتانە دەکات کە منداڵەکە خۆشیدەوێت، وەك جۆرێکی دیاریکراو لە ئاژەڵ یان لە میوە.

ـ لە هەڵە پەروەردەییەکان کە دایکان و باوکان تێیدەکەون، شیکارکردنی ئەرکی قوتابخانەیە لەبری منداڵەکانیان، ئەمەش وا دەکات

منداڵەکە هەست بەوە بکات کە دەستەوەستانە و هانی دەدات لە بەرپرسیارێتی رابکات.

- هەموو کوڕان و کچانێك هەڵەو رەفتارگەلێکیان هەیە حەز ناکەن باوانیان پێی بزانن، چاك وایە پەروەردکاری لێهاتوو خۆی لێ بێناگا بکات، کەر پێویست بوو بیخاتە روو، بەڵام با بەشێوەی ئاماژەدان بێت نەك ڕاشکاوانە.

- کاتێك کەسێك لەئێمە تا دەرەنگانێکی شەو دەمێنیتەوە، پەردەکاتەوە لە یارمەتیدانی منداڵەکەی تا لە کاروبارێکدا پێشکەوێت، ئ کێشەو بارێکی بۆ چاکبکات، با ئاگاداری نەوەکانی بکاتەوە، تا هەستبکەن کەوا جێگای بایەخ و چاودێری کەسوکاریانن.

- نەوەکانمان دەتوانن باشترین خەڵات بەدەستبێنن گەر توانیمان ڕێزیان بکەین، بەوەی ڕۆژانە نیو کاتژمێر تەرخان بکەن، بۆ ئەنجامدانی کاتکی بەسود بۆ خۆیان یان بۆ خێزانەکانیان.

پەروەوامبون لە ئامۆژگاریکردنی منداڵان و فەرمان پێکردن و ڕێگریکردن لێیان زیانی دەرونی زۆریان پێدەگەیەنێ، ئەوکات لەنێوان ن و ئەوانەی پەروەردەیان دەکەن بەربەستی زۆر دروست دەبن، جا فەرمان پێکردن و ڕێگریکردن وەك خوێی چێشت وابێت.

ر ویستمان ستایشی منداڵێك بکەین با ستایشی کەروتێکۆشانەکەی بکەین نەك خودی خۆی، وەك ئەوەی پێی بڵێین: ئەو تاقیکردنەوەی دواییدا بەدەستت هێنا نایابە، ئەمە چاکترە پێی بڵێین: تۆ ئەی (خالید) قوتابیەکی تێکۆشەریت.

ـ منداڵ فێربکە بە هێواشی بدوێت، وە رایببێنە کە پیتەکان لە دەروازەی راستی خۆیانەوە دەربکات، ئەمەش وا دەکات بایەخدان بە زمان لە ناخیدا چەکەرە بکات و لە سەرەتای ژیانیەوە دەست پێبکات.

ـ کاتێك خێزانێك ویستیان بە ئۆتۆمبیلی خۆیان گەشتێکی درێژ ساز بکەن، چاك وایە یەکێك لە نەوەکانیان راسپێرن بە ئامادەکردنی پێشبڕکێیەکی رۆشنبیری و پێشکەشکردنی لە میانەی گەشتەکەدا، ئەمەش بەمەبەستی سود وەرگرتن لە کات و بوار نەدان بۆ شەڕو دەنگەدەنگی منداڵان لەناو ئۆتۆمبیلەکەدا.

ـ منداڵ رابێنە ئەو شتانەی کە لە هاوڕێ و هاوەڵەکانی وەری دەگرێت ، بۆخاوەنەکانی بگێڕێتەوە، بیری بخەرەوە کە پێویستە لە کاتی گەڕانەوەدا کەرەستەکان لە باریکی باشدابن وەك کاتی وەرگرتنی.

ـ پێویستە دایك و باوك خۆ بەدوربگرن لە لێدانی منداڵ، بەتایبەت لە کاتی تورەییدا ، گەر منداڵ هاواری بە خوای گەورە کرد، دەستبەجێ دەست هەڵبگرن لە لێدانی، تا ڕێزو گەورەیی خوا لە ناخی خۆیان و منداڵەکانیاندا بەرجەستە بێت.

ـ پێویستە لەسەر دایباب منداڵەکانیان فێری دەربڕینی جوان بکەن، گەر منداڵەکە درۆی کرد با پێی نەڵێین: درۆت کرد، بەڵکو پێی بڵێین: ئەمە پێچەوانەی واقیعە، گەر رای خۆی گۆڕی پێی نەڵێین: تۆ هەر ڕاژەی رایەکەت هەیە بەڵکو پێی بڵێین: دوێنێ راکەت جیاواز بوو.

ـ منداڵ هانبدە تا متمانەی بەخۆی هەبێت، وا مامەڵەی لەگەڵدا بکە کەوا کەسێکی متمانە پێکراوە، بەردەوام ئاگاداری بکەرەوە کە پشتیوان بە خوا لە ئایندەدا دەتوانێت زۆر کاری چاک ئەنجام بدات.

ـ چاک وایە لە باری ئاساییدا بەدوور درێژی لەگەڵ منداڵەکانماندا بدوێین، بەڵام لە کاتی ڕێنمایی و سەرزەنشتکردندا چاک وایە بەپێی توانا کورتی بکەینەوە.

ـ پێویستە دایک ژینگەیەکی ئارام بۆ منداڵەکانی فەراهەم بێنێت، ئەمەش لە میانەی هێمنی و ئارامی ماڵەکەیدا، وە لە میانەی بڵاوکردنەوەی خۆشەویستی و بەزەیی و ڕێزگرتنی دوولایەنە، ئەمەش هانی منداڵ دەدات خەڵکانی تری خۆشبوێت و گومانی باشیان پێ ببات.

ـ نەوەکانمان پێویستیان بە ئەقڵێکی کراوە هەیە تا ساز بێت بۆ تێگەیشتن و وەرگرتنی شتی نوێ ، دواتر هەڵوێستێکی پێگەیشتوانە لە بەرامبەریاندا بنوێنین، ئەمەش دەخوازێت گفتوگۆی هێمنانەی دارێژراو لەسەر بنەمایەکی زانستی بکەینە میکانیزمێکی سەرەکی بۆ پەیوەندی لەگەڵ نەوەکانماندا.

ـ گەر ئەوانەی دەمانەوێت بیڵێن بە منداڵەکەمان هەموومان وت، ئەوا دواتر ناچار دەبین دووبارەی بکەینەوە، ئەمەش دەبێتە مایەی بێزاری و بێتاقەتی، با هەوڵبدەین شتێکیان پێبڵێین کە حەز دەکەین پێیان بوترێت، ئەوانی تر هەڵگرین بۆ کاتێکی ترو بۆنەیەکی دی.

ـ شتێکی باشە خێزان دوو هەفتە جارێک هەستێت بە ئەنجامدانی گەشتێکی کورت، ئەمەش دەبێتە مایەیی زیادبوونی خۆشەویستی نێوان

ئەندامانی خێزان ، هەروەها خۆشحاڵ و چاالکتریان دەکات بۆ کاروچاالکی و فێربونی زانست.

ـ کوڕەکەت هانبدە با هاوڕێیەکی باش بێت، ئەمەش لە میانەی ستایشکردنی هاوڕێکەی لە بەرامبەر خەڵکیداو ئامۆژگاریکردنی بەشێوەیەکی نهێنی و یارمەتیدانی تا لە خۆیندندا سەرکەوتوو بێت.

ـ لەکاری چاکەدا پەروەردەی دەرون و چاککردنی خوو ڕەوشت بۆ مرۆڤ فەراهەم دێت ، گرنگە دایکان کچەکانیان هانبدەن یارمەتی بێوەژنان بدەن لە خزمان و ئەوانەی نیشتەجێی گەڕەکەکەن و هەندێ لە پێداویستیەکانیان بۆ دەستەبەر بکەن، ئەمەش پاداشتی گەورەی لای خوای گەورە هەیە، پلەی دایکان و کچانی پێ بەرز دەبێتەوە.

ـ منداڵ هانبدە با لە خەرجی ڕۆژانەیدا دەست بگرێتەوەو هانی بدە بەشێك لە خەرجیەکانی پاشەکەوت بکات بە مەبەستی خێرکردن و لە پێناو کڕینی هەندێك شتی گرنگ کە لەکاتی ئاساییدا ناتوانێت بیانکڕێت، بەهەر حاڵ منداڵانێك کە ئاستی زیرەکیان بەرزبێت، بەسروشتی خۆیان حەز لە چاك ڕێکخستن و پاشەکەوت کردن دەکەن لە بەکارهێنانی دەرامەتەکانیاندا.

ـ هەندێك لە دایکان بڕوایان وایە پێدانی شروبی هێمن کەرەوە وخەولێخەر بۆ منداڵ باشترین ڕێگایە تا بە قوڵی بخەوێت و پشوو بدات، ئەمە شتێکی هەڵەیە، چونکە شروبی خەولێخەر دەبێتە هۆی پەکخستنی گەشەکردنی دەزگای دەمارەکان لە منداڵدا، لەبری ئەمە شوربەیەی لە گەرماوێکی گەرمدا، خۆیندنەوەی چیرۆکێکی جوان و داببەزە بۆی

ـ هانی منداڵ بده تا تێکەڵاوی هاوڕێکانی بێت بۆ یاریکردنی بە کۆمەڵ، چونکە یاریکردن لەگەڵ کۆمەڵێکدا منداڵ رادێنێت لەسەر بیرکردنەوەی بە کۆمەڵ و خزمەتکردنی کۆمەڵ، هەروەها لە میانەی یاری بە کۆمەڵەوە فێری دادپەروەری و پابەندبوون بە یاساکانەوە دەبێت.

ـ یارمەتی منداڵەکەت بدە پرسیارەکانی بخاتە روو، سەرەنج و تێبینیەکانیشی دەربڕێ، ئەمە پێویستە کاتێك زانرا منداڵەکە کەسێکی داخراوە، یان کەسێکە زۆر حەز لە یاریکردن دەکات و رۆچووە لە یاریکردندا.

ـ با یارمەتی منداڵەکان بدەین تا بەزمانی پاراو بدوێن و بۆ ئەم مەبەستە هان بدرێن، دەشێت هەندێك کاسێتی بۆ دابین بکەین کە هۆنراوە و سرودی پاراوی تێدا بێت، خەڵاتیشی بۆ دابنێین کاتێك بڕی لەبەرکردنی زیادی کرد.

ـ کاتێك منداڵ دەگاتە تەمەنی یازدە ساڵی شیاوە بۆ ئەوەی رایبێنین کاروباری تایبەتی وکەسی خۆی بنوسێتەوە، پێویستە بۆ ئەم مەبەستە یارمەتی بدەین، هاندانی بدەین بۆ تۆمارکردنی هەموو ئەو کارانەی کە دەیەوێت لەماوەی هەفتەیەکدا لەچالاکی و ئەو ئەرکانەی کە لە ئەستۆیدایە تۆمار بکات، ئەمەش یارمەتی دەدات تا کەسێکی وردو روون بێت لە کارەکانیدا.

ـ هەرچەندە پەروەردکار هەڕەشەکانی کەم بکاتەوە ئەوە بەڵگەیە لەسەر کارامەیی و لێهاتویی، بەهەر حاڵ راست نیە هەڕەشە لە منداڵ بکەی بۆ ئەنجامدانی کارێك کە ناتوانێ جێبەجێی بکات، وەك ئەوەی

پەروەردکار پێی بڵێ: گەر لە ژورەکەت هاتیتە دەرەوە پێش تەواوکردنی ئەرکی قوتابخانەت ئەوا قاچت دەشکێنم! ئەم هەڕەشەکرنە بێسودە چونکە منداڵ دەزانێت ئەمە جێبەجێ ناکرێت.

ـ هەندێك لە منداڵان بە شەڕەنگێزیەوە گوزارشت لە ناڕەحەتیەکانیان دەکەن بە هۆی بچوکی و تەنگی ئەو شوێنەی کە تێیدا نیشتەجێن و ناشێت بۆ جوڵەو یاریکردن، چارەسەر خۆی لەوەدا دەبینێتەوە هەندێك لە یاریەکانیان لەسەربان دابنرێت یان بردنیان بۆ پارك و شوێنی کراوە تا ئەوەندە یاری بکەن شەکەت و ماندووبن.

ـ کاتێك نەوەکانمان بەسۆز و خۆشەویستی پێویست پاراو ناکەین، ئەمە هانیان دەدات بۆ ئەنجامدانی زۆرێك لەکاری سەرەڕۆیی بەمەبەستی سەرەنجڕاکێشانی دەوروبەر، بایەخدان بە نەوەکان و ستایشکردنیان و پرسیارکردنی بارودۆخیان وا دەکات هەست بە سۆز و عاتیفەی تەواو بکەن، ئەمەش لە زۆر هەڵسوکەوتی هەڵە دوریان دەخاتەوە.

ـ پێویستە بەردەوام بۆ منداڵی رونبکەینەوە کە ژیانی دونیا خانەی تاقیکردنەوەیە، هەموو خەڵکی لە تاقیکردنەوەدان، ئەم تاقیکردنەوەیە دەشێت بە دەوڵەمەندبوون بێت، یان بە هەژاری، یان بە تەندروست باشی، یان بە نەخۆشی، کەسی سەرکەوتوو ئەو کەسەیە سوپاسی خوا بکات لە خۆشی و ناخۆشیدا، لە هەموو بارەکاندا دامەزراو بێت.

ـ منداڵ ناڕاستە بکە بەوەی بە چاکی ئاگاداری ئەوانەی دەوروبەری بێت، ئازاریان نەدات بە جوڵەیەك یان وشەیەکی نەگونجاو یان دەنگە

دەنگ و ژاوەژاو، کەسی بڕوادار سوڕە لەسەر ئە وەی مسوڵمانان هیچی لێ نەبینێ جگە لە جوانی و چاکی و ڕێکی.

ـ منداڵ لەسەر هەڵگرتنی بەرپرسیارێتی رابێنە، سەرەتا لە نێو خێزاندا ولە میانەی راسپاردنی بە کڕینی هەندێك شتومەکی پێویست لە بازاڕ و دوکاندا، یان ئامادە کردنی پێشبڕکێیەکی ڕۆشنبیری یان بەرنامەیەکی خۆشی، زۆرێك لە باوکان بایەخ بەم بابەتانە نادەن، بۆیە پێگەیشتنی نەوەکانیان دوادەکەوێت، لەوانەیە ئەمەش ببێتە مایەی ئەوەی منداڵ ڕابێت لەسەر پاڵدانەوەو گوزەران لە پەراوێزی ژیاندا.

ـ گرنگە بۆ کوڕ و کچەکانمانی ڕونبکەینەوە کە ژیانی مسوڵمان لەم دونیایەدا بریتیە لە زنجیرەیەك لە ئامەنەت پارێزی، خاوێنی و پایەکانی ئیسلام و ڕاستگۆیی و دەستپاکی و پاکیزەیی هەمویان ئەمانەتن و پێویستە جێبەجێیان بکەین، وەك چۆن خوای گەورە داوامان لێدەکات، هەوڵبدەین لە هیچ شتێکیاندا کەمتەرخەمی نەکەین.

ـ زۆرجار نەوەکان پرسیار و کێشەی زۆریان هەیە، بەڵام سەرقاڵی دایباب بواریان پێ نادات بیخەنە ڕوو، بە بڕوای من کۆبونەوەی نیومانگی بۆ خێزان هەڵی خوازراو بۆ ئەم مەبەستە دەڕەخسێنێ.

ـ گرنگە بەربەستی ناوەکی لای منداڵ دروست بکەین، تا لەشەرم و ترسی خوای گەورەدا دوور کەوێتەوە لە خراپەو کاری ناشیرین، یان لەبەر بەرزی وشکۆیی ناخودەرونی خۆی، ئەمەش پێویستی بە دوو شت هەیە پێدانی پانتاییەکی باش لە ئازادی لە زۆرێك لە کاروبارەکاندا، سپاردانی هەندێك بەرپرسیارێتی پێی بۆ ئەنجامدانی هەندێك ئیش وکار.

ـ منداڵ رابێنە تا ئەو پەڕی توانا سود لە کات وەربگرێت، ئەگەر وتی: نوسینەوەی ئەرکێك پێویستی بە کاتژمێرێکە پێی بڵێ: دەکرێت لە پەنجا خولەکدا جێبەجێی بکەیت، ئەگەر وتی سەردانێکی کورت پێویستی بە نیو کاتژمێرە پێی بڵێ دەکرێت خۆت رابێنی لە بیست خولەکدا جێبەجێی بکەیت هەروەها..

ـ بۆ منداڵەکەتی رونبکەرەوە چۆن خەڵکی تا رادەیەکی زۆر لێکدەچن، هەر بۆیە ئەو شتانەی ئازارمان دەدەن ئازاری خەڵکانی تریش دەدەن، ئەوشتانەی دڵخۆشمان دەکەن، خەڵکی دیکەش دڵخۆش دەکەن، گرنگە مرۆڤ هەوڵبدات خۆشی بخاتە نێو دڵ ودەرونی برا مسوڵمانەکانیەوە.

ـ ئەگەر منداڵ گازندەی کرد کە شتێك لە قوتابخانەدا بێزاری دەکات، ئەوا ئەو گلەییە فەرامۆش مەکەو بچۆ بۆ لای بەڕێوەبەرو گفتوگۆی لەگەڵدا بکە سەبارەت بەو گرفتە، گونجاو نیە لەگەڵ مامۆستاکان یان قوتابیەکاندا باسی بکەیت، چونکە کارەکان ئاڵۆز دەبن.

ـ گەر پەروەردکار هەستی کرد درۆکردنی منداڵەکەی زیاتر بووە،و بەردەوامە لە سەر درۆکردن تەنانەت دوای گفتوگۆکردنیش لەگەڵیدا، چاك وایە لەم کاتەدا بیبەی بۆ لای کەسێکی پسپۆڕ پێش ئەوەی درۆکردن ببێتە بەشێك لە هەڵسوکەوتی گشتی منداڵەکە.

ـ منداڵ ئاگادار بکەرەوە لەوەی لەگەڵ کەسی نەناسراودا سوارنە بێت یان نەڕوات بۆ شوێنێك، ئاگاداری بکەرەوە لەوەی شەوان بە شەقامی

تاریك و تەنگەبەردا نەڕوات، داوای لێبکە ئاگادارت بکاتەوە لە هەر تەنگەتاوێك کە ڕووبەڕووی دەبێتەوە.

ـ ئەرکی قوتابخانە ڕۆڵێکی گەورەی هەیە لە فێربونی نەوەکاندا، لەسەر کەسوکار پێویستە جەخت لەوە بکەنەوە کەوا نەوەکانیان بە چاکترین شێوە ئەرکەکانیان جێبەجێ کردووە، ئەمەو هاندان و پاداشتکردنیان لە هەندێ حاڵەتدا کارێکی بەسوودە.

ـ گەر منداڵ کارێکی ناشەرعی ئەنجامدا، شێوازی پەروەردەیی ڕاست لێمان دەخوازێت پێی بڵێین: ئەمە کارێکی حەرامە، ئەم کارە خوای گەورە پێی ڕازی نیە، هەندێك لە دایك و باوکان دەڵێن: ئەو کارە عەیبە، یان زیان بەخشە، ئەمەش لە ناخی منداڵاندا دەچەسپێت، بۆیە لەبەر ڕوودانی زیان کاتێك خەڵکی دەیبینێت لەوکارە دوور دەکەوێتەوە، ئەمەش کارێکی باش نیە.

ـ فشار مەخەرە سەر منداڵ تا یەکەم یان دووەم بێت بەسەر هاوڕێکانیدا، بەڵام هانی بدە بە شێوازێکی باش بخوێنێت، ژینگەیەکی لەباری بۆ بڕەخسێنە تا یارمەتی بدات بۆ بەدیهێنانی ئەم مەبەستە.

ـ مۆڵەتی درێژ پێویستی بە پلانی پێش وەخت هەیە، هەروەك چۆن ڕۆژانی کار پێویستیان بە پلانە، دانیشتنی منداڵان لە ماڵدا بۆ ماوەی دوو یان سێ مانگ بە بێ بەرنامەیەك کە بەشێکی ڕۆژەکە سەرقاڵیان بکات، وا دەکات بۆڵە بۆڵ بکەن و هەست بە بێتاقەتی و دەست بەتاڵی بکەن و ببنە مایەی بێزاری بۆ دەورەبەرەکەیان.

ـ منداڵ رابێنە لەسەر گەشبینی و خەندەو ستایشکردنی خوای گەورە لە هەموو کاتێکدا، ڕوبەڕوی ئارەزووی هەرزەکاران بەرەوە لە زێدەڕۆیی کردن لە گلەیی و گازندە و ڕەخنەگرتنی زیر.

ـ ئێمە وا تەماشای لێدان دەکەین کەوا شێوازێکی پەروەردەیی نیە، لەگەڵ ئەوەدا ئەگەر هات و باوك لە کوڕەکەیدا ، ناکرێت کوڕەکەی ناچار بکات پۆزشی بۆ بێنێتەوە دوای ئەوەی لێیداوە، وە پێش ئەوەی هێمن بێتەوە، چونکە ئەمە دەبێتە هۆی زەلیل کردنی منداڵ و سوکایەتی پێکردنی.

ـ نەوەکانت ئاگادار بکەرەوە ئەو بەهایانەی منداڵانی خزم و هاوڕێ و دراوسێکان هەڵیانگرتوە، هەروەها ئەو ڕەفتارانەی دەینوێنن، ناکرێت هەمان ئەو بەهایانە بێت کە خێزانەکەتان هەڵی گرتەوە، ئەمەش لە پێناوی هاندانی نەوەکانە، تا ڕوو بەڕوی فشاری خراپ ببنەوە کە لە لایەن هەندێك لە هاوەڵەکانیانەوە توشی دەبن.

ـ ئەگەر منداڵ هەڵەی کردو شتێکی نەگونجاوی ئەنجامدا جاری یەکەم چاوپۆشی لێبکە، گەر بۆ جاری دووەم هەڵەکەی کردەوە پێی بڵێ جاری سێیەم سزات دەدەم، ئەگەر هەڵەی کرد ئەوا سزای بدە بە پێی گونجانی تەمەنەکەی، با سزادانەکە ڕاستەوخۆ دوای ڕودانی هەڵەکە بێت.

ـ ئەگەر ویستمان منداڵ هەست بە کەسایەتی و بونی خۆی بکات، پێویستە بە ڕێزەوە مامەڵەی لەگەڵدا بکەین، ئاگاداری بکەینەوە لە بونی ئەو زۆر گرنگە لە ژیانی خێزانەکەدا، گەر توشی ئارەحەتیەك بوو ، هەموو بۆی نیگەران دەبن.

ـ گرانترین شت له پەروەردەدا پەروەردەی بچوکەکان نیە، بەڵکو خۆسازدانانە تا شایستەی پەروەردەکردنیان بین، گەورەترین کێشە کە روبەڕوی هەوڵە پەروەردەییەکان دەبێتەوە لە هەموو شوێن و سەردەمێکدا ئەو پانتاییە جیاکەرەوەیەکە لە نێوان گوتاری پەروەردکاران و رەفتاریاندا هەیە.

ـ زۆرێك لە منداڵان لەگەڵ براو هاوەڵەکانیاندا بە زبری و توندی هەڵسوکەوت دەکەن، لەگەڵ ئەوەی ئەمانە سەر بەخێزانی باش و ناودارن، هۆکاری ئەمە دانانی منداڵەکانە لەگەڵ خزمەتکار و شۆفێرەکاندا ئەوانیش تووندوتیژییان لەگەڵدا پەیڕەو دەکەن و منداڵەکانیش لێیانەوە فێردەبن.

ـ چاکترین کۆششی پەروەردەیی کە هەوڵی بۆ بدەین ئەو کۆششەیە کە لەمیانەیەوە ژینگەیەکی پەروەردەیی چاك بینابکەین، چونکە ژینگەی خراپ نمونەی خراپ پێشکەشی منداڵ دەکات،و حەزەکانیان سنوردار دەکات، زۆرێك لە رێنمایی و ئاڕاستە پەروەردەییەکانیش بەهۆیەوە با دەیبات.

ـ دانوستان و گفتوگۆ لەگەڵ منداڵەکەتدا بکە، بواری بدەرێ تا بە ئازادی رای خۆ دەربڕێت و باسی حەز و خولیاو ئازارەکانی بکات، گەر لە منداڵەکەیدا بەمانە نەگات ئەوا لە هیچ شوێنێکی جیهاندا نایدۆزێتەوە.

ـ خێزانی زۆر هەیە گاڵتە بە هەندێك لە منداڵەکانی دەکات، ناوو ناتۆرەی ناشیرینیان پێوە دەنێت، ئەمەش کاریگەری خراپ ونەرێنی لە دەرونیاندا جێدەهێڵێت، بۆیە دەیانبینی کەسانی شەرمن وترسنۆکن، بە

گرێی خۆبەکەم زانینەوە دەنالێنن،و حەز و خولیاکانیان سنوردار دەبێت، ئەوەی خوازراوە بکرێت بریتیە لە هاندان و ستایش کردن و بیرخستنەوەی لایەنە باشەکان و سەرکەوتنە بەرجەستەکانی منداڵانە.

ـ هەندێك لە دایکان و باوکان هانی منداڵەکانیان دەدەن تا بڕێکی زۆر خواردن بخۆن، چونکە بڕوایان وایە منداڵە قەڵەوەکان تەندروستیان باشترەو بەختەوەرترن، ئەمەش راست نیە، منداڵ گەر نەخۆش نەبێت بە پێی ئارەزووی خۆی دەخوات، هیچ شتێکی باش و ئەرێنی تێدانیە هانی منداڵ بدەیت تا خواردنی زۆر بخوات.

ـ منداڵ لە بچوکیەوە رابێنە تا خۆی بڕازێنێتەوە بە چاکەیەك لە چاکە گەورەکان بە شێوەیەکی دیار و ئاشکرا، تا ئەوەی لە نێو خەڵکیدا بەو کارە بناسرێتەوە، وەکو راستگۆیی، میهرەبانی، گورجوگۆڵی، تێکۆشان ، یارمەتیدانی خەڵکی....

ـ منداڵ رابێنە تا کاروبارەکانی هەموی بگێڕێتەوە بۆ لای خوای گەورە، داوای پێداویستیەکانی لەو بکات، رایبهێنە با زۆر یاد و ستایشی خوای گەورە بکات، چونکە سەردەمەکەمان سەردەمی بێئاگایی و سەرقاڵبونە بە شتە بچوکەکانەوە.

ـ میهرەبانی و مژدەدان و بایەخپێدان لە سیفەتە جوانەکانی هەر مرۆڤێکن، گرنگە بۆ منداڵی رونبکەینەوە چۆن پێشوازی لە میوانەکانمان بکات، چۆن خزمەتیان بکات، چۆن بەڕێیان بخات، چۆن داوای لێبوردن بکات لە کەمتەرخەمی کردن لە بەرامبەریاندا....

ـ زۆرێك له منداڵان له بارەی مردنەوە پرسیار دەکەن، پێویستە ئامادەبیت بۆ وەڵامدانەوە، وەك ئەوەی پێی بڵێیت: هەموو مرۆڤێك دەمرێت کاتێك گەورە یان پیر دەبێت یان پەکی دەکەوێت ، مسوڵمانی باش دەچێتە بەهەشتەوە، لە بەهەشتیشدا خۆشی و نیعمەتی گەورە هەیە.

ـ گەر باوك یان دایك رەخنەیان لە یەکێك لە منداڵەکانیان گرت، لەکارێك لە کارەکاندا ئەوا پێویستە بوار بە منداڵەکە بدەن بەرگری لەخۆی بکات و هۆکاری رەفتارەکەی رونبکاتەوە، گەرنا ئەوا منداڵەکە هەست بە زوڵم و ستەم دەکات.

ـ پێویستە لەسەر هەریەکەمان یارمەتی نەوەکانی بدات بۆ هەڵبژاردنی هاوڕێی باش، چونکە هاوەڵی کردنی چاکەکان لەسەردەمی ئاشوبدا کەشتی رزگاریە و بەدەستهێنانی خێروچاکەی بێئەندازەیە، دەوترێت مرۆڤ لە میانەی تێکەڵاوبونی لەگەڵ چاکەکاندا نزیکەی ٦٠٪ ی نەریتە چاکەکان کەبەهرە مەندە پێی بەدەستدێنێت.

ـ هەندێك لە خێزانەکان بایەخ بە لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز بە منداڵەکانیان، بۆ ماوەیەکی دیاریکراوو دەدەن، زۆر جەختی لەسەر دەکەنەوە، دواتر لەمەدا نەرمکێشی دەنوێن، منداڵەکانیش ئەوەی لەبەریان کردوە لە بیریان دەچێتەوە، راست ئەوەیە رایان بێنین لەسەر لەبەرکردنی کەم لەگەڵ چاودێریکردنی بەردەوامدا، هەروەك لە فەرمودەدا هاتەوە (فَالْنبَت لا ظهراً اَبقی وَلا اَرضاً قَطَع). بەواتای: رۆیشتن بە بەردەوامی وبێ پشودان و حەسانەوە، ناتگەیەنێتە مەبەستو ماندووت

دەکات، بەڵام بەهێمنی و لەسەرخۆیی، دەگەیتە مەبەست باماوەکەشی درێژبێت.

ـ پێویستیمان بەوەیە پەرە بە توانای منداڵ بدەین سەبارەت بە گوێگرتن لە دیدوتێڕوانینە جیاوازەکان، هەرچەندە ئەوەی دەوترێت کرچوکاڵ بێت یان لۆژیکی نەبێت..... چونکە دوای گوێگرتن گفتوگۆکردنە دواتر حوکم ئینجا بڕیاردان.

ـ هەندێك لە منداڵان لە تاریکی دەترسن، هەندێکی تریان لە پشیلە یان جانەوەرێکە دەترسن، چارەسەری ئەمە بریتیە لە تێگەیشتنی ئەو بارانەو زۆر لێنەکردنیان لەسەر نزیك بونەوە لەو شتانەی لێی دەترسن، بۆیان رونبکەیتەوە کەوا هیچ شتێك نیە مایەی ترسان بێت، لەگەڵ ئارامگرتن لەسەر ڕەواندنەوەی ترسەکانیان هەنگاو بە هەنگاو.

ـ ئەگەر منداڵ مادەیەکی نامۆی قوتدا وەك دەمبوز یان پارە یان قۆپچە، ئەوا هیچ مادەیەکی ڕەوانکەری پێ مەدە، چونکە ئەوە سودی بۆی نیەو ئازاری دەدات، بەڵام راستەوخۆ بیبە بۆ لای پزیشك.

ـ ئەگەر منداڵ هات بۆلای باوکی ومیوانی لابوو گونجاو نیە داوای پارەی لێبکات، یان بە دەنگی بەرز سەبارەت بە کاروباری خێزان قسەی لەگەڵدا بکات، پێویستە باوك منداڵەکەی فێربکات چۆن کات و شێوازی گونجاو هەڵدەبژێرێت بۆ ئەم کارانە.

ـ منداڵ فێربکە کە تۆمەتبارکردنی هاوڕێ منداڵەکانی لە شتێکدا کە تێیاندا نیە کارێکی حەرامە، هەرەوەها کەمکردنەوەی پێگەی مەعنەوی هاوڕێکانی وەك ئەوە وایە مولك ومالی مادیان ببەیت، سوکایەتی کردن

به مسوڵمان و جنێو پێدانی و خۆبەگەورە زانین بەسەریداو ترساندنی و باسکردنی ناموسی بە ناهەقی، هەموو ئەمانە دەچێتە چوارچێوەی بەزاندنی مافە مەعنەویەکانی مسوڵمان و هەموو ئەمانە حەرامن.

- خۆمان کەسانی کامڵ نین، هەڵەو کەموکورتیمان هەیە، نەوەکانیشمان ئەمانە دەبینن، جاکاتێك نێمە نەوەکانمان پەروەردە دەکەین پێویستە سەرەتا کاربکەین بۆ چاککردنی خۆمان، چونکە نەوەکان لە کەوتنە نێو هەڵەیەکەوە دوورناکەونەوە ، کاتێك پەروەردکارانیان دەبینن دەکەونە نێو هەندێك هەڵەوە.

- کاتێك منداڵ هەڵەیەکی گەورە دەکات وەك شکاندنی شتێکی دەگمەن یان رژانی مەرەکەب بەسەر فەرشدا، زۆرجار هەست و هۆشمان لەدەستدەدەین، هاواربەسەر منداڵەکەدا دەکەین بێ بیرکردنەوە سزای دەدەین، ئەم ساتە وەختانە خراپترین ساتە وەختی باوکایەتی و دایکایەتیە.

- پۆزش هێنانەوە لە هەڵە چاکەیەکە لە چاکەکان، گرنگە منداڵ فێربکەین بڵێت: داوای لێبوردن دەکەم، کاتێك هەڵە بەرامبەر براکەی یان هەر کەسێکی تر دەکات، دواتر هەستێت بە چاکردنی ئەو شتانەی بە هۆی هەڵەکەیەوە خراپ بون، دواتر منداڵ فێری پۆزش هێنانەوە دەبێت بەشێوازێکی ئاشکراو ئاسان، هەرکات بینی گەورەکان کاتێك هەڵەدەکەن پۆزش دەهێننەوە.

- کاتێك ژن و مێرد بەرامبەر بە منداڵەکانیان دەمەقاڵێ دەکەن ئەوا منداڵەکانیان روبەڕوی شەپۆلێك لە هەستی خەمباری تێکەڵ بە ترس و

بیم دەبن، مەترسی هەڵوەشاندنەوەی خێزانەکەیان بەسەردا زاڵ دەبێت، جا زۆر گرنگە هیچ گفتوگۆیەکی توند لە نێوان دایك و باوکدا رونەدات لەکاتی ئامادەبوونی منداڵەکانیان، جا هۆکارەکان هەرچیەك بن.

ناوەرۆک

پێشەکی وەرگێڕ ٥

پێشەکی نووسەر ٦

بەشی یەکەم پەیوەندی هاوسەران ١١

بەشی دووەم پەروەردەی منداڵان ٤٠

ناوەرۆک ١٢٥

جیهانگەرایی ئەمرۆ بەکارێکی مەترسی دار هەڵدەستێت، کە بریتیە لە هەڵوەشاندنەوەی سیستەمە کۆمەلایەتیەکان و دووبارە دارشتنەوەی لەسەر بنەمایەکی مادی، لەم بوارەشدا ئەندازەیەک سەرکەوتنی بەدەستهێناوە.

خێزان لەم هەڵوەشاندنەوەدا پشکی گەورەی بەرکەوتووە، زۆرێک لە هاوسەران بەدووی چێژ و خۆشییە تایبەتیەکانی خۆیاندا دەگەڕێن لە دەرەوەی بازنەی خێزانیدا، لاوازی پەیوەندی لە نێوان باوکان و نەوەکاندا و هەست کردن بە دوورکەوتنەوە مامەڵەی وشک لای خەڵکانێکی زۆر پەرەی سەندووە بلاوبۆتەوە، زۆرێک لە باوکان و دایکان زۆر خراپ شڵەژاون لە پەروەردەکردنی نەوەکانیاندا، بەتایبەت لە مامەڵەکردنیان لەگەڵ هەرزەکاراندا...

ئەمانە و زۆریک لە بابەتی هەستیاری ژیانی خێزانی تر...

دار التفسير للدراسات والنشر

نوسینگەی تەفسیر

بۆ بڵاوکردنەوەو ڕاگەیاندن

هەولێر - شەقامی دادگا - ژێر نوتێڵی شیرین پالاس

Mob: +964 750 460 51 22

Tel: +964 750 818 08 66

www.tafseer-pub.com

tafseeroffice@yahoo.com